

PRZEGLĄD
PRAWA

ISSN 1731-030X

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

PRZEGLĄD
PRAWA
EGZEKUCYJNEGO
PRZEGLĄD
PRAWA
EGZEKUCYJNE
PRZEGLĄD
PRAWA
EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTORKA PROWADZĄCA I JĘZYKOWA

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr Mariusz Sorysz

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Prof. UR dr hab. Anna Kościółek

Prof. UG dr hab. Anna Machnikowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krzes

Zgodnie z wykazem MEiN z dnia 1.12.2021 r. dotyczącym czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych PPE znajduje się na liście czasopism punktowych z wynikiem 20 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 450 egz.

Sopot 2023

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl; www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7   Wytoczenie powództwa przez podmiot zagraniczny a doręczenia komornicze – uwagi na tle art. 139² k.p.c.**
Bringing an Action by a Foreign Entity and Bailiff's Service
– Comments on Art. 139² of the Code of Civil Proceedings
dr Bartosz Trocha, radca prawny (OIRP w Łodzi)
- 45   Wydłużenie terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości (art. 967 k.p.c.)**
Extending a Deadline for Paying a Price for the Purchase of Real Estate (art. 967 of the Code of Civil Proceedings)
Mateusz Pietrzyk, sędzia Sądu Rejonowego w Chrzanowie
- 61   Wskazanie majątku dłużnika solidarnego jako przesłanka uwolnienia osoby trzeciej od skutków skargi pauliańskiej**
Indicating the Assets of Co-Debtor as a Premise for Releasing a Third Party from the Effects of an Actio Pauliana
dr Łukasz Kamiński, radca prawny (OIRP w Gdańsku)
Piotr Kamiński, student piątego roku prawa na WPiA Uniwersytetu Gdańskiego

KOMENTARZE

- 77   Pełnomocnictwo do doręczeń oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 88 i 91 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.**
Power of Attorney for Services and Power of Attorney in Court.
Comment on Art. 88 and 91 of the Code of Civil Proceedings Amended with the Act of 9 March 2023
dr hab. Ireneusz Kunicki, prof. UŁ, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Prawo spadkowe a egzekucja sądowa

Integracyjne problemy
postępowania
i prawa cywilnego

redakcja naukowa
Andrzej Marciniak

OŚRODEK NAUKOWO-SZKOLENIOWY
PRZY KRAJOWEJ RADZIE KOMÓRNICZEJ

 CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Wytoczenie powództwa przez podmiot zagraniczny a doręczenia komornicze – uwagi na tle art. 139² k.p.c.**

W opracowaniu dokonano analizy art. 139² k.p.c. wprowadzonego ustawą nowelizującą z dnia 9 marca 2023 r. Nowy przepis zawiera szczególną regulację z obszaru tzw. doręczeń komorniczych, przewidzianą dla przypadków, w których powód mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie jest zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika. Ustawodawca zdecydował, że w takich sytuacjach doręczenie komornicze powinno być nakazywane przez sąd z urzędu, tak aby wyeliminować uciążliwości, jakie wiązałyby się z koniecznością przesyłania do powoda za granicę korespondencji przeznaczonych dla pozwanego w celu zlecenia jej doręczenia komornikowi. Analiza przepisu pozwala jednak stwierdzić, że jego brzmienie może budzić liczne wątpliwości, zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki. Nieprzemyślany wydaje się sposób, w jaki określono zakres podmiotowy nowej normy, oraz sposób finansowania doręczenia komorniczego. Trudności sprawia także ocena procesowej pozycji powoda względem działań komornika, jak również wskazanie scenariusza dla sytuacji, w której nakazana przez sąd z urzędu próba doręczenia komorniczego zakończyłaby się niepowodzeniem. W konsekwencji, mimo zasadniczo słusznej intencji odrębnego potraktowania podmiotów zagranicznych, wydaje się, że nowa regulacja nie została wystarczająco dobrze przemyślana i wskazane byłoby jej uzupełnienie.

Słowa kluczowe: doręczenia, doręczenie komornicze, podmioty zagraniczne, komornicy, międzynarodowe postępowanie cywilne

-----

SUMMARY **Bringing an Action by a Foreign Entity and Bailiff's Service – Comments on Art. 139² of the Code of Civil Proceedings**

The study analyses art. 139² of the Code of Civil Proceedings introduced with the amending Act of 9 March 2023. The new law contains a detailed regulation in the area of so-called bailiff's services, provided for cases in which a plaintiff lives or has a registered office abroad and is not represented by a professional attorney.

The legislator has decided that in such situations a bailiff's service should be ordered by a court ex officio, in order to eliminate inconveniences related to the necessity to send correspondence addressed to a defendant to a plaintiff abroad, in order to commission its service by a bailiff. However, the analysis of the regulation leads to the conclusion that its wording may raise numerous doubts, both from the perspective of theory and practice. The method in which the subjective scope of this standard has been determined as well as the method of financing bailiff's service seem ill-conceived. The assessment of the trial position of a plaintiff with respect to bailiff's actions also seems problematic, as well as the indication of a scenario in a situation where an attempt at a bailiff's service ordered by a court ex officio is unsuccessful. As a consequence, despite a generally fair intention to treat foreign entities separately, it seems that the new regulation has not been thought-out sufficiently and its supplementation seems advisable.

Keywords: *service, bailiff's service, foreign entities, bailiffs, international civil proceedings*

Wytoczenie powództwa przez podmiot zagraniczny a doręczenia komornicze – uwagi na tle art. 139² k.p.c.

1. Uwagi wprowadzające

Począwszy od dnia 7 listopada 2019 r.¹ na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego² funkcjonuje instytucja doręczenia komorniczego w postępowaniu rozpoznawczym. Jej istotą jest usprawnienie doręczania pozwanej lub uczestnikowi postępowania określonych pism (zwłaszcza odpisu pozwu) i innych dokumentów w przypadkach, gdy nieskuteczne okażą się metody doręczeń przewidziane w pierwszej kolejności. Z woli ustawodawcy organem odpowiedzialnym za dokonanie w takiej sytuacji doręczenia (względnie za ustalenie adresu zamieszkania odbiorcy) stał się komornik sądowy, działający na wniosek powoda (uczestnika). Odnośna regulacja została zawarta przede wszystkim w art. 139¹ k.p.c., ale także w przepisach art. 3a–3b ustawy o komornikach sądowych³. Problematyka ta spotkała się z dużym zainteresowaniem przedstawicieli doktryny⁴.

---

¹ Dz.U. z 2019 r. poz. 1469.

² Dz.U. z 2021 r., poz. 1805; dalej: k.p.c.

³ Dz.U. z 2023 r., poz. 590; dalej: u.k.s.

⁴ Poza komentarzami do art. 139¹ k.p.c. zob. J. Lipińska, *Doręczenia komornicze. Zakres przedmiotowy i podmiotowy doręczenia komorniczego w świetle art. 139¹ k.p.c.*, AIS 2022,

Na mocy najnowszej nowelizacji k.p.c., dokonanej ustawą z dnia 9 marca 2023 r.⁵, doszło do modyfikacji regulacji dotyczącej doręczeń komorniczych. Jedną ze zmian polega na odrębnym potraktowaniu takich doręczeń w sprawach wszczętych przez powodów zamieszkałych lub mających siedzibę za granicą i niezastępowanych przez profesjonalnego pełnomocnika. Ustawodawca zdecydował, że w omawianej grupie przypadków doręczenie komornicze do pozwanego powinno mieć charakter *ex officio* i następować z inicjatywy sądu, bez konieczności podejmowania przez powoda jakichkolwiek działań, o ile tylko zajdą ogólne przesłanki dla zastosowania instytucji doręczenia komorniczego. W tym celu wprowadzony został nowy przepis art. 139² k.p.c. Oryginalność tego rozwiązania powoduje, że warto uczynić je przedmiotem analizy naukowej, przede wszystkim w celu oceny jego trafności i spójności z innymi regulacjami prawa procesowego cywilnego.

---

nr 1, s. 87 i n.; *eadem*, *Poszukiwanie przez komornika sądowego aktualnego adresu zamieszkania pozwanego na podstawie art. 3b ustawy o komornikach sądowych*, PPE 2022, nr 4, s. 27 i n.; Ł. Zamojski, *Doręczenie pozwanemu pierwszego pisma procesowego wywołującego potrzebę obrony na podstawie art. 139[1] KPC*, MPH 2019, nr 3, s. 13 i n.; P. Czyszkowski, *Doręczenie komornicze jako nieegzekucyjna czynność komorników sądowych*, PPE 2022, nr 4, s. 51 i n.; M. Izel, *Doręczenie korespondencji sądowej za pośrednictwem komornika sądowego – uwagi praktyczne*, PPE 2021, nr 12, s. 77 i n.; J. Szachta, *Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane*, PPE 2021, nr 11, s. 49 i n.; S. Sołtysik, *Doręczenie komornicze (art. 139¹ k.p.c.) – próba oceny regulacji ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania przez ustawodawcę konstrukcji doręczenia autonomicznego [w:] Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, pod red. M. Dziurdy, T. Zembrzuskiego, Warszawa 2021, s. 219 i n.; B. Wołodkiewicz, *Funkcja ochronna doręczenia na podstawie art. 139¹ k.p.c. [w:] Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, pod red. M. Dziurdy, T. Zembrzuskiego, Warszawa 2021, s. 201 i n.; P. Sławicki, *Doręczenia pism za pośrednictwem komornika sądowego w postępowaniu zabezpieczającym, klauzulowym i egzekucyjnym*, PS 2020, nr 11–12, s. 75 i n.; P. Sławicki, P. Sławicki, *Doręczenia pism za pośrednictwem komornika sądowego w postępowaniu nieprocesowym*, PS 2021, nr 2, s. 20 i n.; M. Borodziuk, *Doręczenie komornicze w praktyce sądowej po zmianach procedury cywilnej dokonanych 7 listopada 2019 roku*, Prok. i Pr. 2021, nr 3, s. 105 i n.; M. Dziembowska, *Doręczenie komornicze po zmianach dokonanych nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r. – wątpliwości interpretacyjne*, SPU 2022, nr 58, s. 115 i n.; M. Ptasek, *Doręczenie pozwu lub pierwszego pisma wymagającego podjęcia obrony praw pozwanemu wpisanemu do rejestru lub ewidencji. Uwagi na tle art. 139¹ k.p.c.*, KKSiP 2022, nr 4, s. 47 i n.; A. Rewerska, *Zobowiązanie do doręczenia pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony praw pozwanego za pośrednictwem komornika – art. 139¹ k.p.c. [w:] Nowelizacja postępowania cywilnego. Wpływ zmian na praktykę sądową*, pod red. M. Białeckiego, S. Kotas-Turoboyskiej, F. Manikowskiego, E. Szczepanowskiej, Warszawa 2021, s. 377 i n.

⁵ Dz.U. z 2023 r., poz. 614.

Na użytek niniejszego opracowania, w odniesieniu do osób wskazanych w hipotezie normy art. 139² k.p.c. występujących w roli strony powodowej używane będzie, dla zwięzłości, określenie „podmioty zagraniczne”. Szczegółowa analiza zakresu podmiotowego nowego przepisu zostanie przeprowadzona w dalszej części opracowania, po przedstawieniu genezy regulacji. Następnie rozważania zostaną skoncentrowane na poszczególnych aspektach i konsekwencjach urzędowego charakteru, jaki ustawa nadaje działaniu sądu w omawianym obszarze, ze szczególnym uwzględnieniem pozycji procesowej powoda.

2. Geneza art. 139² k.p.c.

Celem najnowszej nowelizacji k.p.c. (z dnia 9 marca 2023 r.), w ramach której dokonano zmian w zakresie regulacji doręczeń komorniczych, było przede wszystkim poprawienie efektów poprzedniej dużej reformy ustawy procesowej, przeprowadzonej cztery lata wcześniej. Przez ten czas na temat instytucji doręczenia komorniczego wysunięto w literaturze przedmiotu sporo uwag i wniosków, w tym także *de lege ferenda*⁶. Ukształtowało się m.in. (trafne) stanowisko, że doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego mogą ze swej istoty mieć miejsce tylko na terytorium Polski⁷. Dla stosowania takich doręczeń nie miało natomiast – do tej pory – znaczenia to, skąd podejmuje swoje czynności powód.

⁶ Zob. np. J. Lipińska, *Doręczenie komornicze. Postulaty de lege ferenda*, PPE 2022, nr 10, s. 69 i n.; A. Mendrek, *Doręczenia komornicze z perspektywy dwóch lat funkcjonowania art. 139¹ KPC* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicatae*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, s. 371 i n.

⁷ Tak np. Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 17; M. Borodziuk, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 109; M. Dziembowska, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 122. Por. nieco mniej jednoznacznie P. Rodziewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marzałkowskiej-Krześ, Legalis 2023, nb 4 do art. 139¹; autor ten stwierdził, że w przypadkach, gdy doręczenie miałoby nastąpić za granicą, powstają „wątpliwości, czy w ogóle w takiej sytuacji komentowany przepis powinien mieć zastosowanie”. Zob. ponadto T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, komentarz do art 139¹ – autor ten stwierdził jedynie, że „w kwestii doręczenia pisma pozwanemu zamieszkującemu poza granicami kraju omawiana ustawa się nie wypowiada”. Por. też A. Mendrek, *Doręczenia...*, *op. cit.*, s. 374 oraz przywoływana tam literatura.

Autorzy projektu najnowszej nowelizacji doszli jednak do przekonania, że pożądane jest wprowadzenie pewnych odrębności na potrzeby sytuacji, w których po stronie powodowej działa podmiot zagraniczny.

W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej wskazano zwięźle, że w omawianej kategorii przypadków, „ze względu na konieczność zapewnienia właściwego toku postępowania prowadzonego z elementem obcym, pożądane jest, aby zlecenia doręczenia korespondencji za pośrednictwem komornika sąd dokonał z urzędu”⁸. Zastrzeżono przy tym, że „powyższe nie zwalnia powoda z obowiązku uiszczenia zaliczki na poczet wydatków z tym związanych”⁹. W związku z tym zaproponowano nowy art. 139² k.p.c. w brzmieniu: „W przypadku, o którym mowa w art. 139¹ § 1, jeżeli powód mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie jest zastępowany przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego wykonującego zawód w Rzeczypospolitej Polskiej, sąd z urzędu nakazuje doręczenie korespondencji pozwanemu za pośrednictwem komornika. Przepis art. 130⁴ § 2 zdanie drugie stosuje się”.

W toku konsultacji publicznych na etapie przedsejmowym do projektowanego przepisu art. 139² k.p.c. zostało zgłoszonych kilka uwag. Ze strony sądów powszechnych wskazano wówczas, że brakuje podstaw do odrębnej regulacji sytuacji podmiotu zamieszkałego za granicą oraz że stanowi to duże odstępstwo od zasady kontrydiktoryjności postępowania, które „wydaje się już wkraczać w udzielanie pomocy prawnej stronie postępowania”. Ponadto zasugerowano, że projektowany przepis „mógłby znaleźć się w przepisach ogólnych o postępowaniu nieprocesowym – z uwagi na to, że postępowania nieprocesowe często przewidują działanie z urzędu i ochronę pewnego interesu publicznego”¹⁰. Z kolei ze strony Sądu Najwyższego zgłoszono uwagę, iż „nie jest do końca jasne, dlaczego art. 139² k.p.c. ma przewidywać obligatoryjne doręczanie pism procesowych za pośrednictwem komornika pozwanemu,

⁸ Druk nr 2650, uzasadnienie projektu, s. 15.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

skoro przepis ten ma mieć zastosowanie w przypadkach, w których to powód ma miejsce zamieszkania albo siedzibę za granicą”. Zdaniem Sądu Najwyższego „to, że powód ma miejsce zamieszkania albo siedzibę za granicą nie powoduje samo przez się niemożności doręczania pism pozwanemu (zamieszkałemu w Polsce) na zasadach ogólnych”¹¹.

Ustosunkowując się do powyższych uwag, autorzy projektu stanęli na stanowisku, że uzasadnienie dla wprowadzenia rozróżnienia „wydaje się jednak jasne”. Wskazali, że „ze względu na ekonomikę procesową wskazane jest, aby sąd nie musiał przysyłać powodowi zamieszkującemu za granicą lub mającemu tam siedzibę odpisu pisma sądowego dla pozwanego”. Ich zdaniem „odmienna okoliczność mogłaby rodzić kolejne problemy” związane z koniecznością dokonania doręczenia dla powoda, a to z uwagi na różnorodność systemów doręczeń w poszczególnych państwach. Zauważyli również, że „trudno oczekiwać od powoda, który ma miejsce zamieszkania za granicą, żeby poszukiwał kancelarii komorniczej w Polsce i zlecał jej doręczenie (...) [ponieważ] czynności te, a następnie przesłanie korespondencji z zagranicy może znacząco wydłużyć proces doręczenia korespondencji dla pozwanego”. W konsekwencji autorzy projektu stwierdzili, że zobowiązanie podmiotu zagranicznego do samodzielnego podejmowania tych czynności mogłoby zostać poczytane jako ograniczenie prawa do sądu, dlatego też w takim przypadku „sąd obowiązany jest przejąć na siebie rolę pośrednika”¹².

W toku prac sejmowych proponowane brzmienie przepisu art. 139² k.p.c. zostało poddane tylko jednej modyfikacji – w zdaniu drugim *in fine* doprecyzowano, że przepis art. 130⁴ § 2 zdanie drugie k.p.c. „stosuje się odpowiednio”. Przepis art. 139² k.p.c. wszedł w życie – podobnie jak zasadnicza część całej nowelizacji – z dniem 1 lipca 2023 r. Istotne jest jednak przy tym, że w ramach nowelizacji zmianie uległ również przepis, do którego art. 139² k.p.c. odsyła w swojej hipotezie – tj. poprzedzający go art. 139¹ § 1 k.p.c. Dla porządku należy więc zwięźle omówić również

---

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

istotę modyfikacji tego ostatniego artykułu i nowy kształt przesłanek, które warunkują zastosowanie instytucji doręczenia komorniczego w ogólności. Stanowią one bowiem punkt wyjścia do tego, aby w ogóle móc rozważać zastosowanie art. 139² k.p.c., ponieważ dopiero po zaistnieniu tych przesłanek aktualizuje się znaczenie okoliczności, że powództwo w danej sprawie zostało wytoczone przez podmiot zagraniczny.

Regulacja art. 139¹ k.p.c. w swoim pierwotnym brzmieniu obowiązującym od dnia 7 listopada 2019 r. przewidywała, że jeżeli pozwany, pomimo tzw. dwukrotnej awizacji (uregulowanej z kolei w art. 139 § 1 k.p.c.) nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających i nie miał zastosowania art. 139 § 2–3¹ k.p.c. lub inny przepis szczególnie przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadomiał o tym powoda, przesyłając mu przy tym odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego odpisu pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika. Zgodnie zaś z § 2 omawianego art. 139¹ k.p.c. powód, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia mu wspomnianego wyżej zobowiązania, miał obowiązek złożyć do akt potwierdzenie doręczenia pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika albo zwrócić pismo i wskazać aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie. Po bezskutecznym upływie tego terminu ustawodawca przewidział skutek z art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c., czyli możliwość zawieszenia postępowania. Sam przebieg doręczenia komorniczego został natomiast uregulowany w art. 3a ustawy o komornikach sądowych; wreszcie w art. 3b tej ostatniej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia do komornika z wnioskiem o ustalenie adresu zamieszkania odbiorcy.

W ramach tegorocznej nowelizacji brzmienie art. 139¹ k.p.c. zostało poddane zmianom zarówno o charakterze redakcyjno-stylistycznym, jak i merytorycznym. Przede wszystkim w § 1 doprecyzowano, że zakres podmiotów, wobec których możliwe jest stosowanie doręczenia

komorniczego, ogranicza się do osób fizycznych. Katalog desygnatów przedmiotu doręczenia komorniczego uzupełniono o orzeczenia, aby wyraźnie uwzględnić przypadki, w których z uwagi na charakter postępowania rozstrzygnięcie i odpis pozwu są doręczane pozwanemu łącznie. W odniesieniu do przesłanki zakładającej, że w danej sprawie nie ma zastosowania art. 139 § 2–3¹ k.p.c., wskazanie zostało zawężone do § 2 tegoż artykułu, zgodnie z którym doręczenie uznaje się za dokonane w przypadku odmowy przyjęcia pisma przez adresata. Przepis art. 139¹ k.p.c. został ponadto uzupełniony o nowy § 1¹, zgodnie z którym regulacji § 1 nie stosuje się, jeżeli pomimo nieodebrania przez adresata korespondencji aktualność wskazanego w pozwie adresu pozwanego „nie budzi wątpliwości”. Z kolei w § 2 omawianego artykułu zawężono katalog możliwych działań powoda do dwóch (tj. złożenie do akt potwierdzenia doręczenia komorniczego albo zwrot korespondencji wraz z dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie); w doktrynie wskazuje się wszakże, że dotychczasowa trzecia opcja, czyli wskazanie przez powoda aktualnego adresu pozwanego, powinna wciąż pozostawać możliwa na podstawie brzmienia art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c.¹³ Wreszcie uzupełniono omawiany artykuł

¹³ Tak np. I. Wolwiak oraz B. Wołodkiewicz, wypowiedzi na konferencji TNPC „Zmiany w k.p.c. wprowadzone przez ustawę z dnia 9 marca 2023 r. oraz zawarte w projekcie z dnia 31 marca 2023r.: reforma czy przekleństwo nowelizacji?” z dnia 16 maja 2023 r. [zapis: <https://www.youtube.com/watch?v=K68tXYNhoXk> (dostęp: 1.07.2023)]. Na niekorzyść takiej wykładni przemawia wszakże fakt, że w uzasadnieniu do projektu nowelizacji wskazano jasno, iż „katalog sytuacji, w których powód może uchylić się od doręczenia pisma za pośrednictwem komornika, został ukształtowany nazbyt szeroko. W konsekwencji należy przyjąć, że jedynym wyjątkiem zwalniającym stronę od obowiązku doręczenia pisma za pośrednictwem komornika powinien być przypadek, gdy powód wykaże, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie”. Można jednak wysunąć propozycję jeszcze innej interpretacji nowego brzmienia art. 139¹ § 2 k.p.c., zakładającej, że wykreślenie możliwości zwolnienia się ze zobowiązania poprzez wskazanie aktualnego adresu pozwanego ma na celu wyeliminowanie tylko tych sytuacji, w których powód w ogóle nie podejmowałby próby doręczenia komorniczego i gołosłownie wskazywałby inny adres (niekoniecznie prawdziwy), a dopuszczalna powinna pozostawać – zwłaszcza w obliczu utrzymania art. 3b u.k.s. – sytuacja, w której powód, po niepowodzeniu doręczenia komorniczego i następczym zwróceniu się do komornika z wnioskiem z art. 3b u.k.s., wskazywałby sądowi adres ustalony przez komornika (o ile zmieściłby się, oczywiście, w ustawowym terminie).

o nowy § 3, zgodnie z którym w przypadku wykazania przez powoda dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie, korespondencję przesłaną w sposób przewidziany w art. 139 § 1 uważa się za doręczoną, zaś późniejsze doręczenie tej korespondencji przez komornika na ten sam adres nie powoduje ponownego rozpoczęcia biegu terminów, które ustawa wiąże z doręczeniem, o czym należy pouczyć pozwanego przy tej czynności. W ramach tej samej nowelizacji zmianom poddano również regulację z art. 3a–3b ustawy o komornikach sądowych, która w efekcie uległa rozrostowi¹⁴.

3. Zakres podmiotowy zastosowania art. 139² k.p.c.

Biorąc pod uwagę, że powodem uchwalenia regulacji zawartej w art. 139² k.p.c. była chęć wyodrębnienia pozycji procesowej podmiotów zagranicznych występujących po stronie powodowej, analizę brzmienia przepisu należy rozpocząć od przyjrzenia się temu, w jaki sposób ustawodawca opisał tę kategorię osób i jakich użył w tym celu kryteriów, czy też przymiotów. Zgodnie z brzmieniem odnośnego fragmentu przepisu chodzi o przypadki, w których „powód mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie jest zastępowany przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego wykonującego zawód w Rzeczypospolitej Polskiej”. Brzmienie to jest dość zwięzłe i *prima facie* może jawić się jako optymalnie sformułowane, jednak po bardziej wnikliwej analizie można powziąć co do niego wątpliwości.

Przede wszystkim trzeba zauważyć, że posłużenie się przez ustawodawcę kryteriami (łącznikami) miejsca zamieszkania¹⁵ lub siedziby za granicą jednoznacznie wskazuje, że zakresem normy objęte są zarówno przypadki, gdy powodem jest osoba fizyczna, jak również przypadki, gdy powództwo wytacza osoba prawna, względnie inna jednostka organizacyjna.

¹⁴ Co istotne, zmiany w art. 3a–3b u.k.s. weszły w życie już dnia 15 kwietnia 2023 r.

¹⁵ Autor niniejszego artykułu wychodzi z założenia, że użycie przez ustawodawcę w przepisie słowa „mieszka” jest równoznaczne ze słowami „ma miejsce zamieszkania” i że nie chodzi tu o jakiś inny łącznik niż klasycznie rozumiany domicyl.

Sięgnięcie po te dwa tradycyjne kryteria powoduje jednak zarazem, że poza zakresem zastosowania art. 139² k.p.c. mogą pozostawać pewne stany faktyczne, w których, mimo wykazywania powiązań z zagranicą, powód nie będzie mógł być uznany za podmiot zagraniczny w rozumieniu omawianego przepisu, natomiast dla odmiany do zakresu tego wejdą przypadki, w których przymiot „zagraniczności” po stronie powoda może mieć wymiar w dużej mierze teoretyczny, co zostanie wykazane poniżej.

Po pierwsze, przy zastosowaniu wykładni literalnej trzeba dojść do wniosku, że zakres zastosowania normy nie obejmuje przypadków, w których powód będący osobą fizyczną miałby za granicą miejsce zwykłego pobytu. Może to powodować problemy z punktu widzenia sądu, który w praktyce musi dokonać oceny stanu faktycznego w omawianym obszarze przez pryzmat okoliczności opisanych w pozwie; nierzadko zaś jedynym punktem odniesienia będzie po prostu wskazany w pozwie zagraniczny adres powoda, bez sprecyzowania, czy jest to faktycznie domicyl. Z pewnością wyłączenie przez ustawodawcę kryterium zwykłego pobytu za granicą jest zasadne z perspektywy przypadków, gdy powód przebywający poza Polską miałby równocześnie w Polsce miejsce zamieszkania – w takiej bowiem sytuacji sam tylko zwykły pobyt za granicą nie powinien być podstawą do szczególnego traktowania powoda¹⁶. Zarazem jednak pominięcie tego łącznika w przepisie sprawia, że na gruncie art. 139² k.p.c. aktualizuje się problem znany z innych norm prawa procesowego cywilnego bazujących w odniesieniu do osób fizycznych jedynie na kryterium domicylu. Powstaje mianowicie pytanie o to, jak traktować sytuacje, w których kwestia faktycznego miejsca zamieszkania powoda budzi wątpliwości, a z okoliczności sprawy opisanych w pozwie wynika, że podany przez powoda w pozwie adres za granicą może być uznany co najwyżej za miejsce zwykłego pobytu. Oczywiście próbą wyjścia naprzeciw takim wątpliwościom może być (i w rzeczywistości

¹⁶ Podobnie (aczkolwiek na tle innego przepisu, tj. art. 1135⁵ § 1 k.p.c.) P. Ryłski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2013, nb 7 do art. 1135⁵.

zapewne będzie) przyjmowanie założenia, że już sam zagraniczny adres powoda wypełnia znamiona przesłanki do zastosowania art. 139² k.p.c., a wnikanie przez sąd w to, czy pod takim adresem „kryje się” faktycznie miejsce zamieszkania, czy może tylko zwykłego pobytu, jest zbędne. Trudno jednak uznać takie podejście za w pełni prawidłowe, skoro na gruncie innych przepisów k.p.c. kryterium zwykłego pobytu i kryterium miejsca zamieszkania są traktowane jako dwa różne zagadnienia, których generalnie nie należy utożsamiać¹⁷.

Po drugie, w odniesieniu do osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej kryterium miejsca siedziby powoduje, że hipotezą art. 139² k.p.c. są zasadniczo objęte wszystkie podmioty, które to kryterium spełniają, także wówczas, gdy na terytorium Polski funkcjonują ich oddziały lub przedstawicielstwa, co może mieć miejsce w odniesieniu do tzw. przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów normujących prowadzenie działalności gospodarczej¹⁸. Tym samym ustawodawca powołał do życia kolejną już regulację, która w istocie ignoruje problem oddziałów i przedstawicielstw podmiotów zagranicznych pod względem ich znaczenia procesowego. Jest to o tyle kłopotliwe, że z jednej strony w orzecznictwie i literaturze przedmiotu podkreśla się dość konsekwentnie, iż zdolność sądową i procesową przed sądem polskim może mieć tylko zagraniczny przedsiębiorca, a nie jego polski oddział (a tym bardziej przedstawicielstwo), co oczywiście zmniejsza wagę okoliczności, że taki oddział w Polsce funkcjonuje; z drugiej zaś strony Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń stanął na stanowisku, że w procesie z udziałem przedsiębiorcy zagranicznego osoba upoważniona do reprezentacji tego przedsiębiorcy w jego polskim

¹⁷ Na temat zakresów obu pojęć por. np. w kontekście spraw z zakresu prawa rodzinnego O. Bobrzyńska, *Zwykły (stały) pobyt dziecka jako łącznik jurysdykcyjny i kolizyjny oraz wyznacznik zastosowania prawa międzynarodowego* [w:] *Międzynarodowe prawo rodzinne. Filiacja. Piecza nad dzieckiem. Alimentacja*, pod red. P. Mostowika, Warszawa 2023, s. 143 i n.

¹⁸ Zob. odpowiednio art. 14 i 21 ustawy o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r., poz. 649 ze zm.).

oddziale jest upoważniona do jego reprezentowania w postępowaniu sądowym, w tym do udzielenia pełnomocnictwa procesowego¹⁹. Tym samym mamy do czynienia z coraz bardziej niekonsekwentnym i niespójnym stanem prawnym, w którym okoliczność, że powód będący podmiotem zagranicznym i zarazem przedsiębiorcą ma w Polsce swój oddział, jest faktem prawnie relewantnym na potrzeby takich zagadnień, jak – trzymając się przykładu ze wspomnianej uchwały SN – badanie prawidłowego umocowania pełnomocnika procesowego, czy też – sięgając po inny przykład – badanie jurysdykcji krajowej sądu polskiego,²⁰ natomiast z punktu widzenia art. 139² k.p.c. ta sama okoliczność pozostaje już obojętna, gdyż zastosowanie tego przepisu ma być obligatoryjne, zawsze ilekroć tylko siedziba powoda znajduje się za granicą. Jest to rozwiązanie o tyle wątpliwe, że – jak wynika z uzasadnienia projektu nowelizacji – zdaje się ono bazować na założeniu, iż wysyłanie przeznaczonej dla pozwanego korespondencji z sądu powodowi będącemu podmiotem zagranicznym musiałoby następować zawsze na adres miejsca zamieszkania lub siedziby takiego powoda, podczas gdy w orzecznictwie z ostatnich lat dostrzega się (trafnie), że w odniesieniu do przedsiębiorców zagranicznych mających na terenie Polski swój oddział wystarczające i skuteczne procesowo powinno być doręczanie pism sądowych do takiego oddziału, a konieczność kierowania ich za granicę, do „centrali”, nie znajduje realnego uzasadnienia²¹. Sposób, w jaki zredagowano brzmienie art. 139² k.p.c., sugeruje jednak, że ustawodawca w ogóle nie dopuszcza rozważanej powyżej możliwości.

Jeszcze więcej wątpliwości nasuwa sposób, w jaki ustawodawca sformułował drugie kluczowe kryterium zastosowania art. 139² k.p.c. o charakterze podmiotowym, czyli okoliczność, że powód „nie jest zastępowany przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego wykonującego zawód w Rzeczypospolitej Polskiej”. Wydaje się bowiem,

¹⁹ Uchwała SN z dnia 26 lutego 2014 r., III CZP 103/13, Legalis nr 761238.

²⁰ Por. art. 1103⁷ pkt 3 k.p.c.

²¹ Zob. postanowienie SO w Rzeszowie z dnia 30 sierpnia 2013 r., VI Gz 237/13, Lex nr 1722642.

że zostało ono ujęte zdecydowanie zbyt wąsko z punktu widzenia celów, jakim ma służyć nowy przepis, w szczególności z perspektywy deklarowanej chęci uniknięcia obiegu korespondencji z sądu za granicę, a następnie z zagranicy do polskiego komornika.

Po pierwsze, trudno zrozumieć, z jakich względów ustawodawca ograniczył się wyłącznie do tzw. profesjonalnych pełnomocników procesowych, wykluczając z zakresu zastosowania art. 139² k.p.c. przypadki, w których powód byłby reprezentowany w kraju przez innego pełnomocnika procesowego niż adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy. Stosunkowo często może przecież wystąpić sytuacja, w której pełnomocnikiem procesowym podmiotu zagranicznego działającego po stronie powodowej byłby mieszkający w Polsce małżonek (lub inny wskazany w art. 87 § 1 k.p.c. członek rodziny) czy też pracownik powoda będącego przedsiębiorcą lub osoba pozostająca z powodem w stałym stosunku zlecenia. Wydaje się, że nie ma szczególnej różnicy między przypadkiem, w którym korespondencja dla pozwanego mająca być docelowo przedmiotem skierowania na drogę doręczenia komorniczego jest przesyłana z sądu do zastępującego stronę powodową adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, a przypadkiem, w którym taka sama korespondencja miałaby być przesłana do zastępującego stronę powodową w kraju pełnomocnika „nieprofesjonalnego”, tj. innego niż wyżej wymienieni. W szczególności, zważywszy na obowiązki sądu w zakresie pouczeń, można założyć, że dla pełnomocników „nieprofesjonalnych” podjęcie czynności w kierunku doręczenia komorniczego nie przedstawiałoby specjalnych trudności, w każdym razie na pewno nie większych, niż ma to miejsce w przypadku, gdy powód mieszka lub ma siedzibę w Polsce i nie korzysta z żadnego pełnomocnika, w związku z czym samodzielnie musi podołać wszystkim obowiązkom przewidzianym w art. 139¹ § 1 i 2 k.p.c.

Po drugie, jeszcze trudniej zrozumieć, dlaczego ustawodawca nie uwzględnił przypadków, w których powód będący osobą fizyczną i mieszkający za granicą nie miałby pełnej zdolności do czynności prawnych, a na

terytorium Polski mieszkałby jego przedstawiciel ustawowy, reprezentujący go w procesie. Wydaje się wręcz oczywiste, że skoro czynności procesowych w imieniu takiego powoda dokonuje przedstawiciel ustawowy działający w kraju, to z punktu widzenia sprawności postępowania nałożenie na takiego przedstawiciela ustawowego obowiązków związanych z zastosowaniem doręczenia komorniczego nie stanowiłoby większego problemu. Tymczasem zgodnie z brzmieniem przepisu przypadki tego rodzaju będą poczytywane za równoznaczne z sytuacją, w której powód nie ma żadnego reprezentanta w Polsce, a zatem instytucja doręczenia komorniczego będzie w tych przypadkach stosowana przez sąd z urzędu, zaś przedstawiciel ustawowy powoda w kraju nie odegra w tym zakresie, jak się wydaje, żadnej roli.

Uwagę zwraca fakt, że ustawodawca w omawianym fragmencie przepisu pominął instytucję pełnomocnika do doręczeń. Ten krok można zasadniczo ocenić na plus. Jeżeli bowiem nawet powód mieszkający lub mający siedzibę za granicą i niekorzystający z profesjonalnego zastępstwa procesowego zdecyduje się ustanowić w Polsce pełnomocnika do doręczeń i poinformuje o tym już w pozwie, to i tak w razie zaktualizowania się przesłanek z art. 139¹ § 1 k.p.c. pełnomocnik powoda do doręczeń mógłby teoretycznie co najwyżej odebrać za powoda przeznaczoną dla pozwanego korespondencję wysłaną z sądu, jednak nie miałby zdolności do podjęcia w imieniu powoda dalszych działań, zmierzających do skierowania tej korespondencji na drogę doręczenia komorniczego²². Co prawda, już samo odebranie za powoda korespondencji z sądu mogłoby być konstruktywne z perspektywy powoda, gdyż dzięki uzyskaniu od swojego pełnomocnika do doręczeń informacji, że tzw. dwukrotna awizacja nie przyniosła skutku, powód mógłby potencjalnie podjąć

²² Pomimo że nowelizacja z dnia 9 marca 2023 r. przesądziła o tym, iż pełnomocnictwo do doręczeń jest rodzajem pełnomocnictwa procesowego, ograniczonego do konkretnych czynności procesowych (art. 88 § 2 k.p.c.), co dezaktualizuje wcześniejsze poglądy o materialnoprawnym charakterze takiego pełnomocnictwa, to konsekwentnie brakuje podstaw do przyjęcia, aby pełnomocnik do doręczeń mógł podejmować jakiegokolwiek inne czynności procesowe niż odbiór korespondencji.

działania w celu udowodnienia, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie, w ślad za art. 139¹ § 2 k.p.c. W praktyce jednak zapewne znacznie częściej zachodziłby scenariusz, w którym powód – nie dysponując takim dowodem – musiałby podjąć czynności w kierunku doręczenia komorniczego, a zatem albo musiałby czekać, aż jego pełnomocnik do doręczeń w kraju prześle mu za granicę korespondencję z sądu i dopiero potem powód mógłby przekazać ją z powrotem do Polski, do komornika, albo też powód musiałby przesłać stosowne pismo przeznaczone dla komornika swojemu pełnomocnikowi do doręczeń w Polsce, który dołączałby do tegoż pisma posiadaną korespondencję z sądu i tak przygotowaną przesyłkę nadawałby w zastępstwie powoda – rozumianym potocznie, a nie procesowo – w polskiej placówce pocztowej. Reasumując, zważywszy na nieuchronność dalszego mnożenia przesyłek, jaka każdorazowo wiązałaby się z takim scenariuszem, wypada raczej pozytywnie ocenić niewymienienie w art. 139² k.p.c. instytucji pełnomocnika do doręczeń. Należy mieć jednak przy tym na uwadze, że jeżeli powód będący podmiotem zagranicznym w rozumieniu art. 139² k.p.c. ustanowi w danej sprawie pełnomocnika do doręczeń, to pomijając etap komorniczego doręczenia pozwanemu korespondencji określonej w tym przepisie, taki pełnomocnik zachowa swoją kompetencję do odbioru wszystkich innych pism sądowych kierowanych do powoda w toku tejże sprawy.

Ponadto pewną zaletą brzmienia omawianego fragmentu przepisu jest to, że ustawodawca oznaczył w nim jasno konkretną kategorię podmiotów potencjalnie zdolnych do reprezentowania strony w procesie (adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi), których obecność w danej sprawie po stronie powodowej jest czynnikiem wykluczającym zastosowanie omawianej regulacji. Co prawda, jak wskazano wyżej, kategorii tych ustawodawca powinien był wymienić więcej, natomiast na aprobatę zasługuje fakt, że przy uchwalaniu art. 139² k.p.c. nie doszło do skopiowania rozwiązania znanego z regulacji art. 130 § 1¹ k.p.c., art. 130³ § 3 k.p.c. i art. 130⁴ § 2 k.p.c., w których to przepisach, dla potrzeb

wyróżnienia sytuacji procesowej określonych osób wykazujących powiązanie z zagranicą, posłużono się ogólnym i nieostrym kryterium w postaci braku po stronie takich osób „przedstawiciela w kraju”, co w praktyce powoduje spore rozbieżności interpretacyjne²³. Na marginesie, w ramach dużej nowelizacji k.p.c. sprzed czterech lat to samo niefortunne pojęcie „przedstawiciel w kraju” skopiowano do przepisu art. 480² § 2 k.p.c., dotyczącego nakazów zapłaty, jednak bardzo szybko, bo już dwa lata później, ustawodawca słusznie wycofał się z tego rozwiązania²⁴. Dobrze zatem, że podobnego błędu udało się uniknąć przy redagowaniu art. 139² k.p.c.

Dla porządku trzeba odnotować, że w literaturze przedmiotu odnoszącej się do omawianego przepisu (na razie bardzo nielicznej) wysunęto uwagę, iż „powodem, który ma miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą, może być także obywatel polski”, co oceniono jako okoliczność mogąca budzić wątpliwości²⁵. Z uwagą tą nie można się zgodzić, gdyż rozważana okoliczność jest irrelevantna z punktu widzenia *ratio legis* przepisu. Sam fakt, że mieszkający za granicą powód ma polskie obywatelstwo, nie niwelowałby w żaden sposób uciążliwości związanych z koniecznością doręczania mu przeznaczonej dla pozwanego korespondencji z sądu i następnie odsyłania tej korespondencji przez powoda do polskiego komornika. Trafnie zatem przepis nie różnicuje sytuacji osób zamieszkałych za granicą w zależności od ich obywatelstwa. Co więcej, wpisuje się to dobrze w szerszy trend dostrzegalny od pewnego czasu w legislacji z obszaru obrotu międzynarodowego, zgodnie z którym

²³ Zob. B. Trocha, *Pozywanie podmiotów zagranicznych w postępowaniu nakazowym, upominawczym i elektronicznym upominawczym*, PPC 2022, nr 4, s. 309.

²⁴ Więcej na ten temat: B. Trocha, *Pozywanie...*, *op. cit.*, s. 311.

²⁵ Tak J. Gołaczyński, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz*, Warszawa 2023, nb 2 do art. 139². Uwaga ta jest zresztą o tyle niejasna, że w dalszej części autor ten pisze: „czy istotnie prawidłowym rozwiązaniem jest doręczenie także obywatelowi polskiemu, za pośrednictwem komornika sądowego, jedynie z powodu, że obecnie zamieszkuje za granicą?”. Do tak sformułowanej uwagi trudno się odnieść, gdyż w świetle ustawy doręczenie komornicze następuje tylko do pozwanego i to tylko na terenie Polski, natomiast fakt zamieszkiwania za granicą ma znaczenie jedynie w odniesieniu do powoda, który przecież nie jest adresatem doręczenia komorniczego.

kryterium obywatelstwa zdecydowanie traci na znaczeniu na rzecz kryterium miejsca zamieszkania (względnie zwykłego pobytu)²⁶.

Wyzwaniem może okazać się pytanie o to, na jaką datę powinny być badane opisane powyżej okoliczności wyznaczające podmiotowy zakres zastosowania art. 139² k.p.c. W praktyce najczęściej jedynym punktem odniesienia dla sądu będzie stan z chwili wytoczenia powództwa, opisany w pozwie. Nie można jednak wykluczyć scenariusza, w którym krótko po wytoczeniu powództwa miejsce zamieszkania powoda ulegnie zmianie i zacznie on (albo przeciwnie – przestanie) zamieszkiwać za granicą. Możliwy jest też scenariusz, w którym powód, będący podmiotem zagranicznym, najpierw samodzielnie wytoczy powództwo, a zaraz potem ustanowi w sprawie profesjonalnego pełnomocnika, ewentualnie scenariusz, w którym pozew zostanie złożony przez pełnomocnika, a następnie pełnomocnictwo zostanie wypowiedziane. Jeżeli powód poinformuje o takim fakcie sąd, a w sądzie nie doszłoby jeszcze do wystosowania do powoda zobowiązania, o którym mowa w art. 139¹ § 1 k.p.c., ani też do wystosowania z urzędu do komornika nakazu doręczenia komorniczego, wydaje się, że sąd powinien brać zawsze pod uwagę stan najbardziej aktualny i na tej podstawie rozstrzygać, czy zastosowanie powinien znaleźć art. 139² k.p.c., czy też art. 139¹ § 1 k.p.c. Brak stosownej informacji od powoda o zaistniałej zmianie z całą pewnością nie powinien wpływać na skuteczność działań sądu podejmowanych na podstawie danych z pozwu, choćby dane te były już nieaktualne. Jednakże ewentualne zignorowanie przez sąd prawidłowo notyfikowanej przez powoda zmiany okoliczności, może – jak się wydaje – w pewnych (choć raczej rzadkich) sytuacjach zostać potraktowane jako pozbawienie powoda możliwości obrony jego praw, np. gdyby nałożono na powoda zobowiązanie z art. 139¹ § 1 k.p.c. (któremu powód następnie nie podołał, przez co doszło do upadku instancji), zamiast nakazać z urzędu doręczenie komornicze, skoro w odnośnej dacie stan faktyczny wypełniał już znamiona z art. 139² k.p.c. i sąd o tym wiedział.

²⁶ Zob. np. T. Ereciński [w:] T. Ereciński, J. Ciszewski, *Międzynarodowe postępowanie cywilne*, Warszawa, s. 71.

Nie ulega wątpliwości, że pojęcia miejsca zamieszkania i siedziby powinny być, co do zasady, rozumiane tak, jak na gruncie prawa polskiego, zgodnie z *lex fori processualis*. Można zastanawiać się, czy w pewnych sytuacjach, w celu oceny, czy powód ma miejsce zamieszkania w określonym państwie obcym, dopuszczalne byłoby stosowanie prawa tego państwa; ramy objętościowe niniejszego opracowania nie pozwalają jednak na szersze rozwinięcie tego wątku; ponadto w praktyce sądy zapewne nie byłyby szczególnie skłonne przeprowadzać tak daleko idących analiz na potrzeby kwestii wypadkowej, jaką jest ewentualne zastosowanie art. 139² k.p.c.

4. Urzędowy charakter doręczenia komorniczego na gruncie art. 139² k.p.c. i jego konsekwencje

Przechodząc do analizy dyspozycji przepisu art. 139² k.p.c., której istotą jest nadanie przez ustawodawcę doręczeniu komorniczemu charakteru urzędowego, tj. bez konieczności składania wniosku przez powoda, można wskazać na co najmniej siedem problemów.

Po pierwsze, uwagę zwraca fakt, że w odróżnieniu od art. 139¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym do doręczenia korespondencji pozwanemu za pośrednictwem komornika zobowiązuje powoda przewodniczący, art. 139² k.p.c. stanowi, że doręczenie komornicze nakazuje sąd. Mamy tu w rezultacie do czynienia z pewną niespójnością, zwłaszcza że w prawie procesowym cywilnym doręczanie pozwu jest generalnie traktowane przez ustawodawcę jako sfera kompetencji przewodniczącego, a nie sądu (por. art. 205¹ k.p.c.). Z drugiej jednak strony należy mieć na uwadze, że w świetle art. 4 pkt 1 u.k.s. podmiotem zlecającym doręczenie komornicze może być tylko sąd lub powód. Przy braku rozszerzenia tego ostatniego katalogu nie ulega wątpliwości, że na potrzeby art. 139² k.p.c. doręczenia komorniczego nie mogłyby skutecznie zlecić przewodniczący.

Po drugie, ustawa milczy na temat tego, jaką postać ma mieć rozstrzygnięcie w przedmiocie *ex officio* nakazania doręczenia komorniczego. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że dla decyzji niemerytorycznych,

w tym wypadkowych, podejmowanych w celu sprawnego przeprowadzenia postępowania, optymalną postacią rozstrzygnięcia jest zarządzenie²⁷. Niemniej skoro organem nakazującym ma być sąd, to *de lege lata* w świetle art. 47 § 3¹ k.p.c. w zw. z art. 354 k.p.c. zastosowanie instytucji zarządzenia jest wykluczone (pogląd, że sąd nie może podejmować czynności decyzyjnych w postaci zarządzeń, był zresztą szeroko prezentowany w piśmiennictwie już wcześniej²⁸), a zatem pozostaje uznać, że rozstrzygnięcie z art. 139² k.p.c. musi mieć postać postanowienia. Postanowienie to nie podlega zaskarżeniu zażaleniem, ponieważ ustawa tego nie przewiduje.

Po trzecie, należy zauważyć, że doręczenie komornicze z art. 139² k.p.c. ma charakter nie tylko urzędowy, ale także obligatoryjny. Sąd zatem nie tylko musi działać z własnej inicjatywy, ale też nie ma przy tym niemal żadnego marginesu uznania (chyba że dopuści się stosowanie w sytuacjach objętych art. 139² k.p.c. rozwiązania przewidzianego w art. 139¹ § 1¹ k.p.c.²⁹ i zaistnieje sytuacja przewidziana w tym ostatnim przepisie, względnie doręczenie komornicze okaże się z jeszcze innych przyczyn obiektywnie niecelowe³⁰). W porównaniu z sytuacją z art. 139¹ § 1 i § 2 k.p.c. powód będący podmiotem zagranicznym znajduje się więc w nietypowym położeniu. Z jednej bowiem strony jest on przez ustawodawcę zwolniony z ciężaru składania wniosku do komornika i poszukiwania kancelarii komorniczej, z drugiej zaś strony zainicjowanie procedury

²⁷ Tak M. Rzewuski, *Zarządzenia* [w:] *Rozstrzygnięcia sądowe w postępowaniu cywilnym*, pod red. M. Rzewuskiego, Warszawa 2021, s. 141.

²⁸ Tak W. Broniewicz [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2014, s. 231. Zob. także podobnie A. Góra-Błaszczkowska [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom II. Postępowanie przed sądem I instancji. Cz. II*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2016, s. 720–721 i przywoływana tam literatura przedmiotowa.

²⁹ Pomimo braku w treści art. 139² k.p.c. stosownego odesłania do art. 139¹ § 1¹ k.p.c. takie dopuszczenie jest celowe i racjonalne, zwłaszcza że w piśmiennictwie poświęconym art. 139¹ k.p.c. jeszcze w brzmieniu sprzed dodania § 1¹ postulowano, aby – mimo ówczesnego imperatywnego brzmienia przepisu – doręczenie komornicze następowało bez „ślepego automatyzmu” – tak Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 18. Podobnie A. Mendrek, *Doręczenia...*, *op. cit.*, s. 384.

³⁰ Zob. przyp. 40 w niniejszym opracowaniu.

doręczenia komorniczego następuje niezależnie od jego woli (co więcej, w odróżnieniu od sytuacji z art. 139¹ § 1 i 2 k.p.c. powód na tym etapie nie ma wyraźnej podstawy do skorzystania z alternatywnej opcji w postaci przedłożenia dowodu na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie). W konsekwencji można stwierdzić, że art. 139¹ § 1 k.p.c. w większym stopniu niż art. 139² k.p.c. realizuje postulat traktowania powoda jako gospodarza procesu, ponieważ konstrukcja tego przepisu zakłada, że bez aktywności powoda nie może zostać uruchomiona ścieżka doręczenia komorniczego. W świetle art. 139¹ § 1 k.p.c., jeżeli powód nie wykona odnośnego zobowiązania, to oczywiście naraża się na niekorzystne skutki procesowe, ale ostateczna decyzja należy do niego³¹. Takiej swobody nie ma natomiast na gruncie art. 139² k.p.c. powód będący podmiotem zagranicznym. Od strony teoretycznej można to uznać za znaczące odstępstwo od zasady kontrydiktoryjności, na co zwracano uwagę przy konsultowaniu projektu nowelizacji. Niemniej od strony praktycznej trzeba zauważyć, że powód będący podmiotem zagranicznym również będzie miał zazwyczaj pewną dozę sprawczości w kwestii wpływu na zastosowanie lub niezastosowanie doręczenia komorniczego, a to z uwagi na uzależnienie przez ustawodawcę takiego doręczenia od uprzedniego uiszczenia przez powoda zaliczki na wydatki (o czym będzie mowa poniżej). Nie sposób jednak oprzeć się wrażeniu, że tak wąsko zarysowane pole manewru powoda będącego podmiotem zagranicznym, ograniczające się do możliwości blokowania finansowania doręczenia komorniczego, nie do końca odpowiada postulatowi kontrydiktoryjności, a jeżeli powód będzie zwolniony od kosztów sądowych, to omawiany wpływ w ogóle się nie zaktualizuje i powodowi pozostanie jedynie rola biernego obserwatora.

Po czwarte, duże wątpliwości budzi zasygnalizowana powyżej kwestia uiszczenia przez powoda zaliczki na wydatki związane z doręczeniem komorniczym. Regulacja art. 139² k.p.c. stanowi, że przepis art. 130⁴ § 2

³¹ Podobnie P. Czyszkowski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 62.

zdanie drugie k.p.c. stosuje się odpowiednio. W istocie przywołany przepis odesłania musi być czytany łącznie z poprzedzającym go przepisem art. 130⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., zgodnie z którym przewodniczący wzywa stronę zobowiązaną do wniesienia zaliczki, aby w wyznaczonym terminie, nie dłuższym niż dwa tygodnie, zapłaciła oznaczoną kwotę. Zdanie drugie tego samego paragrafu, czyli ściśle rozumiany przepis odesłania wymieniony w art. 139² k.p.c., przewiduje natomiast, że jeżeli strona zobowiązana mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela, termin, o którym mowa w § 1, wynosi miesiąc, przy czym gdyby doręczenie wezwania miało mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej, oznacza się termin nie krótszy niż trzy miesiące. W obliczu tak skonstruowanego brzmienia powstaje pytanie o to, co oznacza nakaz „odpowiedniego” stosowania normy zawartej w art. 130⁴ § 2 zdanie drugie k.p.c. – można tu wyróżnić kilka zagadnień składowych.

Przed wszystkim trzeba zauważyć, że odesłanie przez ustawodawcę do normy określającej szczególnie, zwiększony wymiar terminu na uiszczenie zaliczki na wydatki ma sens tylko przy założeniu, że stosuje się również instytucję samej zaliczki (z tego też względu art. 139² k.p.c. powinien, zdaniem autora niniejszego artykułu, odsyłać co najmniej do całości regulacji zawartej w art. 130⁴ § 1–2 k.p.c., a nie tylko do zdania drugiego w § 2). Oznacza to, że wolą ustawodawcy jest, by na gruncie art. 139² k.p.c. finansowanie doręczenia komorniczego, co do zasady, obciążało powoda³² (wyjąwszy przypadki zwolnienia od kosztów sądowych). Wątek ten został zresztą wyraźnie wyeksponowany w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej (zob. pkt 2 niniejszego opracowania). Taka konkluzja oznacza równocześnie, że do sytuacji uregulowanej w art. 139² k.p.c. nie znajduje zastosowania zasada z art. 83 § 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych³³, zgodnie z którą ilekroć przepisy ustawy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami

³² Tak też K. Markiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–45*⁸¹⁶, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, nb 1 do art. 139².

³³ Dz.U. z 2023 r., poz. 1144; dalej: u.k.s.c.

z urzędu, sąd zarządzi wykonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Nasuwa się w tym miejscu refleksja, że tak ukształtowany model finansowania doręczenia komorniczego raczej nie sprzyja celom, które przyświecały uchwaleniu art. 139² k.p.c., a wręcz przeciwnie – utrudnia ich osiągnięcie. O ile bowiem samo wyeliminowanie etapu przesyłania przeznaczonej dla pozwanego korespondencji z sądu do powoda niewątpliwie pozwala oszczędzić czas, jaki byłby potrzebny na przesłanie jej podmiotowi zagranicznemu, o tyle „zysk” osiągnięty w ten sposób może okazać się pozorny, jeśli przed nakazaniem doręczenia komorniczego z urzędu (albo nawet równoległe z takim nakazaniem, ale przed jego realizacją) i tak trzeba będzie wystosować do podmiotu zagranicznego wezwanie do uiszczenia zaliczki na wydatki. Wydaje się, że z punktu widzenia postulatów ekonomii procesowej lepszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie tymczasowego finansowania doręczenia komorniczego na gruncie art. 139² k.p.c. ze środków Skarbu Państwa i ich późniejsze rozliczanie w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Byłoby to tym bardziej celowe, że w praktyce chodzi o niewielkie kwoty. *De lege lata* wydaje się, że brakuje jednak możliwości przyjęcia takiego rozwiązania. W konsekwencji trzeba uznać, że doręczenie komornicze na gruncie art. 139² k.p.c. nie może zostać zrealizowane, dopóki powód nie uiści zaliczki na wydatki³⁴. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że w świetle aktualnego brzmienia art. 130⁴ § 2 zdanie drugie k.p.c. termin na takie uiszczenie może osiągnąć wymiar nawet kilku miesięcy. Niezależnie od tego, że jak najszybsze dokonanie przelewu jest w interesie powoda, taki stan

³⁴ Dla porządku należy jednak zauważyć, że przeciwko takiej wykładni można podnieść argument, iż w art. 139² k.p.c. brakuje odesłania do regulacji art. 130⁴ § 4–5 k.p.c. Niemniej założenie, że doręczenie komornicze mogłoby nastąpić bez oczekiwania na wpłatę zaliczki, czyniłoby samą zaliczkę właściwie zbędną, skoro działania zostałyby już podjęte, a o poniesionych wydatkach można byłoby orzec w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Por. na tle art. 83 u.k.s.c. M. Uliasz [w:] *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, pod red. P. Feligi, Lex/el. 2023, nb 17 do art. 87 i zawarta tam teza, że gdy kwotę potrzebną na pokrycie wydatków wykląda tymczasowo Skarb Państwa, to wykluczone jest równoczesne pokrywanie tych wydatków z ewentualnej zaliczki uiszczonej przez stronę.

prawny może prowadzić do znacznego odwleczenia w czasie momentu docelowego doręczenia korespondencji pozwanemu, co jest sprzeczne z intencjami deklarowanymi przez autorów nowelizacji.

Ponadto ustalenia wymaga kwestia, jaki organ ma wzywać powoda do wniesienia zaliczki – czy ma to być, jak w art. 130⁴ § 2 k.p.c., przewodniczący (co wymagałoby wydania odrębnego rozstrzygnięcia w postaci zarządzenia, niezależnie od postanowienia sądu o nakazaniu doręczenia komorniczego), czy może sąd (tak aby wszystkie czynności decyzyjne podejmował ten sam organ), czy też może wreszcie komornik, skoro to jego czynności (a nie czynności sądu) mają być finansowane z zaliczki. Wydaje się, że w pierwszej kolejności należy odrzucić ten ostatni wariant, zwłaszcza przy wspomnianym wcześniej założeniu, że do sytuacji z art. 139² k.p.c. nie stosuje się art. 83 § 1 u.k.s.c., a zatem dopóki powód nie uiszcza zaliczki, sprawa „pozostaje” w sądzie, zaś komornik nie uczestniczy jeszcze w postępowaniu i w związku z tym nie może wystosowywać żadnych wezwań (pomijając już fakt, że wzywanie stron przez komorników do uiszczania opłat i zaliczek na wydatki związane z czynnościami komorniczymi podlega regulacji ustawy o kosztach komorniczych³⁵, zaś w art. 139² k.p.c. ustawodawca nie odsyła do u.k.k., a więc mamy do czynienia z kosztami sądowymi, a nie komorniczymi). Ograniczając zatem wybór do rozważań między instytucjami przewodniczącego i sądu, wydaje się, że bardziej praktyczne jest przypisanie omawianej kompetencji przewodniczącemu, co pozwoliłoby na wykonywanie jej również przez referendarza sądowego lub asystenta sędziego, zgodnie z art. 130⁵ k.p.c. i art. 47² § 1 k.p.c. Jest to racjonalne zwłaszcza przy założeniu, że najpierw powód byłby wzywany do uiszczenia zaliczki, a dopiero potem następowałoby nakazanie (już przez sąd postanowieniem) doręczenia komorniczego. Gdyby jednak uznać, że decyzje o nakazaniu doręczenia komorniczego i wezwaniu powoda do uiszczenia na ten cel zaliczki mogłyby zostać wydane równocześnie, a jedynie sama faktyczna realizacja

³⁵ Dz.U. z 2021 r., poz. 210; dalej: u.k.k.

doręczenia miałyby być wstrzymana do czasu przelania środków, to wówczas bardziej celowe byłoby, aby obie decyzje podejmował w jednym postanowieniu sąd³⁶, w celu uniknięcia mnożenia rozstrzygnięć.

Należy uznać, że na potrzeby art. 139² k.p.c. zastosowanie wprost (bez modyfikacji) znajdą te fragmenty regulacji z art. 130⁴ § 2 zdanie drugie k.p.c., które określają wymiar terminu procesowego na uiszczenie zaliczki w zależności od miejsca zamieszkania lub siedziby powoda. Mając zaś na uwadze, że ogólny zakres podmiotowy zastosowania art. 139² k.p.c. jest węższy niż zakres podmiotowy zastosowania art. 130⁴ § 2 zdanie drugie k.p.c. (bazującego na krytykowanym już kryterium braku „przedstawiciela w kraju”), należy uznać, że każdy podmiot objęty tym pierwszym przepisem będzie zarazem objęty jednym z terminów wskazanych w tym drugim przepisie. Wreszcie, gdy chodzi o samo pozyskanie wniesionej zaliczki, to wobec braku odmiennych regulacji należy uznać, że opłatę na konto komornika od wniosku o doręczenie komornicze przelewa z puli zaliczki sąd (choć ściśle rzecz ujmując, należałoby raczej mówić o poczynieniu przez sąd wydatku w wysokości odpowiadającej takiej opłacie, podobnie jak na tle art. 46 § 1 u.k.k.). Nie ma podstaw do tezy, że jakkolwiek opłatę do rąk komornika powinien na tym etapie uiszczać bezpośrednio powód, w przeciwnym razie równoległe płacenie środków na konto sądu miałyby się z celem. W konsekwencji, w razie braku opłaty, komornik nie może wzywać do jej uiszczenia powoda, lecz powinien zwrócić się o środki do sądu, który nakazał doręczenie komornicze. Nie znajdzie zatem zastosowania regulacja art. 22 ust. 2 u.k.k. dotycząca wzywania wnioskodawcy do uzupełniania braków fiskalnych (w tym także w zakresie opłaty od wniosku o doręczenie komornicze), w szczególności nieprzydatne będzie zdanie drugie

³⁶ Innym argumentem za przypisaniem omawianej kompetencji sądowi mogłyby być fakt, że w świetle art. 130⁴ § 1 i 2 k.p.c. do przewodniczącego należy tylko samo wystosowanie wezwania do strony, natomiast decyzja o pobraniu zaliczki, określenie jej wysokości i wymiaru terminu na uiszczenie jest literalnie kompetencją sądu – por. E. Rutkowska, M. Winczura, *Charakterystyka zaliczki na poczet wydatków na przykładzie zaliczki na poczet przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym*, M.Prawn. 2022, nr 10, s. 530.

tegoż ustępu, zawierające odrębną regulację dla przypadków wnioskodawców z zagranicy³⁷. Skoro bowiem w świetle art. 139² k.p.c. nakaz doręczenia komorniczego pochodzi od sądu, to powód niewątpliwie nie występuje przed komornikiem jako wnioskodawca w rozumieniu art. 22 ust. 2 u.k.k., a zatem komornik nie może go wzywać do żadnych uzupełnień w zakresie opłat.

Po piąte, odchodząc już od problemu zaliczki i niejako rozszerzając wątek poruszony pod koniec poprzedniego akapitu, analizy wymaga zagadnienie ogólnej pozycji podmiotu zagranicznego jako powoda w całym „postępowaniu”³⁸ wywołanym nakazaniem przez sąd z urzędu doręczenia komorniczego. Skoro bowiem z punktu widzenia komornika powód, o którym mowa w art. 139² k.p.c., nie jest wnioskodawcą, to powstaje pytanie o to, jak kształtują się ewentualne obowiązki komornika względem takiego powoda oraz sfera uprawnień powoda względem komornika. Na gruncie art. 139¹ k.p.c. w zw. z art. 3 ust. 5 u.k.s. czynności podejmowane w ramach doręczenia komorniczego mogą być skarżone skargą na czynności komornika, a w piśmiennictwie przyjęto, że legitymacja w tym zakresie przysługuje zarówno powodowi, jak i pozwanemu³⁹. Na podstawie art. 139² k.p.c. legitymację do złożenia skargi niewątpliwie

³⁷ Przed nowelizacją pogląd o stosowaniu art. 22 ust. 2 zd. 2 u.k.k. do przypadków, w których powód wnoszący o doręczenie komornicze byłby podmiotem zagranicznym, wyrażali M. Izel (*Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 90) i P. Czyszkowski, (*Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 64–65).

³⁸ Chociaż działanie komornika polegające na dokonywaniu doręczeń jest postrzegane w literaturze jako „wyodrębniona z postępowania rozpoznawczego czynność faktyczna” (tak Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 20) i nie kończy się wydaniem rozstrzygnięcia (chyba że w przedmiocie kosztów – zob. M. Izel, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 90, P. Czyszkowski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 66–67, odmiennie jednak J. Szachta, *Dokonywanie...*, *op. cit.*, s. 62), to wydaje się, że istnieją pewne argumenty mogące przemawiać za traktowaniem tego działania jako postępowania o charakterze wypadkowym, skoro załatwiona zostaje kwestia będąca przedmiotem wniosku powoda lub nakazu sądu, pobierane są opłaty, a osiągnięcie celu w postaci doręczenia jest (pomijając opcję ustanowienia kuratora z art. 143 k.p.c.) warunkiem możliwości prowadzenia postępowania głównego. Por. co do różnic między samą czynnością doręczenia komorniczego a wiążącą się z tym doręczeniem procedurą J. Lipińska, *Doręczenie komornicze. Zakres...*, *op. cit.*, s. 102–103. Ta sama autorka stawia tezę na tle art. 3b u.k.s., że w razie nieustalenia adresu pozwanego komornik wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania – zob. J. Lipińska, *Poszukiwanie...*, *op. cit.*, s. 43.

³⁹ Zob. np. I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Rylskiego, Legalis 2022, nb 87 do art. 139¹; Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 23.

zachowuje pozwany, natomiast w odniesieniu do powoda kwestia ta przedstawia się niejasno. Z punktu widzenia art. 767 § 2 *in fine* k.p.c. jest raczej bezsporne, że doręczenie komornicze zawsze dotyka sfery praw powoda. Gdyby jednak legitymacja do wniesienia skargi miała przysługiwać powodowi, o którym mowa w art. 139² k.p.c., to logiczną konsekwencją takiego założenia powinna być konieczność informowania takiego powoda na bieżąco o podejmowanych przez komornika czynnościach mogących być przedmiotem zaskarżenia, takich jak np. zwrot korespondencji przez komornika do podmiotu zlecającego doręczenie (bez podjęcia próby doręczenia) na podstawie art. 3a ust. 1b ustawy o komornikach sądowych. Tymczasem ustawodawca pominął milczeniem kwestię jakichkolwiek obowiązków informacyjnych względem powoda będącego podmiotem zagranicznym, zarówno ze strony sądu, jak i ze strony komornika. Warto zauważyć, że w stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2023 r. nie ma już obowiązku informowania powoda o zarządzeniu doręczenia pozwu (zob. uchylony art. 205¹ § 1 zdanie drugie k.p.c.). Od chwili dwukrotnej i bezskutecznej awizacji jedyną dającą się wywieść z art. 139² k.p.c. interakcją na linii sąd – powód jest wezwanie powoda do uiszczenia zaliczki na wydatki i tylko to sprawia, że – niejako przy okazji – powód dowiaduje się również o tym, że doręczenie jeszcze nie nastąpiło i potrzebne jest skorzystanie przez sąd z usług komornika⁴⁰. Dalsze ewentualne zdarzenia, jakie mogą wystąpić na etapie po nakazaniu przez sąd doręczenia komorniczego, a przed jego dokonaniem bądź próbą dokonania (jak choćby wspomniana sytuacja z art. 3a ust. 1b u.k.s.),

⁴⁰ W tym miejscu pojawia się pytanie, jak powinien zareagować sąd, gdyby powód będący podmiotem zagranicznym, powziawszy na podstawie wezwania do uiszczenia zaliczki informację o nieudanej dwukrotnej awizacji i planowanym (albo już nakazanym) przez sąd doręczeniu komorniczym przedłożyłby – z własnej inicjatywy – dowód na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie. Wydaje się, że mimo braku w art. 139² k.p.c. wyraźnej podstawy do takiego działania powoda, sąd powinien dopuścić dowód i odstąpić od nakazywania doręczenia komorniczego. To samo powinno dotyczyć przypadku, w którym powód przedstawiłby taki dowód już w pozwie (por. na tle art. 139¹ k.p.c. Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 18). Co do możliwości przedkładania takiego dowodu po tym, jak próba doręczenia komorniczego okazałaby się nieskuteczna, zob. dalsza część opracowania.

mogłyby się dziać w świetle literalnego brzmienia art. 139² k.p.c. właściwie bez wiedzy powoda. Nawet przy ewentualnym założeniu, że powód pozyskałby od sądu wiedzę o tym, któremu komornikowi sąd zlecił (bądź zamierza zlecić) doręczenie, pozostaje niejasne, czy w razie podejmowania przez powoda prób uzyskiwania bezpośrednio od komornika informacji o przebiegu działań na omawianym etapie komornik miałby obowiązek udzielania powodowi takich informacji, skoro to nie powód jest podmiotem zlecającym doręczenie. Za udzielaniem informacji przemawia argument, że brak prawa do takiej informacji w praktyce uniemożliwiałby lub utrudniałby powodowi złożenie skargi na czynności komornika. Z kolei sytuacja, w której legitymację do złożenia takiej skargi miałby jedynie pozwany powodowałaby, że dla zapewnienia obrony praw powoda reakcję na ewentualne nieprawidłowości w czynnościach komornika musiałby podejmować z urzędu sąd, co z kolei nasuwa pytanie o to, jaką podstawę i postać od strony proceduralnej miałyby taka reakcja (pomijając już fakt, że przecież sąd mógłby mieć na daną czynność komornika inny pogląd niż powód i nie podzielać negatywnej oceny).

Powyższe przemawia za przyznaniem powodowi będącemu podmiotem zagranicznym prawa do uzyskiwania informacji od komornika realizującego nakaz doręczenia i legitymacji do skarżenia czynności podejmowanych przy tej realizacji. Jeśli chodzi o sam tryb kontaktu komornika z takim powodem, to wydaje się, że zastosowanie musi znajdować art. 1133¹ k.p.c. dotyczący doręczania za granicę pism pozasądowych (względnie odnośne regulacje prawa jednolitego). Zważywszy jednak na żmudność i czasochłonność takiego modelu, zakładającego konieczność korzystania z pośrednictwa sądów, nie można wykluczyć, że w praktyce informacje będą równolegle przekazywane powodowi mailowo lub telefonicznie, co mogłoby być traktowane jako „powzięcie wiadomości” w rozumieniu art. 767 § 4 k.p.c., wystarczające do otwarcia terminu na złożenie skargi.

Po szóste, problem niejasnej pozycji procesowej powoda zasygnalizowany w poprzednich dwóch akapitach może zyskać jeszcze większy

(a nawet znacznie większy) wymiar w przypadku, gdy próba doręczenia komorniczego nakazana z urzędu przez sąd komornikowi zakończy się niepowodzeniem. W sytuacjach podlegających regulacji art. 139¹ § 1 k.p.c. powód w razie bezskuteczności doręczenia komorniczego ma jeszcze (pod warunkiem zmieszczenia się w ustawowym 2-miesięcznym – a w praktyce 5-miesięcznym – terminie) „awaryjną” możliwość wypełnienia zobowiązania poprzez przedłożenie dowodu, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie (art. 139¹ § 2 k.p.c.)⁴¹, względnie, na podstawie art. 3b u.k.s., jako podmiot, który uprzednio zlecił doręczenie komornicze, może jeszcze rozważyć wystąpienie do komornika z wnioskiem o ustalenie adresu zamieszkania pozwanego (pomijając to, że przydatność tej instytucji po najnowszej nowelizacji jawi się dyskusyjnie, skoro – jak już wspomniano – w art. 139¹ § 2 k.p.c. z katalogu dostępnych sposobów wypełnienia zobowiązania usunięto możliwość „wskazania aktualnego adresu pozwanego”). Natomiast w sytuacjach podlegających regulacji art. 139² k.p.c. nie została przewidziana ani odrębna dyspozycja na wypadek bezskuteczności doręczenia komorniczego (można jedynie założyć, że na podstawie art. 3a ust. 4 u.k.s. korespondencja jest zwracana do sądu jako podmiotu zlecającego), ani też nie sformułowano wyraźnego odesłania do norm zawartych w art. 139¹ § 2–3 k.p.c. i art. 3b u.k.s. W rezultacie w rachubę wchodzi rozważenie co najmniej trzech interpretacji takiego stanu prawnego.

Pierwsza z nich zakładałaby, że wobec milczenia ustawodawcy nie jest dopuszczalne na gruncie stanów faktycznych z art. 139² k.p.c. podejmowanie

⁴¹ Wydaje się, że na gruncie art. 139¹ k.p.c. możliwości takiej nie wyłącza uprzednia nieudana próba doręczenia komorniczego, nawet jeśli z ustaleń komornika poczynionych przy tej próbie będzie wynikało, że pozwany nie mieszka pod adresem wskazanym w pozwie. Zgodnie z przepisem art. 139¹ § 2 k.p.c. liczy się bowiem tylko to, czy powód przedłożył potwierdzenie doręczenia korespondencji pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika albo zwróci korespondencję wraz ze wspomnianym dowodem na piśmie. Spełnienie tej ostatniej przesłanki powinno czynić irrelevantnym to, czy doręczenie komornicze było skuteczne i co ewentualnie ustalił komornik, a nawet to, czy w ogóle powód złożył wniosek o takie doręczenie – w istocie bowiem wyłącznie od powoda zależy, czy do sądu dotrze informacja w tym przedmiocie, czy też zostanie ona przemilczana.

(ani przez powoda, ani przez sąd, ani tym bardziej przez komornika) żadnego z dalszych działań opisanych w art. 139¹ § 2 k.p.c. i art. 3b u.k.s. Oznaczałoby to, że po powzięciu przez sąd informacji o bezskutecznej próbie doręczenia komorniczego nie są już podejmowane żadne inne próby dotarcia do pozwanego, a powodowi pozostaje wystąpienie na podstawie art. 143 k.p.c. z wnioskiem o ustanowienie przez sąd kuratora dla osoby, której miejsce pobytu nie jest znane (względnie skarżenie komorniczych czynności lub zaniechań). Byłoby to jednak bardzo daleko idące zróżnicowanie sytuacji powodów będących podmiotami zagranicznymi względem wszystkich innych powodów. Ponadto takie szczególne „skrócenie ścieżki” wiodącej do art. 143 k.p.c. byłoby trudno uzasadnić również z perspektywy strony pozwanej, co nakazuje odrzucić ten wariant.

Druga interpretacja zakładałaby, że do rozważanych przypadków z art. 139² k.p.c. zastosowanie znajduje – od omawianego momentu – *per analogiam* regulacja art. 139¹ § 2–3 k.p.c. i art. 3b u.k.s., co oznaczałoby, że po nieudanej próbie nakazanego *ex officio* doręczenia komorniczego pozycja powodów będących podmiotami zagranicznymi zasadniczo zrównuje się z pozycją pozostałych powodów. A zatem po stronie podmiotu zagranicznego aktualizowałby się – pod rygorem zawieszenia postępowania – ciężar „awaryjnego” przedłożenia dowodu na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie (choć moc takiego dowodu mogłaby być oceniona krytycznie, jeżeli sąd dysponowałby już na omawianą okoliczność swoistym przeciwdowodem od komornika), jak również aktualizowałaby się możliwość zlecenia komornikowi ustalenia aktualnego adresu pozwanego na zasadzie art. 3b u.k.s. Nie wchodziłoby natomiast w grę jakiejkolwiek dalsze wspieranie powoda przez sąd z urzędu. Takie rozwiązanie byłoby – z jednej strony – zgodne z zasadą kontradiktoryjności, jednak zarazem – z drugiej strony – byłoby dość mocno niespójne z założeniami przyświecającymi projektodawcom art. 139² k.p.c. Skoro bowiem kluczowym motywem stworzenia tej regulacji była chęć wyeliminowania obiegu korespondencji za granicę

i zapewnienia podmiotom zagranicznym realnego prawa do sądu, to dość niekonsekwentna byłaby wykładnia, zgodnie z którą rola sądu jako – cytując uzasadnienie do projektu – „pośrednika” między powodem a komornikiem kończyłaby się nagle „w połowie drogi”, zaś dalsze czynności mogłyby być podejmowane już wyłącznie przez powoda, mimo ich niewątpliwiej czasochłonności. Z perspektywy podmiotów zagranicznych taki model mógłby się z dużym prawdopodobieństwem jawić jako niezrozumiały i stanowiący raczej swoistą pułapkę procesową niż realną pomoc ze strony wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza że w ustawie brakuje jakichkolwiek wskazówek co do tego, jak miałyby kształtować się w takim scenariuszu termin dla podmiotu zagranicznego na dokończenie we własnym zakresie działań rozpoczętych przez sąd. Problematyczne byłoby zarówno określenie wymiaru takiego terminu, jak i momentu rozpoczęcia jego biegu. Pewne wydaje się jedynie to, że nie mógłby znajdować zastosowania termin 2-miesięczny przewidziany dla powoda w art. 139¹ § 2 k.p.c., skoro nie dochodzi do zdarzenia, z którym ustawa łączy rozpoczęcie biegu tego terminu, czyli do doręczenia powodowi zobowiązania i korespondencji przeznaczonej dla pozwanego.

Z powyższych względów najbardziej stosowna wydaje się trzecia interpretacja, która zakładałaby, że w sytuacjach objętych art. 139² k.p.c. inicjowanie ewentualnych dalszych działań po bezskutecznej próbie doręczenia komorniczego powinno konsekwentnie pozostawiać kompetencją (jeżeli nie obowiązkiem) sądu, z zachowaniem możliwości subsydiarnego podejmowania w tej sferze pewnych kroków również przez samego powoda, gdy służy to obronie jego praw⁴². Taka interpretacja może oczywiście budzić kontrowersje, zwłaszcza że z powodu

⁴² Oznaczałoby to np., że w odniesieniu do pierwszej z czynności, jaką powinien podjąć komornik po bezskutecznej próbie doręczenia, czyli zwrotu pisma (korespondencji) i przesłania kopii protokołu z ustaleniami do podmiotu zlecającego (art. 3a ust. 4 i 5 u.k.s.), požądane jest, aby kopię protokołu sporządzonego przez komornika otrzymał nie tylko sąd, jako faktyczny podmiot zlecający, ale także powód, tak aby był on należycie poinformowany o aktualnym stanie rzeczy i mógł złożyć skargę na czynność komornika, jeśli uważa, że próba doręczenia została przeprowadzona nieprawidłowo.

milczenia ustawodawcy granice sfery rzeczonych dalszych działań mających obciążać sąd nie rysują się jasno. Istota rozwiązań przewidzianych w art. 139¹ § 2 k.p.c. i art. 3b u.k.s. na wypadek bezskutecznej próby doręczenia komorniczego nie pozwala bowiem na proste zastąpienie przy każdym z tych rozwiązań legitymacji powoda obowiązkiem sądu. Jest raczej oczywiste, iż sąd nie będzie z urzędu poszukiwał dowodu na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie. Wydaje się natomiast, że prawo do przedłożenia takiego dowodu powinno zachowywać powód, przynajmniej w tych wypadkach, gdy komornik nie stwierdził jednoznacznie, że pozwany pod wskazanym adresem nie zamieszkuje (por. art. 3a ust. 4 zdanie drugie u.k.s.). Domeną sądu powinna z kolei niewątpliwie pozostawać możliwość zwrócenia się z urzędu do komornika o ustalenie aktualnego adresu pozwanego na podstawie art. 3b u.k.s. Wydaje się wręcz, że ze względów ekonomii procesowej ewentualny nakaz (raczej nie wniosek, skoro zlecającym byłby sąd) w tym przedmiocie powinien znajdować się już w postanowieniu o nakazaniu doręczenia komorniczego, tak aby bezpośrednio po nieudanej próbie doręczenia komornik mógł przystąpić do stosownych poszukiwań, bez oczekiwania na reakcję sądu (koszty tych działań powinny być zatem uwzględniane przez sąd już przy pierwszym wezwaniu powoda do uiszczenia zaliczki na wydatki). Dyskusyjne jest natomiast to, czy w razie braku takiego wyprzedzającego nakazania przez sąd, przy jednoczesnym powzięciu przez powoda informacji o bezskuteczności próby doręczenia, wniosek o ustalenie aktualnego adresu pozwanego mógłby złożyć powód, nie czekając na krok sądu. Pomijając kwestię opłaty, problemem byłoby tu brzmienie art. 3b ust. 1 ustawy o komornikach sądowych, który legitymację do wystąpienia z wnioskiem przyznaje tylko podmiotowi zlecającemu doręczenie komornicze, a jak wskazano wcześniej, powód, o którym mowa w art. 139² k.p.c., takiej roli nie pełni. Na co najmniej rozważenie zasługuje koncepcja, aby – podobnie jak to zaproponowano w poprzednim akapicie, na tle art. 3a ust. 5 u.k.s. – legitymacja czynna była tu interpretowana szeroko i przysługiwała nie

tylko faktycznemu podmiotowi zlecającemu, ale także podmiotowi, na rzecz którego podmiot zlecający w istocie działa. Konsekwentnie również informacja o rezultacie ustaleń komornika w przedmiocie poszukiwania adresu pozwanego powinna być przesyłana zarówno do sądu, jak i do powoda. W razie ustalenia aktualnego adresu cała procedura doręczenia odpisu pozwu powinna być z urzędu ponowiona.

Wreszcie, po siódme, powstaje pytanie, co w sytuacji, gdy na gruncie art. 139² k.p.c. niepowodzeniem zakończy się zarówno próba doręczenia komorniczego, jak i próba ustalenia przez komornika aktualnego adresu pozwanego, a powód nie przedłoży w czasie tych prób dowodu na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie. Pomimo że art. 139² k.p.c., w odróżnieniu od art. 139¹ k.p.c., nie zawiera odesłania do art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. i przewidzianej tam sankcji zawieszenia postępowania, można byłoby przyjąć, że ten ostatni przepis znajduje zastosowanie bezpośrednio (chyba że powód złoży wniosek o ustanowienie kuratora z art. 143 k.p.c.). Przy założeniu, że ustawodawca w art. 139² k.p.c. świadomie nie wyznacza ani powodowi, ani sądowi żadnego konkretnego terminu na osiągnięcie konstruktywnego skutku, trzeba byłoby uznać, że sąd może postanowić o zawieszeniu postępowania w momencie, który sam uzna za stosowny. Byłoby to wprawdzie pewną różnicą w porównaniu z regulacją art. 139¹ k.p.c., gdzie ustawodawca zakłada uruchomienie sankcji po upływie 2-miesięcznego terminu na wykonanie zobowiązania, jednak akurat ta różnica nie wydaje się być rażąca, skoro w praktyce zawieszenie na tle art. art. 139¹ k.p.c. nie następuje automatycznie z upływem rzeczzonego terminu, lecz dopiero z chwilą wydania postanowienia, która to chwila i tak zależy od uznania sądu. Wyłania się wszakże inny problem. Skoro istotą art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. jest sankcjonowanie niedbalstwa powoda w zakresie wskazania prawidłowego adresu pozwanego, względnie sankcjonowanie bierności powoda w zakresie nakładanych na niego dodatkowych zobowiązań, to powstaje pytanie, czy do zakresu zastosowania tego artykułu może wchodzić sytuacja, w której powód z uwagi na swój status podmiotu

zagranicznego w ogóle nie był wzywany do wykonywania dodatkowych zobowiązań (poza wpłatą zaliczki na wydatki), a zatem nie miał realnego wpływu na bieg wydarzeń (nie licząc ewentualnej możliwości skarżenia czynności komorniczych). Wątpliwości byłyby jeszcze większe, jeżeli okazałoby się, że w momencie wytaczania powództwa adres pozwanego wskazany przez powoda w pozwie był prawidłowy, a pozwany wyprowadził się dopiero w okresie pomiędzy wytoczeniem powództwa a próbą doręczenia odpisu pozwu (co nie jest nierealne, zważywszy na to, jak długie okresy potrafią w praktyce upłynąć między tymi momentami). Dla usunięcia tych wątpliwości lepiej byłoby, gdyby art. 139² k.p.c. wprost przewidywał sankcję zawieszenia postępowania (co wyłączałoby konieczność badania przesłanek z art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c.); osobną kwestią, wymagającą odrębnej analizy, pozostawałoby pytanie o dopuszczalność i słuszność późniejszego wydawania w takich przypadkach postanowienia o umorzeniu zawieszonego postępowania.

5. Pozostałe kwestie

Po wprowadzeniu w 2019 r. przepisów o doręczeniach komorniczych w postępowaniu rozpoznawczym ustawodawca stanął przed koniecznością sprecyzowania katalogu sytuacji, w których nowa regulacja – z różnych przyczyn – nie mogłaby znaleźć zastosowania. Wprowadzono wówczas do k.p.c. normy stanowiące, że stosowanie art. 139¹ k.p.c. pozostaje wyłączone w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505²⁹ § 1 k.p.c.), jak również w odniesieniu do doręczeń dokonywanych za pośrednictwem komornika (aktualnie: do pism wysyłanych przez komornika) w postępowaniu egzekucyjnym (art. 759² § 2 k.p.c.).

Brzmienie przepisów art. 505²⁹ § 1 k.p.c. i art. 759² § 2 k.p.c. nie zostało w ramach najnowszej nowelizacji wystarczająco precyzyjnie zaktualizowane, wskutek czego zawarte w tych normach wyłączenia nadal wskazują wyraźnie tylko na art. 139¹ k.p.c., natomiast nie zawierają wzmianki o art. 139² k.p.c. Nie można jednak z takiego brzmienia wywodzić wniosku,

że ten ostatni przepis miałby być stosowany w elektronicznym postępowaniu upominawczym, czy też w postępowaniu egzekucyjnym. Logika nakazuje przyjąć, że wyłączenie stosowania art. 139¹ k.p.c. nierozdzielnie pociąga za sobą również każdorazowo wyłączenie stosowania art. 139² k.p.c.

Pomimo iż w art. 139² k.p.c. mowa jest o powodzie, czyli roli charakterystycznej dla procesu, nie powinno ulegać wątpliwości, że przepis ten – podobnie jak art. 139¹ k.p.c.⁴³ – musi znajdować zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym, aczkolwiek z uwzględnieniem nowo dodanej regulacji art. 511^{1a} k.p.c. Nie ma bowiem żadnych podstaw do tego, aby szczególne rozwiązania dla podmiotów zagranicznych, przewidujące działanie sądu z urzędu, miały obowiązywać tylko w przypadkach, gdy podmiot zagraniczny działa jako powód w procesie i pozostawać wyłączone w przypadkach, gdy taki sam podmiot występuje jako wnioskodawca w postępowaniu nieprocesowym, a sąd uznałby, że doręczenie komornicze jest konieczne.

6. Podsumowanie i wnioski

Nowy przepis art. 139² k.p.c. nie poddaje się jednoznacznej ocenie. Na aprobatę zasługuje fakt, że dostrzeżono celowość szczególnego uregulowania sytuacji, w której rozwiązanie „bazowe” mogłoby nie zapewniać w wystarczającym stopniu ochrony praw powoda będącego podmiotem zagranicznym i działałoby ze szkodą dla ekonomii procesowej. Nie ulega zatem wątpliwości, że sam pomysł skrócenia obiegu korespondencji i swoistego „wyręczenia” podmiotu zagranicznego przez sąd w zakresie zlecenia doręczenia komorniczego można uznać za sensowny. Choć stanowi on niewątpliwie odstępstwo od zasady kontrydiktoryjności, to zarazem jest też pewną próbą dążenia do uzyskania faktycznej równości stron. Niemniej sposób wdrożenia tego pomysłu do porządku

⁴³ Zob. Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 17; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, nb 93 do art. 139¹; M. Borodziuk, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 12; por. jednak P. Sławicki, P. Sławicki, *Doręczenia...*, *op. cit.*, s. 22.

prawnego powoduje problemy, ponieważ – jak się wydaje – nie wzięto pod uwagę, że instytucja doręczenia komorniczego w swych szczegółach nie ogranicza się do prostego zlecenia bądź nakazania takiego doręczenia i nie wystarczy przeniesienie z powoda na sąd tylko tej jednej kompetencji. W praktyce bowiem doręczenie komornicze wiąże się z szeregiem zdarzeń, które mogą (a nawet muszą) nastąpić na dalszym etapie i wymagać dodatkowej aktywności ze strony komornika bądź podmiotu zlecającego. Można tu zatem mówić o pewnym braku wyobraźni legislacyjnej.

Z przedstawionych uwag wynika, że zakładany przez autorów nowelizacji efekt oszczędności czasu może być w dużej mierze niweczony już samą tylko koniecznością wzywania powoda przez sąd do złożenia zaliczki na wydatki, a następnie oczekiwania przez sąd na takie złożenie. Wydaje się więc, że lepszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie tymczasowego finansowania działań komornika przez Skarb Państwa. Z kolei w odniesieniu do potencjalnych dalszych czynności wchodzących w rachubę w razie bezskutecznej próby doręczenia komorniczego zdecydowanie pożądane byłoby bardziej szczegółowe doprecyzowanie sfer powinności obciążających sąd, powoda i komornika, ponieważ rozwiązania dla tego etapu znane z art. 139¹ § 2–3 k.p.c. oraz art. 3a–3b u.k.s. nie poddają się łatwemu przeniesieniu na grunt stanów faktycznych z art. 139² k.p.c., co może prowadzić do daleko idących rozbieżności interpretacyjnych w orzecznictwie. Poprawienia wymaga również kwestia podmiotowego zakresu stosowania analizowanego przepisu.

Warto nadmienić, że pomysł, aby doręczenie komornicze było inicjowane przez sąd z urzędu, przejawiał się w piśmiennictwie już od samego początku obowiązywania art. 139¹ k.p.c. Postulujący go autorzy wskazywali, że nakładanie obowiązków w tym obszarze na powoda nie jest dobrym rozwiązaniem i stanowi niepożądane odstępstwo od zasady oficjalności doręczeń⁴⁴. Z tej perspektywy nie można wykluczyć,

⁴⁴ Zob. np. A. Mendrek, *Doręczenia...*, *op. cit.*, s. 385; S. Sołtysik, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 238; A. Rewerska, *Zobowiązanie...*, *op. cit.*, s. 391; w odniesieniu do nakazów zapłaty por. J. Lipińska, *Doręczenie komornicze. Postulaty...*, *op. cit.*, s. 88; zob. też Ł. Zamojski, *Doręczenie...*, *op. cit.*, s. 14 i przywoływane tam dalsze stanowiska.

że nowy art. 139² k.p.c. stanowi swoisty eksperyment, w ramach którego ustawodawca postanowił przetestować sugerowany pomysł – na razie w odniesieniu do powodów będących podmiotami zagranicznymi – a w przyszłości być może wdrożyć go na szerszą skalę.

---

dr Bartosz Trocha, radca prawny, (OIRP w Łodzi); ORCID: 0000-0002-9548-871X

Literatura przedmiotu

- Bobrzyńska O., *Zwykły (stały) pobyt dziecka jako łącznik jurysdykcyjny i kolizyjny oraz wyznacznik zastosowania prawa międzynarodowego* [w:] *Międzynarodowe prawo rodzinne. Filiacja. Piecza nad dzieckiem. Alimentacja*, pod red. P. Mostowika, Warszawa 2023.
- Borodziuk M., *Doręczenie komornicze w praktyce sądowej po zmianach procedury cywilnej dokonanych 7 listopada 2019 roku*, Prok. i Pr. 2021, nr 3.
- Broniewicz W. [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2014.
- Czyszkowski P., *Doręczenie komornicze jako nieegzekucyjna czynność komorników sądowych*, PPE 2022, nr 4.
- Dziembowska M., *Doręczenie komornicze po zmianach dokonanych nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r. – wątpliwości interpretacyjne*, SPU 2022, nr 58.
- Ereciński T. [w:] T. Ereciński, J. Ciszewski, *Międzynarodowe postępowanie cywilne*, Warszawa 2000.
- Gołaczyński J., *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Góra-Błaszczkowska A. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom II. Postępowanie przed sądem I instancji. Cz. II*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2016.
- Iżel M., *Doręczenie korespondencji sądowej za pośrednictwem komornika sądowego – uwagi praktyczne*, PPE 2021, nr 12.
- Lipińska J., *Doręczenie komornicze. Postulaty de lege ferenda*, PPE 2022, nr 10.
- Lipińska J., *Doręczenie komornicze. Zakres przedmiotowy i podmiotowy doręczenia komorniczego w świetle art. 139¹ k.p.c.*, AIS 2022, nr 1.
- Lipińska J., *Poszukiwanie przez komornika sądowego aktualnego adresu zamieszkania pozwanego na podstawie art. 3b ustawy o komornikach sądowych*, PPE 2022, nr 4.
- Markiewicz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–458¹⁶*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023.
- Mendrek A., *Doręczenia komornicze z perspektywy dwóch lat funkcjonowania art. 139¹ KPC* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicatae*, pod red. J. Jagieły, R. Kułskiego, Warszawa 2022.
- Ptaszek M., *Doręczenie pozwu lub pierwszego pisma wymagającego podjęcia obrony praw pozwanemu wpisanemu do rejestru lub ewidencji. Uwagi na tle art. 139¹ k.p.c.*, KKSSiP 2022, nr 4.
- Rewerska A., *Zobowiązanie do doręczenia pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony praw pozwanego za pośrednictwem komornika – art. 139¹ k.p.c.* [w:] *Nowelizacja postępowania cywilnego. Wpływ zmian na praktykę sądową*, pod red. M. Białeckiego, S. Kotas-Turoboyskiej, F. Manikowskiego, E. Szczepanowskiej, Warszawa 2021.

- Rodziejewicz P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krzes, Legalis 2023.
- Rutkowska E., Winczura M., *Charakterystyka zaliczki na poczet wydatków na przykładzie zaliczki na poczet przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym*, M.Prawn. 2022, nr 10.
- Rylski P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2013.
- Rzewuski M., *Zarządzenia [w:] Rozstrzygnięcia sądowe w postępowaniu cywilnym*, pod red. M. Rzewuskiego, Warszawa 2021.
- Sławicki P., *Doręczenia pism za pośrednictwem komornika sądowego w postępowaniu zabezpieczającym, klauzulowym i egzekucyjnym*, PS 2020, nr 11–12.
- Sławicki P., Sławicki P., *Doręczenia pism za pośrednictwem komornika sądowego w postępowaniu nieprocesowym*, PS 2021, nr 2.
- Sołtysik S., *Doręczenie komornicze (art. 139' k.p.c.) – próba oceny regulacji ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania przez ustawodawcę konstrukcji doręczenia autonomicznego [w:] Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, pod red. M. Dziurdy, T. Zembrzuskiego, Warszawa 2021.
- Szachta J., *Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane*, PPE 2021, nr 11.
- Trocha B., *Pozywanie podmiotów zagranicznych w postępowaniu nakazowym, upominawczym i elektronicznym upominawczym*, PPC 2022, nr 4.
- Uliasz M. [w:] *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, pod red. P. Feligi, Lex/el. 2023.
- Wolwiak I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Rylskiego, Legalis 2022.
- Wołodkiewicz B., *Funkcja ochronna doręczenia na podstawie art. 139' k.p.c. [w:] Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, pod red. M. Dziurdy, T. Zembrzuskiego, Warszawa 2021.
- Zamojski Ł., *Doręczenie pozwanemu pierwszego pisma procesowego wywołującego potrzebę obrony na podstawie art. 139[1] KPC*, MPH 2019, nr 3.
- Żyznowski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Akty prawne

- Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805)
- Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz.U. z 2023 r., poz. 1144).
- Ustawa o kosztach komorniczych z dnia 28 lutego 2018 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 210).
- Ustawa o komornikach sądowych z dnia 22 marca 2018 r. (Dz.U. z 2023 r., poz. 590).
- Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).
- Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 26 lutego 2014 r., III CZP 103/13, Legalis nr 761238.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika

Retrospekcja, stan obecny,
przyszłość

redakcja naukowa

Kinga Flaga-Gieruszyńska

Izabella Gil

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Anna Hrycaj

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Wydłużenie terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości (art. 967 k.p.c.)**

W artykule przedstawiono problemy związane z regulacją dotyczącą wydłużenia terminu uiszczenia ceny licytacyjnego nabycia nieruchomości. Autor poddaje krytyce obecną, liberalną praktykę stosowania art. 967 zd. drugie Kodeksu postępowania cywilnego. Prowadzi ona do wykorzystania wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia w sytuacjach niepożądanych. Skutkuje bezzasadnym wydłużeniem egzekucji z nieruchomości i godzi w interesy stron postępowania. W konsekwencji autor proponuje zmianę dotychczasowej wykładni przedmiotowej normy. Dodatkowo zgłasza postulaty de lege ferenda.

Słowa kluczowe: wydłużenie terminu, licytacja, przysądzenie

SUMMARY **Extending a Deadline for Paying a Price for the Purchase of Real Estate (art. 967 of the Code of Civil Proceedings)**

The article presents problems of the regulation that extends a deadline for paying a bid price for purchased real estate. The author criticizes the present liberal practice of applying art. 967, second sentence, of the Code of Civil Proceedings, as it leads to using an application for setting a longer deadline for paying a purchase price in undesirable situations. As a consequence, enforcement against real estate is extended unreasonably and is against interests of parties to the proceedings. Therefore, the author proposes to change the present construction of the regulation. In addition, he presents de lege ferenda postulates.

Keywords: extending a deadline, auction, adjudication

Wydłużenie terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości (art. 967 k.p.c.)

1. Wstęp

Podniesienie sprawności postępowania cywilnego w ostatnim okresie stało się celem ustawodawcy. Również organy stosujące prawo uświadomiły sobie, że obowiązek wymierzenia sprawiedliwości polega nie tylko na wydaniu orzeczenia, ale również na wydaniu go w rozsądnym terminie¹. Sprawność postępowania jest ważna przede wszystkim dla stron

---

¹ Można jedynie ubolewać, że wymagało to stwierdzenia przez ETPC, że chronicznym problemem polskiego wymiaru sprawiedliwości jest przewlekłość postępowań – zob. wyrok ETPC(WI) z dnia 26 października 2000 r., 30210/96, Kudła v. Polska, Lex nr 42804. Spowodowało to wprowadzenie do polskiego porządku prawnego środka w postaci skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki – zob. ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 75 z późn. zm.). Dla przyspieszenia postępowań sądowych ustawodawca zastosował więc „metodę kija”. Uwzględnienie skargi może powodować konsekwencje dyscyplinarne dla sędziego przewlekłe prowadzącego sprawę. Brakuje natomiast zachęt dla sędziów, którzy prężnie prowadzą postępowania, choć i takie postulaty są zgłaszane – zob. R. Sadlik, *Premia motywacyjna dla sędziego?* [online:] <https://www.rp.pl/sady-i-prokuratura/art38299401-ryszard-sadlik-premia-motywacyjna-dla-sedziego> (dostęp: 4.06.2023).

postępowania. Sprawiedliwość wymierzona po latach niewiele ma bowiem wspólnego ze sprawiedliwością. Smak zwycięstwa po wieloletnim procesie jest gorzki. Często wiąże się z wyrobieniem sobie niepochlebnego stosunku do organów wymiaru sprawiedliwości, a nawet negatywnego obrazu funkcjonowania państwa jako całości. Jest tak tym bardziej, jeśli orzeczenia sądu nie uda się wykonać. Dyskusja nad usprawnieniem postępowania cywilnego dotyczy również postępowania egzekucyjnego². Z upływem czasu wiążą się nie tylko negatywne emocje wierzycieli, którzy czekają na uzyskanie egzekwowanych należności. Występujące u stron oczekiwanie sprawnego przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego łączy się z potrzebą zabezpieczenia ich interesu finansowego w jak najwyższym stopniu. Wierzyciele chcą inwestować należne im środki. Niejednokrotnie również dłużnicy są zainteresowani sprawnym przeprowadzeniem postępowania egzekucyjnego. Bezzwłoczne przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego ogranicza bowiem ubytek wartości składników majątkowych podlegających egzekucji (co wiąże się z upływem czasu³) i zmniejsza narastanie należności odsetkowych. Sprawności postępowania egzekucyjnego nie można przeciwstawiać jego rzetelności. Postępowanie egzekucyjne jest postępowaniem ściśle sformalizowanym, a rozstrzyganie kwestii merytorycznych powinno być w nim ograniczone do minimum. O ile w postępowaniu rozpoznawczym można przeciwstawiać sobie wyżej wymienione wartości, to przenoszenie tej zależności na grunt postępowania egzekucyjnego jest mocno ograniczone. W postępowaniu egzekucyjnym nie rozstrzyga się już zasadniczo kwestii istnienia obowiązku, a jedynie zmierza do jego przymusowego wykonania. Poza przypadkami wynikającymi z bierności organu egzekucyjnego, przewlekłość

² P. Pogonowski, *Sprawność egzekucji sądowej – wybrane zagadnienia praktyczne*, PPE 2021, nr 1, s. 7–34; P. Rylski, *Efektywna ochrona wierzycieli w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022, s. 123–127, M. Ged, *Postulat szybkości sądowego postępowania egzekucyjnego*, Nowa Currenda 2022, nr 2, s. 29–51.

³ W mniejszym stopniu dotyczy to nieruchomości, których postępujące wraz z czasem zużycie przebiega wolniej. Poza tym wartość nieruchomości podlega innym mechanizmom rynkowym.

postępowania niejednokrotnie jest spowodowana przez osoby uczestniczące w postępowaniu egzekucyjnym. Najczęściej dotyczy to dłużników, którzy z różnych przyczyn⁴ opóźniają spieniężenie składników ich majątku. Bardzo często kroki hamujące postępowanie egzekucyjne są podejmowane przy wykorzystaniu niedoskonałości regulacji ustawowej zaproponowanej przez prawodawcę i stosowanej przez organy egzekucyjne. Niniejsze opracowanie dotyczy sytuacji dosyć nietypowej, jednak występującej w praktyce. Odnosi się do spotykanych działań nabywców licytacyjnych nieruchomości, którzy niekiedy również są zainteresowani wydłużeniem postępowania egzekucyjnego kosztem interesów stron. Wiąże się to z brakiem środków na sfinansowanie licytacyjnego nabycia nieruchomości w chwili przystępowania do licytacji. Osoby cyklicznie stające do licytacji fundusze na ten cel uzyskują ze sprzedaży (z zyskiem) nieruchomości nabytych na wcześniejszych licytacjach. Prowadzą działalność polegającą na zakupie nieruchomości poniżej jej wartości (najczęściej w postępowaniu egzekucyjnym)⁵. Następnie remontują nieruchomości i sprzedają na wolnym rynku. Jeśli przedmiotem licytacji jest atrakcyjna nieruchomość, a licytantowi tymczasowo brakuje środków, można się spotkać z niżej przedstawionymi praktykami, wpływającymi na czas trwania postępowania egzekucyjnego.

2. Wydłużenie terminu do uiszczenia ceny nabycia

2.1. Kontrowersje dotyczące stosowania

art. 967 k.p.c. w doktrynie i orzecznictwie

Zgodnie z art. 967 k.p.c. po uprawomocnieniu się postanowienia o przybicu komornik wzywa licytanta, który uzyskał przybicie (nabywcę), aby

⁴ Najczęściej jest to motywowane chęcią jak najdłuższego korzystania z zajętego składnika majątkowego pozostającego we władaniu dłużnika bądź chęcią złośliwego dokuczenia wierzycielom.

⁵ Jest to wycinek szerszego zjawiska tzw. flippingu – zob. A. Czerniak, H. Milewska-Wilk, T. Bojć, *Zjawisko flippingu na polskim rynku mieszkaniowym*, Studia BAS 2021, nr 2, s. 195–213.

w ciągu dwóch tygodni od dnia otrzymania wezwania złożył na rachunek depozytowy Ministra Finansów cenę nabycia z potrąceniem rękojmi złożonej w gotówce. Na wniosek nabywcy komornik może oznaczyć dłuższy termin uiszczenia ceny nabycia, nieprzekraczający jednak miesiąca. Powyższy przepis nie jest jednoznaczny. W orzecznictwie wykładany jest w sposób liberalny⁶. W doktrynie prezentowano dwa kierunki wykładni omawianej regulacji. Pierwszy – jak się wydaje trafny – pogląd przedstawił F. Zedler, twierdząc, że wniosek o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia powinien zostać złożony przez nabywcę jeszcze przed wezwaniem o uiszczenie reszty ceny nabycia nieruchomości w terminie ustawowym⁷. Drugie stanowisko wyrażone przez B. Dobrzańskiego⁸ i H. Langę-Bieszki⁹ było mniej rygorystyczne i pozwalało na złożenie przedmiotowego wniosku przed upływem dwutygodniowego terminu wynikającego z wezwania skierowanego do nabywcy. W orzecznictwie przyjęto drugie z przedstawionych rozwiązań¹⁰. Stanowisko to generuje jednak problemy. Jeszcze w poprzednim stanie prawnym¹¹ utrwalila się wykładnia, że art. 967 k.p.c. przewiduje dwa terminy: jeden ustawowy – dwutygodniowy termin biegnący od dnia doręczenia wezwania do złożenia kwoty na rachunek depozytowy Ministra Finansów i drugi termin – sądowy, nieprzekraczający miesiąca¹². Nie budzi więc wątpliwości, że aktualnie komornik sądowy (w poprzednim stanie prawnym sąd) jest uprawniony do oznaczenia dłuższego terminu do uiszczenia ceny, który nie może przekraczać miesiąca. Powstaje

⁶ M. Uliasz, *Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości*, Sopot 2021, s. 158.

⁷ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 2, Toruń 1995, s. 283.

⁸ B. Dobrzański [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. B. Dobrzańskiego, M. Lisiewskiego, Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1975, s. 1295.

⁹ H. Langa-Bieszki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 1994, s. 386.

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 11 lutego 2000 r., III CKN 1109/99, Lex nr 51625; postanowienie SN z dnia 7 października 2003 r., IV CK 40/02, Lex nr 1130180.

¹¹ Przed wejściem w życie ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311 z późn. zm.).

¹² Postanowienie SN z dnia 7 października 2003 r., IV CK 40/02, Lex nr 1130180; uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSNC 2014/11/109.

jednak problem, w jaki sposób należy liczyć wyznaczony przez komornika sądowego termin. Możliwe są co najmniej dwie interpretacje:

- na wniosek nabywcy komornik sądowy wyznacza dodatkowy – niezależny od wcześniejszego terminu dwutygodniowego – termin do uiszczenia ceny nie dłuższy niż miesiąc, liczony od momentu otrzymania postanowienia wyznaczającego termin sądowy. Za takim stanowiskiem opowiedział się M. Krakowiak¹³ oraz Sąd Okręgowy w Kaliszu w uzasadnieniu postanowienia z dnia 29 grudnia 2014 r., II Cz 811/14¹⁴. Przy takiej interpretacji wyznaczenie dodatkowego terminu powinno następować przez oznaczenie jego długości, a nie wskazanie końcowej daty, ponieważ tę ustala się w zależności od daty doręczenia postanowienia uwzględniającego wniosek nabywcy;
- na wniosek nabywcy komornik sądowy oznacza dłuższy termin (nie dłuższy niż miesiąc), liczony jednak od daty otrzymania przez nabywcę pierwotnego wezwania do zapłaty ceny. Za takim poglądem opowiedział się Sąd Okręgowy w Słupsku w uzasadnieniu postanowienia z dnia 5 września 2013 r., IV Cz 519/13¹⁵. Taką opinię wyraziła również R. Drozd-Sweklej¹⁶. W takim wypadku nie ma przeszkód do oznaczenia końcowej daty do uiszczenia reszty ceny nabycia w postanowieniu komornika sądowego.

Za pierwszym rozwiązaniem przemawia treść art. 164 k.p.c. Przepis ten stanowi, że bieg terminu wyznaczonego przez sąd lub przewodniczącego (termin sądowy) rozpoczyna się od ogłoszenia w tym przedmiocie postanowienia lub zarządzenia, a gdy kodeks przewiduje doręczenie z urzędu – od momentu jego doręczenia. Przepis art. 164 k.p.c. z mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajduje zastosowanie do terminów wyznaczonych przez komornika sądowego. Słabością tego rozwiązania jest to, że

¹³ M. Krakowiak, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 737–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, art. 967 k.p.c.

¹⁴ Lex nr 1858029.

¹⁵ Lex nr 1884313.

¹⁶ R. Drozd-Sweklej, *Podstawy wydania postanowienia o przysądzeniu własności*, PPE 2011, nr 4, s. 7–27.

w przepisie art. 967 zd. 2 k.p.c. mowa jest o „oznaczeniu dłuższego terminu do uiszczenia ceny”. Można więc przyjmować, że intencją ustawodawcy było zachowanie ciągłości między terminem ustawowym oraz oznaczonym przez komornika sądowego terminem sądowym, co zaburza przyjęcie pierwszego z zaprezentowanych rozwiązań. To sprowadza się nie do wyznaczenia „dłuższego terminu”, lecz nowego terminu do uiszczenia brakującej części ceny nabycia, niekoniecznie „dłuższego” niż termin dwutygodniowy płynący od wezwania (możliwe byłoby wyznaczenie nowego terminu nieprzekraczającego miesiąca). Zwolennicy drugiego poglądu zakładają, że zdanie drugie art. 967 k.p.c. nawiązuje do zdania pierwszego tego przepisu – chodzi więc o termin dłuższy niż dwutygodniowy, jednakże nadal biegnący od tego samego momentu, tj. doręczenia pierwotnego wezwania do zapłaty brakującej części ceny. Przepis nie przewiduje ponownego wezwania przy oznaczeniu „dłuższego terminu”. Wadą drugiego rozwiązania może być niekiedy okoliczność, że nabywca nie otrzyma przed upływem terminu informacji o tym, czy termin został przedłużony (biorąc pod uwagę czas na rozpoznanie wniosku, obieg korespondencji). Nabywca musi więc liczyć się z koniecznością uiszczenia brakującej części ceny nabycia najpóźniej w terminie miesiąca od dnia doręczenia postanowienia wzywającego, wydanego na mocy art. 967 zd. 1 k.p.c. i oczekiwać na decyzję komornika sądowego w przedmiocie wniosku o oznaczenie dłuższego terminu. Opisana negatywna strona tego rozwiązania oznacza konieczność wpłaty przez licytanta w niektórych sytuacjach brakującej części ceny „w ciemno”, bez otrzymania decyzji komornika sądowego o wyznaczeniu dłuższego terminu. Rozwiązanie to jednak z pewnością sprzyja sprawności postępowania egzekucyjnego. Nabywca nieruchomości musi liczyć się z zapłatą ceny nabycia w najbliższej przyszłości po uprawomocnieniu się postanowienia o przybicciu. Jednocześnie trzeba zwrócić uwagę, że gdyby wniosek nabywcy o oznaczenie dłuższego terminu spotkał się z negatywnym rozstrzygnięciem komornika sądowego, to środki wpłacone tytułem brakującej części ceny podlegają zwrotowi na jego rzecz. Licytant przystępujący do przetargu

winien respektować obowiązek wpłaty brakującej części ceny nabycia już w ustawowym terminie, a wniosek o oznaczenie dłuższego terminu może być zasadny tylko przy wykazaniu przez licytanta szczególnych okoliczności¹⁷. We wniosku o oznaczenie dłuższego terminu nabywca winien nie tylko wskazać okoliczności, które w jego ocenie przemawiają za zasadnością wniosku, ale również je wykazać. Wniosek musi zostać złożony przed upływem dwutygodniowego terminu ustawowego z art. 967 zd. 1 k.p.c.¹⁸ W razie złożenia go po tym terminie wniosek podlega odrzuceniu¹⁹, co skutkuje koniecznością wydania przez sąd postanowienia o utracie rękojmi (art. 969 § 1 k.p.c.), ewentualnie o ściągnięciu rękojmi, jeżeli nabywca był zwolniony od jej złożenia (art. 969 § 2 k.p.c.). Sąd wydaje również postanowienie o wygaśnięciu skutków przybicia²⁰.

2.2. Propozycja odejścia od dotychczasowej praktyki wydłużenia terminu uiszczenia ceny nabycia

Orzecznictwo i doktryna nie przyjęły poglądu F. Zedlera, że wniosek o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia powinien być złożony przed wezwaniem do zapłaty w terminie ustawowym. Taka wykładnia wydaje się jednak trafna. Nie występuje tu problem, w jaki sposób liczyć przedmiotowy termin. Autor niniejszego opracowania opowiada się za tym poglądem. Trzeba mieć jednak świadomość, że nie przyjął się on w dotychczasowym orzecznictwie. Przy akceptacji tego stanowiska oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia powinno nastąpić wyłącznie na skutek wniosku złożonego przed

¹⁷ Zwłaszcza jeśli dotyczy to osób cyklicznie uczestniczących w przetargach, znających reguły postępowania egzekucyjnego.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 11 lutego 2000 r., III CKN 1109/99, Lex nr 51625; postanowienie SN z dnia 7 października 2003 r., IV CK 40/02, Lex nr 1130180.

¹⁹ Tak trafnie w postanowieniu SO w Gliwicach z dnia 27 października 2015 r., III Cz 819/15, Lex nr 1940349.

²⁰ Postanowienie o stwierdzeniu utraty rękojmi ewentualnie o jej ściągnięciu oraz postanowienie o wygaśnięciu skutków przybicia nie może zostać wydane przez referendarza sądowego – art. 759 § 1 pkt 3 k.p.c.

wystosowaniem wezwania przez komornika sądowego. W wezwaniu komornik sądowy wskazuje termin wynikający z art. 967 zd. 1 k.p.c., jeśli wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nie składano albo jeśli wniosek został oddalony. W razie uwzględnienia wniosku nabywcy komornik wskazuje termin nieprzekraczający miesiąca w miejsce terminu dwutygodniowego wynikającego z ustawy. Rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku nabywcy i wezwanie do uiszczenia ceny (w praktyce sądów wezwanie do uiszczenia ceny nabycia przybierało zwykle postać postanowienia kierowanego jedynie do nabywcy licytacyjnego nieruchomości) winno być zawarte w jednej decyzji procesowej. W razie oddalenia wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia nabywcy służy skarga na czynność komornika sądowego. W przypadku oddalenia skargi przez sąd i nieuiszczenia ceny stosownie do pierwotnego wezwania zaistnieją warunki do zastosowania art. 969 k.p.c. (stwierdzenia utraty rękojmi). Natomiast w sytuacji uwzględnienia skargi na odmowę oznaczenia dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia i stwierdzenia, że istniały przesłanki do uwzględnienia wniosku nabywcy sąd uchyli decyzję komornika wraz z wezwaniem do uiszczenia ceny. W takim wypadku komornik sądowy wezwie nabywcę, uwzględniając wytyczne płynące z postanowienia sądu orzekającego w przedmiocie skargi na czynność komornika.

2.3. Ponowne wezwanie do uiszczenia ceny nabycia – ochrona słusznego interesu nabywcy czy przykład prawotwórczej działalności SN?

Powyżej omówiona kwestia dotycząca momentu, do którego można złożyć skutecznie wniosek o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości i sposobu liczenia tego terminu, choć istotna dla praktyki, nie powoduje jeszcze szczególnie negatywnych konsekwencji dla sprawności postępowania egzekucyjnego. Znaczenie dotkliwsze skutki wiążą się ze stanowiskiem przyjętym przez

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CKN 1220/00²¹. Sąd uznał, że oddalenie wniosku o wyznaczenie terminu sądowego z art. 967 k.p.c. lub nierozpoznanie go w terminie ustawowym z tego przepisu powoduje po stronie sądu obowiązek ponownego wezwania licytanta do złożenia ceny nabycia. Pogląd ten nie znajduje żadnego oparcia w ustawie i nie został przez Sąd Najwyższy uzasadniony w nawiązaniu do obowiązujących przepisów. Przyjęcie stanowiska SN oznacza, że decyzja o uwzględnieniu lub oddaleniu wniosku z art. 967 zd. 2 k.p.c. nie ma praktycznego znaczenia, ponieważ bez względu na rozstrzygnięcie wniosku skierowanego do komornika sądowego, faktycznie dochodzi do wydłużenia terminu do uiszczenia brakującej części ceny w wyniku konieczności ponownego wezwania licytanta. Powyższe zapatrywanie zostało skrytykowane w doktrynie²². Nie zasługuje ono na aprobatę, zwłaszcza że prowadzi do ewentualnego naruszenia interesów innych uczestników postępowania egzekucyjnego (utrata rękojmi następuje z mocy prawa²³, pokrywane są z niej koszty związane ze sprzedażą nieruchomości, reszta może wejść w skład sumy uzyskanej z egzekucji, a więc prowadzić do zaspokojenia wierzycieli – art. 969 § 3 k.p.c.). Wypowiedź Sądu Najwyższego przy uwzględnieniu możliwości zaskarżenia postanowienia o udzieleniu przybicia, postanowienia komornika o oddaleniu wniosku o wydłużenie terminu uiszczenia ceny nabycia, manipulacji przy odbiorze przesylek sądowych, konieczności uzupełnienia braków formalnych pism (celowo obarczonych brakami przez nabywcę) pozwala na przedłużenie terminu do uiszczenia brakującej części ceny nawet do kilku miesięcy. Jest tak zwłaszcza po powierzeniu czynności dotyczącej oznaczenia dłuższego terminu uiszczenia

²¹ Lex nr 52554. Pogląd ten jest bezkrytycznie przyjmowany przez sądy powszechne – zob. postanowienie SO w Kaliszu z dnia 2 listopada 2015 r., II Cz 557/15, Lex nr 1961203; postanowienie SO w Szczecinie z dnia 5 grudnia 2012 r., II Cz 1719/12, Lex nr 2253096.

²² M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, art. 967 k.p.c., A. Szymańska-Grodzka, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 459–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, s. 1464.

²³ Uchwała SN z dnia 20 listopada 2009 r., III CZP 88/09, OSNC 2010/7–8/100.

ceny nabycia komornikom sądowym. Skoro czynność ta leży w kompetencji komorników sądowych, istnieje możliwość zaskarżenia postanowienia komornika sądowego o oddaleniu wniosku o oznaczenie dłuższego terminu skargą na czynność komornika do sądu. Przy przyjęciu poglądu Sądu Najwyższego, dopiero po oddaleniu skargi komornik sądowy będzie uprawniony do ponownego wezwania do uiszczenia ceny nabycia. Konsekwencją tego jest prawna możliwość manipulowania terminem do uiszczenia reszty ceny nabycia nieruchomości bez względu na to, czy istnieją przesłanki do oznaczenia dłuższego terminu, czy też nie – jedynie dzięki wyczerpaniu możliwości zaskarżenia postanowienia komornika i obowiązowi wystosowania ponownego wezwania po ostatecznym nieuwzględnieniu wniosku nabywcy. Przy zaprezentowanej wykładni i praktyce komorniczej i sądowej licytant, który nie dysponuje środkami na nabycie nieruchomości, ale spodziewa się je uzyskać w okresie kilku miesięcy, może przystąpić do licytacji nieruchomości leżącej w jego zainteresowaniu. Narusza w ten sposób prawo stron postępowania egzekucyjnego do spieniężenia nieruchomości w rozsądnym terminie. Niewiele jednak ryzykuje, ponieważ stanowisko o potrzebie wystosowania kolejnego wezwania w przypadku oddalenia wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia znajduje silne oparcie w orzecznictwie sądowym, choć nie jest poparte wnikliwą analizą treści przepisów.

2.4. Charakter terminów z art. 967 k.p.c.

Kolejną kwestią sporną dotyczącą wykładni art. 967 k.p.c. jest charakter przewidzianych w niej terminów. Zapatrywanie, że mają one charakter terminów prawa materialnego, bowiem dotyczą zapłaty, a więc czynności materialnoprawnej²⁴, jest zbyt daleko idący. Zapłata reszty ceny nabycia

²⁴ W orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie dominuje pogląd, że spełnienie świadczenia pieniężnego jest w zasadzie czynnością prawną, ponieważ do jej elementów należy zgodna wola obu stron co do spełnienia zobowiązania i co do przyjęcia zapłaty skutkującej jego umorzeniem, co oczywiście zależy od wyrażonej woli zarówno płacącego, jak i przyjmującego zapłatę – zob. wyrok SN z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 76/06, Lex nr 196407.

nieruchomości wywołuje skutki procesowe – nabycie uprawnienia do przysądzenia własności. Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, dla zakwalifikowania danej czynności jako czynności procesowej konieczne jest podjęcie jej w celu wywołania skutku procesowego, tj. powstania, zmiany, ustania, czy kontynuowania stosunku prawnopprocesowego. Zapłata ceny nabycia obliczona jest na uzyskanie warunków do przysądzenia własności, więc stanowi czynność procesową. Praktyczną konsekwencją uznania, że wskazane terminy są terminami procesowymi, jest możliwość ich przywrócenia (art. 168 k.p.c.). Należy zwrócić jednak uwagę, że przyczyny złożenia wniosku o przywrócenie terminu i warunki do jego złożenia odbiegają od tych dotyczących oznaczenia dłuższego terminu do uiszczenia ceny nabycia nieruchomości. O ile w przypadku wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości nabywca licytacyjny może powoływać się na okoliczności, które choćby pośrednio zależą od niego (przykładowo na potrzebę sfinalizowania czynności dotyczących przyrzeczonego mu kredytu na sfinansowanie ceny nabycia nieruchomości), to w przypadku wniosku o przywrócenie terminu mogą być jedynie okoliczności od niego niezależne i niezawinione (przykładowo awaria systemu bankowości elektronicznej w ostatnim dniu płatności)²⁵.

3. Podsumowanie

Przepis art. 967 k.p.c. od chwili jego wejścia w życie był trzykrotnie nowelizowany. Pozornie wydawać by się mogło, że przewidziane w nowelizacjach zmiany były kosmetyczne. Jednakże dwie z tych nowelizacji wpłynęły na sposób funkcjonowania tej regulacji. Ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw skrócono możliwość oznaczenia przez sąd dłuższego

²⁵ Termin sądowy oznaczony na podstawie art. 967 zd. 2 k.p.c. jest zachowany, jeżeli przed jego upływem nabywca licytacyjny złożył polecenie przelewu w banku, a wskazana w tym poleceniu kwota miała pokrycie na rachunku zleciennodawcy – zob. uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSNC 2014/11/109.

terminu na zapłatę reszty ceny nabycia nieruchomości z trzech miesięcy do miesiąca. W ten sposób norma stała się trudna do praktycznego stosowania przy przyjęciu, że oba terminy – ustawowy ze zdania pierwszego art. 967 k.p.c. i sądowy ze zdania drugiego tego przepisu – płyną od chwili doręczenia pierwotnego wezwania nabywcy (pomijając wskazaną już kwestię, czy orzecznictwo sądowe prawidłowo przyjmuje, że przepis przewiduje dwa odrębne terminy). Taka wykładnia powoduje opisane wcześniej problemy z zapewnieniem przekazania informacji o wydłużeniu terminu nabywcy przed jego upływem i jest trudna do przyjęcia. Kolejna zmiana ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁶ również budzi wątpliwości. Wezwanie do uiszczenia reszty ceny nabycia powierzono komornikom sądowym²⁷. Nie zważano przy tym, że generuje to zbędny obieg dokumentów i akt. Wezwanie do zapłaty reszty ceny nabycia następuje po uprawomocnieniu się postanowienia o udzieleniu przybicia. Wówczas sąd przekazuje odpis prawomocnego postanowienia o przybiciu komornikowi sądowemu ze zwrotem akt postępowania egzekucyjnego (jeśli wcześniej nie zostały zwrócone), aby ten wezwał o brakującą część ceny²⁸. Następnie ponownie akta egzekucyjne trafiają do sądu po uiszczeniu reszty ceny nabycia w celu wydania postanowienia o przysądzeniu własności²⁹. Zysk związany ze zmniejszeniem obowiązków sądu w ramach egzekucji z nieruchomości jest niewielki.

²⁶ Dz.U. z 2015 r., poz. 1311 z późn. zm.

²⁷ Przypuszczalnie celem wprowadzenia tej zmiany było uczynienie komorników sądowych dysponentami sumy złożonej na rachunek depozytowy Ministra Finansów. Wynikało to z sygnalizowanych niekiedy przez komorników sądowych problemów przy uzyskaniu środków z rachunku depozytowego na poczet pokrycia podatku VAT przed uprawomocnieniem się postanowienia o zatwierdzeniu projektu podziału sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości.

²⁸ Przekazywanie odpisu postanowienia o przybiciu z wzmianką o prawomocności ukształtowało się w praktyce, mimo że orzeczenie to nie znalazło się w katalogu orzeczeń przekazywanych z urzędu komornikowi sądowemu wymienionym w § 227 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2514 z późn. zm.).

²⁹ Istnieje potrzeba zweryfikowania daty otrzymania przez nabywcę wezwania do uiszczenia ceny nabycia nieruchomości.

Obecna regulacja dodatkowo przewiduje możliwość skargi na czynność komornika sądowego w przedmiocie wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości. W przypadku powierzenia rozstrzygnięcia tego wniosku sądom ich decyzja jest niezaskarżalna³⁰. Obecne przepisy zobowiązują komornika sądowego do poinformowania licytantów o terminie uiszczenia ceny nabycia po wywołaniu licytacji (art. 973 pkt 4 k.p.c.)³¹. Licytanci są więc świadomi reguł dotyczących obowiązku uiszczenia ceny nabycia nieruchomości. Należałoby wymagać od nich w chwili przystąpienia do licytacji zabezpieczenia środków na uiszczenie ceny nabycia. Liberalna wykładnia art. 967 k.p.c., nawet jeśli błędna, jest ustabilizowana. Wskazana byłaby zatem interwencja ustawodawcy. W świetle powyższego należałoby zaproponować, aby art. 967 k.p.c. uzyskał następujące brzmienie:

„Po uprawomocnieniu się postanowienia o przybicie sąd wzywa licytanta, który uzyskał przybicie (nabywcę), aby w ciągu dwóch tygodni od dnia otrzymania wezwania złożył na rachunek depozytowy Ministra Finansów cenę nabycia z potrąceniem rękojmi złożonej w gotówce. Na wniosek nabywcy sąd, udzielając przybicia, może oznaczyć dłuższy termin uiszczenia ceny nabycia, nieprzekraczający jednak miesiąca”.

Taka treść przepisu usuwa możliwość przedłużania postępowania przez nabywcę na etapie po uprawomocnieniu się postanowienia o udzieleniu przybicia. Eliminuje niepotrzebny obrót akt między sądem i komornikiem na tym etapie postępowania egzekucyjnego. Licytant, który zaofiarował najwyższą cenę, zasadniczo byłby zmuszony do złożenia wniosku o oznaczenie dłuższego terminu uiszczenia ceny nabycia nieruchomości po zamknięciu przetargu. Sąd przed udzieleniem przybicia ma obowiązek wysłuchania wskazanego licytanta (art. 987 k.p.c.). W ramach tego wysłuchania licytant ma możliwość złożenia przedmiotowego wniosku

³⁰ Krytycznie o tej nowelizacji art. 967 k.p.c. również M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, art. 967 k.p.c.

³¹ W przypadku sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej na dzień przed rozpoczęciem przetargu w systemie teleinformatycznym udostępnia się informacje, o których mowa w art. 973 (art. 986⁶ k.p.c.).

i zaprezentowania argumentacji przemawiającej za jego uwzględnieniem. Wyjątkiem będzie sytuacja, w której sąd wstrzyma się z udzieleniem przybicia (art. 988 § 2 k.p.c.). Wówczas wniosek będzie mógł być złożony później, jednakże jeszcze przed wydaniem postanowienia o udzieleniu przybicia. Postanowienie sądu albo referendarza sądowego będzie ostateczne, ponieważ w przeciwieństwie do postanowienia komornika sądowego nie podlega zaskarżeniu. Zarówno sąd, jak i strony postępowania w chwili uprawomocnienia się postanowienia o udzieleniu przybicia miałyby przy proponowanej treści przepisu jasność co do terminu, w którym należy uiszczyć resztę ceny nabycia, i wskazać go w wezwaniu. W przypadku sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej licytant byłby zmuszony do zadbania o dostarczenie wniosku do sądu wraz z jego uzasadnieniem przed wydaniem postanowienia o udzieleniu przybicia. Sąd albo referendarz sądowy ma możliwość dodatkowego wysłuchania licytanta przed udzieleniem przybicia (art. 986¹⁰ § 2 k.p.c.). Sporne jest czy przepis art. 967 k.p.c. ma zastosowanie w uproszczonej egzekucji z nieruchomości z uwagi na treść art. 871 k.p.c. w zw. z art. 1013⁶ § 1 k.p.c.³²

³² Za stosowaniem art. 871 k.p.c. opowiedział się P. Klecha, *Problematyka sprzedaży licytacyjnej w toku uproszczonej egzekucji z nieruchomości*, Nowa Currenda (dodatek naukowy) 2016, nr 1, Czytelnia Currendy. Natomiast M. Uliasz ogranicza odesłanie z art. 1013⁶ § 1 k.p.c. wyłącznie do przepisów normujących przebieg licytacji – zob. M. Uliasz, *Który organ (sąd czy komornik) stwierdza wygaśnięcie skutków przybicia po licytacji nieruchomości w ramach uproszczonej egzekucji z nieruchomości?*, Czytelnia Currendy – Z praktyki sędziego, [online:] <https://czytelnia.currenda.pl/z-praktyki-sedziego/item/73> (dostęp: 13.07.2023). Inną kwestią jest sensowność utrzymania regulacji dotyczącej uproszczonej egzekucji z nieruchomości po wprowadzeniu sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej. Przepisy o uproszczonej egzekucji z nieruchomości od początku obowiązywania sprawiały wiele problemów. Nawarstwiły się one jeszcze bardziej przy elektronicznej licytacji prowadzonej w trybie uproszczonej egzekucji z nieruchomości – zob. A. Marciniak, *Opinia prawna w sprawie przebiegu elektronicznej licytacji prowadzonej w trybie uproszczonej egzekucji z nieruchomości*, Nowa Currenda 2022, nr 11, s. 39–49. Na potrzebę usunięcia działu VIa w części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego (w każdym razie w stanie, w jakim on obecnie się znajduje i przy marginalnym zastosowaniu w praktyce) zwraca uwagę K. Szczechowicz, *Egzekucja z nieruchomości w trybie uproszczonej*, PPE 2022, nr 9, s. 65–96.

Mateusz Pietrzyk, sędzia Sądu Rejonowego w Chrzanowie

Literatura przedmiotu

- Czerniak A., Milewska-Wilk H., Bojć T., *Zjawisko flippingu na polskim rynku mieszkaniowym*, Studia BAS, 2021, nr 2.
- Dobrzański B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. B. Dobrzańskiego, M. Lisiewskiego, Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1975.
- Drozd-Sweklej R., *Podstawy wydania postanowienia o przysądzeniu własności*, PPE 2011, nr 4.
- Ged M., *Postulat szybkości sądowego postępowania egzekucyjnego*, Nowa Currenda 2022, nr 2.
- Klecha P., *Problematyka sprzedaży licytacyjnej w toku uproszczonej egzekucji z nieruchomości*, Nowa Currenda (dodatek naukowy) 2016, nr 1.
- Krakiwiak M., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 737–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, art. 967 k.p.c.
- Langa-Bieszki H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 1994.
- Marciniak A., *Opinia prawna w sprawie przebiegu elektronicznej licytacji prowadzonej w trybie uproszczonej egzekucji z nieruchomości*, Nowa Currenda 2022, nr 11.
- Pogonowski P., *Sprawność egzekucji sądowej – wybrane zagadnienia praktyczne*, PPE 2021, nr 1.
- Rylski P., *Efektywna ochrona wierzycieli w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022.
- Sadlik R., *Premia motywacyjna dla sędziego?* [online:] <https://www.rp.pl/sady-i-prokuratura/art38299401-ryszard-sadlik-premia-motywacyjna-dla-sedziego> (dostęp: 4.06.2023).
- Szzechowicz K., *Egzekucja z nieruchomości w trybie uproszczonym*, PPE 2022, nr 9.
- Szymańska-Grodzka A., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 459–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023.
- Uliasz M., *Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości*, Sopot 2021.
- Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 3, Toruń 1995.

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z dnia 11 lutego 2000 r., III CKN 1109/99, Lex nr 51625.
- Postanowienie SN z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CKN 1220/00, Lex nr 52554.
- Postanowienie SN z dnia 7 października 2003 r., IV CK 40/02, Lex nr 1130180.
- Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 76/06, Lex nr 196407.
- Uchwała SN z dnia 20 listopada 2009 r., III CZP 88/09, OSNC 2010/7–8/100.
- Postanowienie SO w Szczecinie z dnia 5 grudnia 2012 r., II Cz 1719/12, Lex nr 2253096.
- Postanowienie SO w Słupsku z dnia 5 września 2013 r., IV Cz 519/13, Lex nr 1884313.
- Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSNC 2014/11/109.
- Postanowienie SO w Kaliszu z dnia 29 grudnia 2014 r., II Cz 811/14, Lex nr 1858029.
- Postanowienie SO w Gliwicach z dnia 27 października 2015 r., III Cz 819/15, Lex nr 1940349.
- Postanowienie SO w Kaliszu z dnia 2 listopada 2015 r., II Cz 557/15, Lex nr 1961203.

STRESZCZENIE **Wskazanie majątku dłużnika solidarnego jako przesłanka uwolnienia osoby trzeciej od skutków skargi pauliańskiej**

Opracowanie dotyczy problemu skargi pauliańskiej, a ściślej wskazania majątku dłużnika. Co do zasady bowiem, gdy dłużnik posiada majątek, nie można mówić o jego niewypłacalności. Sytuacja staje się skomplikowana, gdy po stronie dłużnika występuje kilka podmiotów. Gdy jeden z dłużników jest niewypłacalny, a pozostali posiadają majątek, zasadna jest odpowiedź na pytanie o skuteczność skargi pauliańskiej. W literaturze przedmiotu i orzecznictwie problem ten był rzadko poruszany. Wydaje się jednak, że obecnie przedstawiciele doktryny i sądownictwa skłaniają się ku temu, aby wskazanie majątku jednego z kilku dłużników nie było uznane za podstawę do oddalenia powództwa ze skargi pauliańskiej. Należy zatem zastanowić się nad możliwie odmienną oceną takiego mechanizmu.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność solidarna, egzekucja, zwolnienie z odpowiedzialności, świadczenie

---

SUMMARY **Indicating the Assets of Co-Debtor as a Premise for Releasing a Third Party from the Effects of an Actio Pauliana**

The article concerns issue of Paulian action, precesily indication of the property of debtor. As a rule when debtor possesses a separate property – there cannot be insolvency. It is more complicated when on the debtor's party are few subjects. If one of the debtors is insolvent and the rest of debtors possess property, there is a question about effectiveness of Paulian action. Literature and jurisprudence on this issue was not being commonly discussed. It seems that the current representatives of the doctrine and the judiciary are inclining towards that indication of separete property of one of the debtors cannot be acknowledge as the basis to dismiss of Paulian action. Accordingly, it is necessary to reconsider another, possible way of evaluation this issue.

Keywords: joint and several liability, execution, release from liability, performance

Wskazanie majątku dłużnika solidarnego jako przesłanka uwolnienia osoby trzeciej od skutków skargi pauliańskiej

I. Wstęp

Instytucja skargi pauliańskiej jest szeroko omawiana w literaturze przedmiotu, poczynając od opracowań ogólnych, przez szczególne, a kończąc na prawnoporównawczych¹. Jako mechanizm ochrony wierzycieli instytucja ta jest często stosowana w toku postępowania, co znajduje swój wyraz w licznych orzeczeniach sądów powszechnych² i Sądu Najwyższego³, włącznie z uchwaleniem przezeń kilku zasad prawnych⁴ w tym zakresie.

¹ Zob. m.in. M. Gutowski, *Instytucje prawa prywatnego. Bezskuteczność czynności prawnej*, wyd. 2, Warszawa 2017 oraz M. Jasińska, *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, wyd. 3, Warszawa 2018.

² Zob. m.in. wyrok SO we Wrocławiu z dnia 24 lutego 2015 r., I C 360/14, Legalis nr 1213147; wyrok SO w Łodzi z dnia 7 marca 2014 r., I C 149/13, Legalis nr 1532725; wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 24 stycznia 2014 r., I C 347/13, Legalis nr 1575517.

³ Zob. m.in. postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2019 r., II CSK 325/18, Legalis nr 1861229; postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2018 r., V CSK 132/18, Legalis nr 1819151; postanowienie SN z dnia 31 lipca 2018 r., I CSK 213/18, Legalis nr 1809274.

⁴ Zob. m.in. uchwała SN z dnia 11 września 2013 r., III CZP 47/13, OSNC 2014/4/38; uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 56/15, Legalis nr 731078.

Regułą jest, że w stosunkach zobowiązaniowych miejsce strony uprawnionej zajmuje jeden wierzyciel, a miejsce strony zobowiązanej jeden dłużnik. Może się jednak zdarzyć inaczej, na przykład gdy po stronie uprawnionej bądź zobowiązanej znajdzie się więcej wierzycieli lub dłużników⁵. W literaturze przedmiotu brakuje szerszego omówienia⁶ kwestii zwolnienia osoby trzeciej od negatywnych następstw skutecznie wywiedzionej skargi w ramach normy z art. 533 k.c. w sytuacji wskazania majątku osoby trzeciej, która jest dłużnikiem solidarnym wobec wierzyciela. Kwestia ta była co prawda przedmiotem rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy⁷, który stwierdził, że uwolnienie się od odpowiedzialności w takim wypadku nie jest możliwe, choć nie zostały wskazane powody takiego uznania.

Wywody poczynione niżej będą odnosiły się do sytuacji faktycznej przedstawionej we wskazanym orzeczeniu, przy jednoczesnym szerszym odniesieniu się do problematyki wielości dłużników. W celu wyjaśnienia wątpliwości należy w pierwszej kolejności wskazać na solidarność dłużników, zasady ponoszenia odpowiedzialności, uprawnienia wierzyciela i dłużnika oraz podstawę tejże odpowiedzialności z uwzględnieniem wielości dłużników w innych niż odpowiedzialność solidarna sytuacjach. Następnie należy wskazać na normę art. 533 k.c., odnosząc jej dyspozycję do uprawnień dłużników solidarnych i opisanych sytuacji prawnych. *In fine* należy zestawić poczynione rozważania, formułując postulaty *de lege ferenda*. Dokonana niżej analiza nie odnosi się tylko do odpowiedzialności solidarnej dłużników, ale także do sytuacji prawnych, w których po stronie dłużnika występuje więcej niż jeden podmiot – tj. odpowiedzialności *in solidum*⁸.

⁵ W. Czachórski, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 1994, s. 89.

⁶ W literaturze przedmiotu zagadnienie to jest albo pomijane, albo wskazuje się, że rozwiązanie takie nie jest możliwe. Zob. P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, wyd. 7, Warszawa 2016, s. 1067.

⁷ Zob. wyrok SN z dnia 11 lipca 2014 r., III CSK 247/13, Legalis nr 1061850.

⁸ Inaczej określana jako solidarność nieprawidłowa, niewłaściwa, niezupełna, pozor-na albo przypadkowa.

2. Solidarność dłużników

Wielość podmiotów występujących po jednej ze stron stosunku prawnego została uregulowana w księdze III, tytule II, dziale I k.c. Ustawodawca wyróżnił przy tym⁹ solidarność dłużników (solidarność bierna) i solidarność wierzycieli (solidarność czynna)¹⁰. W obu rodzajach solidarności wskazuje się na stosunek zewnętrzny, odnoszący się do relacji między dłużnikami a wierzycielem, i stosunek wewnętrzny, odnoszący się do stosunków między dłużnikami¹¹. Analizę ograniczono do solidarności dłużników¹², bowiem solidarność wierzycieli wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Stąd też pominięto normy art. 367, 377 i 378 k.c. oraz te części pozostałych norm prawnych, które nie odnoszą się *stricto* do badanego problemu.

Zgodnie z treścią art. 366 § 1 k.c. kilku dłużników może być zobowiązanych w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części¹³ świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek¹⁴ z dłużników zwalnia pozostałych¹⁵. Jest to definicja ustawowa solidarności dłużników.

⁹ Obie postaci solidarności mogą występować łącznie w ramach jednego stosunku zobowiązaniowego, chociaż w praktyce zazwyczaj występuje solidarna odpowiedzialność dłużników. Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, wyd. 7, Warszawa 2016, s. 674.

¹⁰ Zob. A. Raczynski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 1–449*¹¹, t. 1, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2016, s. 1345.

¹¹ Zob. Ł. Kamiński, *Solidarność dłużników i wierzycieli – problemy i rozważania*, Zeszyty Studenckie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013, s. 113 i nast.

¹² Z uwzględnieniem odpowiedzialności *in solidum*, która dotyczy sytuacji, gdy więcej podmiotów niż jeden jest zobowiązanych do spełnienia świadczenia, ale brak w tym zakresie podstawy określonej w treści art. 369 k.c.

¹³ Niezależnie od możliwości albo jej braku podziału przedmiotu świadczenia. Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 674.

¹⁴ Co stanowi istotę solidarności dłużników. Zob. M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, pod red. E. Łętowskiej, Warszawa 2013, s. 315.

¹⁵ Co oznacza, stosownie do normy art. 375 k.c., że dłużnik solidarny może bronić się zarzutami, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom, a do nich zalicza się także zarzuty związane z wygaśnięciem zobowiązania wskutek jego wykonania lub potrącenia. Zob. też wyrok SA w Poznaniu z dnia 24 marca 2020 r., sygn. akt I ACa 346/19, Legalis nr 2533431.

Odpowiedzialność solidarna jest ujmowana w literaturze przedmiotu jako wspólna sytuacja prawna¹⁶ dotycząca tożsamości świadczenia albo tożsamości jego tytułu¹⁷. Dłużnicy solidarni, stosownie do treści art. 366 § 2 k.c., pozostają zobowiązani do zupełnego zaspokojenia¹⁸ wierzyciela. Problematyczna jest kwestia uznania¹⁹, czy w ramach solidarności biernej występuje między wierzycielem a dłużnikami jeden, ale zróżnicowany stosunek prawny, czy też występuje wiele takich stosunków. Za drugą koncepcją przemawia literalna wykładnia art. 368 k.c., dopuszczająca występowanie solidarności dłużników, chociażby każdy z dłużników był zobowiązany w sposób odmienny albo chociażby wspólny dłużnik był zobowiązany w sposób odmienny względem każdego z wierzycieli²⁰. Obecnie wskazuje się, że występuje jedno, ale zróżnicowane zobowiązanie²¹.

W literaturze przedmiotu wyrażono wątpliwości co do zakresu zróżnicowania sytuacji poszczególnych dłużników. O ile powszechnie uznaje się, że przedmiot zobowiązania solidarnego może różnić się w zakresie źródła zobowiązania²², czasu, miejsca i sposobu spełnienia świadczenia²³ oraz wysokości świadczenia²⁴, to jednak dyskusyjna jest

¹⁶ Albo jako wspólny cel powiązań między prawami i obowiązkami współuczestników występujących po jednej stronie stosunku zobowiązaniowego względem drugiej strony. Wymaga się wprawdzie tożsamości świadczenia, lecz już nie wymaga się we wszystkich przypadkach tożsamości tytułu. Natomiast wspólny cel powiązań między prawami i obowiązkami współuczestników występujących po jednej stronie stosunku zobowiązaniowego względem drugiej strony jest zawsze wymagany. W. Czachórski, *Zobowiązania...*, *op. cit.*, s. 93–94.

¹⁷ Zob. W. Czachórski, *Zobowiązania...*, *op. cit.*, s. 112–113 i E. Łętowska, *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1, Warszawa 2013, s. 320–328.

¹⁸ W tym alternatywnych form spełnienia świadczenia, tj. *datio in solutum*, potrącenia, złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego albo odnowienia z zastrzeżeniem art. 374 § 1 k.c.

¹⁹ Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 675.

²⁰ Koncepcja ta przeważała w opracowaniach starszych. Zob. L. de Bériér, *Zobowiązania*, Poznań 1999, s. 53.

²¹ Zob. A. Raczyński [w:] *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 1346.

²² Wynikającego *ex delicto*, jeden dłużnik może odpowiadać na zasadzie winy, inny na zasadzie ryzyka albo wynikającego *ex contractu* jeden dłużnik może odpowiadać jako dłużnik osobisty, drugi jako poręczyciel. Istnieje także możliwość występowania dłużników solidarnych, gdy jeden ponosi odpowiedzialność *ex delicto*, drugi *ex contractu*.

²³ Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 681.

²⁴ Z tym zastrzeżeniem, że solidarność utrzymuje się w granicach do kwoty niższej.

ewentualna różnica samego przedmiotu świadczenia²⁵. Brak możliwości takiego zróżnicowania²⁶ wynika z treści art. 366 § 1 k.c., tj. uprawnienia wierzyciela do żądania całości albo części świadczenia, czyli tego samego, a nie innego świadczenia²⁷. Za możliwością różnicowania przedmiotu świadczenia świadczy treść art. 374 § 1 k.c., tj. odnowienie dokonane z jednym ze współdłużników, bez zwolnienia pozostałych. Uznanie wskazanej normy za wyjątek²⁸ nie przekonuje. Możliwość dokonania odnowienia, a zatem powstania nowego świadczenia z odmiennym przedmiotem, świadczy o dopuszczalności rozróżniania w tym zakresie²⁹. Powyższe potwierdza także fakt, że o solidarności decydują względy formalne, a nie względy odnoszące się do cechy zobowiązania albo jego elementów³⁰.

Zobowiązanie jest solidarne³¹, jeżeli wynika to z ustawy lub z czynności prawnej³², co sprowadza się do uznania, że o solidarności nie decydują aspekty merytoryczne³³. Solidarność dłużników nie występuje w zakresie dyspozycji normy art. 860 i nast. k.c. oraz art. 31 i nast. k.r.o.³⁴ do czasu trwania tych stanów prawnych. Należy zanaczyć, że zobowiązanie

²⁵ W literaturze przedmiotu wyrażono wątpliwości, czy pojęcie odpowiedzialności występujące w przepisach odnoszących się do solidarności dotyczy solidarności długu, czy solidarnej odpowiedzialności. Dominujący pogląd wskazuje jednak, że pod podjęciem tym należy rozumieć dług, bowiem oznacza on obowiązek spełnienia świadczenia. Zob. A. Raczynski [w:] *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 1347 i przytoczona tam literatura przedmiotu.

²⁶ Zob. E. Łętowska, *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1, Wrocław 1981, s. 322.

²⁷ Tak: W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 681.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Tak też: M. Sychowicz [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. G. Bieńka, Warszawa 2018, s. 99.

³⁰ Zob. E. Łętowska, *System prawa cywilnego...*, *op. cit.*, Wrocław 1981, s. 314.

³¹ Z zastrzeżeniem odpowiedzialności *in solidum*, powstającej bez podstawy ustawowej albo umownej. W doktrynie wyrażono jednocześnie wątpliwości co do charakteru takiej odpowiedzialności, wskazując, że może być postrzegana jako solidarność dłużników, a co za tym idzie, istnieje możliwość odpowiedniego stosowania przepisów ją regulujących. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 675–677.

³² Zdarzeń prawnych, które mogą istnieć przed powstaniem stosunku zobowiązanego albo nastąpić po nim. Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 673–674.

³³ Tak też: E. Łętowska, *System prawa cywilnego...*, *op. cit.*, Wrocław 1981, s. 314.

³⁴ Zob. K. Zawada, *Wielość dłużników albo wierzycieli* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 1–449¹¹*, t. 1, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2018, s. 1245.

jest solidarne, jeżeli wynika to z wyraźnych lub dorozumianych postanowień umowy, jednakże samej solidarności nie można domniemywać³⁵. Ponadto, stosowanie do treści art. 370 k.c., jeżeli kilka osób zaciągnęło zobowiązanie dotyczące ich wspólnego mienia, to są one zobowiązane solidarnie, chyba że umówiono się inaczej. Wskazana norma dotyczy zatem ustanowienia zasady ponoszenia solidarnej odpowiedzialności przez dłużników z możliwością odmiennego, w drodze obligacyjnej, ustanowienia innego rodzaju odpowiedzialności.

Norma art. 371 k.c. zakłada, że działania i zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą szkodzić współdłużnikom. Podnosi się, że dyspozycja tego przepisu dotyczy zarówno³⁶ czynności prawnych³⁷, jak i faktycznych. Jednocześnie został wyrażony pogląd, że w przypadku następczej niemożności świadczenia wobec jednego z dłużników solidarnych następuje wygaśnięcie zobowiązania w stosunku do tego dłużnika³⁸. Zauważyć należy, że działania albo zaniechania, o jakich mowa wyżej, dotyczą stosunku zewnętrznego, natomiast dokonanie czynności prawnej w relacji z osobą trzecią, która może być uznana za wypełniającą normę art. 527 i nast. k.c., nie mieści się w zakresie normy art. 371 k.c. Przerwanie zaś lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników³⁹. Ponadto zwolnienie z długu⁴⁰ lub zrzeczenie się

³⁵ Zob. wyrok SA w Katowicach z dnia 28 lutego 1992 r., I ACR 42/92, OSA 1993/4/23.

³⁶ Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 684.

³⁷ Np. zrzeczenie się zarzutu przedawnienia, uznanie roszczenia albo zawarcie umowy dotyczącej polepszenia sytuacji wierzyciela co do terminu albo miejsca spełnienia świadczenia.

³⁸ Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 684.

³⁹ W zakresie procesowym dłużnicy solidarni są współuczestnikami materialnymi, jednakże współuczestnictwo nie przybiera charakteru koniecznego ani jednolitego. Powyższe wynika z uprawnienia wierzyciela do wyboru dłużnika, określonego w treści art. 366 § 1 k.c., a co za tym idzie – możliwości różnorodnego ukształtowania sytuacji dłużników solidarnych z uwzględnieniem art. 372 k.c. Zob. wyrok SN z dnia 6 grudnia 2000 r., III CKN 1352/00, Legalis nr 108976. Uprawnienie wierzyciela do wyboru dłużnika rozciąga się także na etap postępowania egzekucyjnego. Wierzyciel, posiadając tytuł wykonawczy wobec wszystkich dłużników solidarnych, może ograniczyć zakres postępowania egzekucyjnego do wybranych dłużników. Zob. W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 679.

⁴⁰ Zob. wyrok SN z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11, Legalis nr 537801.

solidarności⁴¹ przez wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników. Natomiast zwłoka wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych ma skutek⁴² także względem współdłużników⁴³.

Norma art. 374 k.c. zakłada, że odnowienie dokonane między wierzycielem a jednym z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, chyba że wierzyciel zastrzegł, iż zachowuje przeciwko nim swoje prawa. Prawo wierzyciela do dokonania opisanych czynności prawnych pozostaje w związku z możliwością żądania przezeń wyboru, od którego z dłużników chce spełnienia świadczenia niepodlegającego ograniczeniom⁴⁴. Zgodnie z treścią art. 375 § 1 k.c. dłużnik solidarny może się bronić zarzutami, które przysługują mu osobiście względem wierzyciela, jak również tymi, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom.

Stosownie do treści § 2 wskazanego przepisu wyrok zapadły na korzyść jednego z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne⁴⁵. Należy także zauważyć, że zgodnie z treścią art. 376 § 1 k.c., jeżeli jeden z dłużników

⁴¹ Umowa o zrzeczenie się solidarności w związku z podzielnością świadczenia jest określana w literaturze przedmiotu jako zwolnienie na podział świadczenia. Zob. K. Zawada, *Wielość dłużników albo wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 1260.

⁴² Co stanowi wyraz wzajemnej reprezentacji dłużników solidarnych wobec wierzyciela. W razie wystąpienia zwłoki wierzyciela wobec któregośkolwiek z dłużników solidarnych, każdy z nich może wystąpić z żądaniem udzielenia upoważnienia do złożenia przedmiotu do depozytu sądowego oraz do naprawienia szkody zgodnie z normą zawartą w treści art. 486 § 1 k.c.

⁴³ Norma wynikająca z przepisu art. 372 k.c. nie ma jednak zastosowania do zobowiązań powstałych w ramach spółki jawnej. Zagadnienie to jest regulowane normą z art. 35 § 1 k.s.h. Zob. K. Zawada, *Wielość dłużników albo wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 1259.

⁴⁴ Z zastrzeżeniem normy art. 5 k.c. Zob. więcej na ten temat: W. Dubis, *Wielość dłużników i wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 678.

⁴⁵ Za zarzuty wspólne uważa się: zarzut, że dochodzone roszczenie wekslowe wynika z dokumentu, który nie jest wekslem, nieważność umowy sprzedaży nieruchomości, nieważność umowy z uwagi na sprzeczność z ustawą albo zasadami współżycia społecznego, a także wszelkiego rodzaju zarzuty odnoszące się do rozmiaru szkody. Zob. K. Zawada, *Wielość dłużników albo wierzycieli...*, *op. cit.*, s. 1262. Zarzutem wspólnym nie jest natomiast – nawet skutecznie podniesiony przez jednego z dłużników solidarnych – zarzut przedawnienia dochodzonej wierzytelności. Zob. wyrok SN z dnia 31 sierpnia 1966 r., III CR 226/64, OSN 1967/4/72.

solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników. Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik, który spełnił świadczenie, może żądać zwrotu w częściach równych.

Z punktu widzenia omawianego problemu istotna jest norma art. 376 § 2 k.c., która przewiduje, że część przypadająca na dłużnika niewypłacalnego rozkłada się między współdłużników. Przesłanka niewypłacalności pojawia się także w treści art. 527 § 2 k.c., stanowiąc o dokonaniu czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela. W rozumieniu art. 376 § 2 k.c. pojęcie niewypłacalności dotyczy sytuacji, gdy majątek dłużnika solidarnego nie wystarcza na zaspokojenie roszczenia zwrotnego⁴⁶. Ustawodawca reguluje zatem kwestię niewypłacalności jednego z dłużników solidarnych, ale tylko w relacji wewnętrznej. Skarga pauliańska dotyczy natomiast relacji zewnętrznej.

3. Skarga pauliańska

Powyższe powoduje, że możliwe jest wytoczenie powództwa wobec osoby trzeciej, która na podstawie normy z art. 527 k.c. uzyskała korzyść majątkową od jednego z dłużników solidarnych. Istotą badanego problemu jest wskazana niewypłacalność – w ramach relacji zewnętrznej – oraz norma art. 533 k.c., stąd też inne rozważania na temat skargi zostaną pominięte. Podmiotem uprawnionym do żądania uznania danej czynności prawnej za bezskuteczną⁴⁷ jest wierzyciel. Pojęcie to należy

⁴⁶ Okoliczność ta może być wykazana przez postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z uwagi na bezskuteczność egzekucji albo ogłoszeniu upadłości dłużnika przez sąd.

⁴⁷ Zob. art. 59 k.c. – zgodnie z jego treścią w razie zawarcia umowy, której wykonanie czyni całkowicie lub częściowo niemożliwe zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej, osoba ta może żądać uznania umowy za bezskuteczną w stosunku do niej, jeżeli strony o jej roszczeniu wiedziały albo jeżeli umowa była nieodpłatna. Stwierdzenie bezskuteczności na podstawie wskazanej normy ma na celu funkcję wydobywcze, natomiast bezskuteczność oparta na normie art. 527 i nast. k.c. ma funkcję egzekucyjną.

rozpatrywać w kontekście⁴⁸ art. 353 k.c., zgodnie z treścią którego zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien to świadczenie spełnić. Wierzyciel i dłużnik są zatem stronami stosunku cywilnoprawnego.

Pod pojęciem niewypłacalności określonej w treści art. 527 § 1 k.c. rozumie się aktualny brak możliwości wywiązania się z zobowiązania⁴⁹. W orzecznictwie⁵⁰ zaprezentowano pogląd, że w ramach zobowiązania solidarnego przesłankę niewypłacalności ocenia się tylko w odniesieniu do jednego dłużnika. Stwierdzenie, że pozostali dłużnicy są wypłacalni, nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu powództwa, stąd też nie ma możliwości skutecznego skorzystania przez osobę trzecią z uprawnienia przemiennej określonego w treści art. 533 k.c., dotyczącego wskazania mienia innego dłużnika solidarnego. Brakuje natomiast podstaw do kwestionowania skuteczności uprawnienia osoby trzeciej do wskazania mienia tego z dłużników solidarnych, z którym była dokonana czynność prawna objęta skargą pauliańską.

Teza o braku możliwości wskazania w ramach dyspozycji art. 533 k.c. majątku innego dłużnika solidarnego stoi w sprzeczności z uchwałą Sądu Najwyższego⁵¹, w której dopuszczono możliwość żądania przez wierzyciela uznania czynności prawnej dokonanej przez małżonków, w sytuacji gdy dłużnikiem jest tylko jeden z nich. Możliwość taka występuje w odniesieniu do czynności prawnej dysponowania majątkiem wspólnym, gdy małżonek dłużnika nie wyraził – stosownie do treści art. 31 § 1 k.r.o. – zgody na zaciągnięcie zobowiązania. W takim stanie faktycznym możliwość wskazania mienia dłużnika – osobistego albo objętego wspólnością małżeńską – nie budzi wątpliwości.

⁴⁸ Zob. P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 1066.

⁴⁹ Tak: wyrok SN z dnia 18 września 1998 r., III CKN 612/97, OSN 1999/3/56. Zob. też P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 1069.

⁵⁰ Zob. wyrok SN z dnia 11 lipca 2014 r., III CSK 247/13, Legalis nr 1061850.

⁵¹ Uchwała SN z dnia 15 maja 2011 r., III CZP 15/11, OSN 2012/1/1.

Skutecznie wywiedziona skarga pauliańska powoduje, że osoba trzecia musi znosić ciężary postępowania egzekucyjnego skierowanego do majątku objętego tą skargą⁵². Jest to wyjątek od zasady, zgodnie z którą rozporządzenie w drodze czynności prawnej jest skuteczne wobec osób trzecich⁵³, w tym wierzyciela dłużników solidarnych. Norma art. 533 k.c. przewiduje upoważnienie przemienne⁵⁴ (*facultas alternativa*) osoby trzeciej⁵⁵, która zamiast znoszenia ciężaru postępowania egzekucyjnego⁵⁶, może spełnić świadczenie wobec wierzyciela albo wskazać majątek, który z najwyższym stopniem prawdopodobieństwa⁵⁷ wystarczy na zaspokojenie roszczeń wierzyciela⁵⁸. W literaturze przedmiotu podnosi się, że wartość mienia albo wysokość świadczenia osoby trzeciej ocenia się w chwili dokonania wskazania tego mienia albo w chwili spełnienia świadczenia⁵⁹.

Pojawia się w tym miejscu pytanie o granice czasowe możliwości skutecznego wskazania mienia dłużnika. Zgodnie z jednym z prezentowanych poglądów⁶⁰ możliwość taka istnieje dopiero po prawomocnym uwzględnieniu powództwa⁶¹ wobec osoby trzeciej i rozciąga się na postępowanie egzekucyjne⁶². Drugi pogląd zakłada⁶³, że możliwość wskazania

⁵² Co wynika z treści art. 527 § 1 k.c.

⁵³ Zob. M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 450–1088*, t. 2, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2016, s. 291.

⁵⁴ Por. M. Jasińska, *Skarga pauliańska...*, *op. cit.*, s. 216–247.

⁵⁵ Zob. M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 297.

⁵⁶ Zob. W. Popiołek, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 455–1088*, t. 2, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2018, s. 257.

⁵⁷ Zob. wyrok SN z dnia 16 marca 2006 r., III CSK 8/06, OSN 2006/12/207.

⁵⁸ W literaturze przedmiotu wskazuje się, że faktyczny zakres zwolnienia osoby trzeciej w ramach wskazania mienia dłużnika będzie możliwy do określenia dopiero po przeprowadzeniu postępowania egzekucyjnego skierowanego do tego majątku. Tak: K. Haładyj, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część ogólna*, t. 3, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017, s. 1309.

⁵⁹ W. Popiołek, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 258.

⁶⁰ Tak: P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 1077.

⁶¹ Tak też: wyrok SA w Gdańsku z dnia 27 czerwca 2017 r., V ACa 551/16, niepubl.

⁶² Które powinny być w takim wypadku umorzone, choć brak w tym zakresie odpowiedniej normy procesowej, co skutkowałoby koniecznością wytoczenia powództwa w ramach postępowania o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.

⁶³ Tak: W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 226 oraz M. Sychowicz [w:] *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 668.

mienia dłużnika istnieje już na etapie postępowania sądowego. Wydaje się, że możliwość wskazania mienia osoby trzeciej ma miejsce w trakcie postępowania sądowego⁶⁴, a w razie skutecznego wskazania powoduje konieczność oddalenia powództwa z uwagi na brak spełnienia przesłanki niewypłacalności⁶⁵, która musi występować na etapie orzekania⁶⁶. Na możliwość oddalenia powództwa nie powinny jednak rzutować kwestie trudności albo skomplikowania postępowania egzekucyjnego⁶⁷.

Kolejną sprawą wymagającą rozważania jest możliwość skorzystania przez osobę trzecią z upoważnienia przemiennego w postaci spełnienia świadczenia wobec wierzyciela⁶⁸. O ile w relacji wierzyciela z osobą trzecią skorzystanie z takiego uprawnienia powoduje, że wierzyciel nie będzie mógł prowadzić postępowania egzekucyjnego wobec osoby trzeciej⁶⁹, o tyle wyjaśnienia wymaga wpływ skorzystania z takiego uprawnienia na stosunek podstawowy między wierzycielem a dłużnikami solidarnymi. Zasadne jest zastosowanie w takim wypadku normy art. 366 § 1 k.c. Przez uzyskanie zaspokojenia wierzytelności ustaje solidarność dłużników. Jednakże skorzystanie z możliwości spełnienia świadczenia na podstawie przepisu art. 533 k.c. będzie zawsze świadczeniem

⁶⁴ A także przed etapem postępowania sądowego. Zob. A. Janiak, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, pod red. A. Kidyby, wyd. 2, Warszawa 2014, s. 992.

⁶⁵ Por. P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 1077.

⁶⁶ Por. wyrok SN z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 806/04, Legalis nr 254342.

⁶⁷ Jednakże majątek dłużnika musi – poza obiektywną przesłanką dotyczącą najwyższego prawdopodobieństwa zaspokojenia wierzyciela – podlegać egzekucji, bowiem wskazanie takiego mienia jest równoznaczne z samym zaspokojeniem wierzyciela. Zob. M. Pyziak-Szafnicka, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *System prawa prywatnego. Tom VI. Prawo zobowiązań – część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, wyd. 3, Warszawa 2018, s. 1780.

⁶⁸ W literaturze przedmiotu wskazuje się, że mając na względzie interes osoby trzeciej, a także fakt pieniężnego charakteru wierzytelności pauliańskiej, interes wierzyciela może być zawsze zaspokojony przez świadczenie pieniężne osoby trzeciej. Zob. A. Janiak, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 991.

⁶⁹ Przy założeniu, że skorzystanie z uprawnienia przemiennego jest możliwe na etapie sądowym, pozostaje kwestia rozstrzygnięcia o kosztach takiego postępowania, czego sąd dokona przy uwzględnieniu treści art. 98 i nast. k.p.c., a na etapie postępowania egzekucyjnego – przy uwzględnieniu treści art. 770 k.p.c.

pieniężnym z uwagi na pieniężny charakter skargi⁷⁰. Zobowiązanie zostaje spełnione, nie ma zatem podstawy do utrzymania tego stosunku. Zastrzec jednak należy, że możliwa jest sytuacja, w której osoba trzecia spełni innego rodzaju świadczenie, co jednak – wobec możliwości różnicowania przedmiotu świadczenia między dłużnikami solidarnymi – nie stoi na przeszkodzie ustaniu badanego stosunku prawnego. Inną kwestią, wymagającą odrębnego zbadania, jest sytuacja osoby trzeciej po skorzystaniu z uprawnienia przemiennego w postaci spełnienia świadczenia wobec wierzyciela, a w szczególności relacji wobec dłużników solidarnych, w tym dłużnika, za którego świadczenie spełniono, z uwzględnieniem normy art. 376 § 1 k.c. i *de facto* brakiem stosunku wewnętrznego między osobą trzecią a dłużnikami solidarnymi. Przy analizie powyższego należy mieć na uwadze fakt, że spełnienie przez osobę trzecią świadczenia na rzecz wierzyciela w ramach dyspozycji art. 533 § 1 k.c. nie musi oznaczać zaspokojenia wierzyciela w całości, a jest limitowane wysokością uzyskanej przez osobę trzecią korzyści⁷¹.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że możliwe jest wykorzystanie przez osobę trzecią obu form upoważnienia przemiennego, gdy spełnia ona świadczenie w części, a w pozostałej części wskazuje majątek wystarczający do zaspokojenia w tym zakresie wierzyciela⁷². Podkreślić należy, że obie alternatywne formy zaspokojenia wierzyciela nie różnią się co do wywoływanego skutku, czasu, w jakim są możliwe do zrealizowania, ani co do innych istotnych elementów, w tym możliwości wyboru zachowania przez wierzyciela.

W piśmiennictwie wskazano, że dyspozycja art. 533 k.c. obejmuje tylko mienie dłużnika, który dokonał czynności prawnej, a nie mienie innego podmiotu, np. dłużnika solidarnego⁷³, co stanowi przyjęcie słuszności rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2014 r., III CSK 247/13.

⁷⁰ Zob. W. Popiołek, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 257.

⁷¹ Zob. A. Janiak, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 991.

⁷² Zob. W. Popiołek, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 258.

⁷³ Zob. P. Machnikowski, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika...*, *op. cit.*, s. 1077.

We wskazanej sprawie SN stwierdził jedynie, że: „Stan wypłacalności współdłużnika solidarnego podmiotu dokonującego czynności fraudacyjnej nie może mieć zatem znaczenia nie tylko dla ustalania istnienia przesłanki niewypłacalności (powiększonej niewypłacalności) w rozumieniu art. 527 § 2 k.c., ale także w zakresie obrony osoby trzeciej przewidzianej w art. 533 k.c.”. We wskazanym orzeczeniu brakuje jednak szerszego odniesienia do badanych kwestii. Należy zaznaczyć, że w przywołanej w orzeczeniu sprawie wierzyciel domagał się udzielenia ochrony na podstawie normy art. 527 i nast. k.c. – żądanie pierwsze pozwu – w związku ze zgłoszonym żądaniem zapłaty, przy wypełnieniu przez osoby trzecie dyspozycji normy art. 415 k.c. Stąd też przywołane orzeczenie SN nie może być miarodajne w kontekście całościowej oceny badanego problemu.

4. Konkluzja

Przeprowadzone tu rozważania dają możliwość sformułowania postulatu *de lege lata* w zakresie możliwości skorzystania przez osobę trzecią z uprawnienia przemiennego określonego normą art. 533 k.c. Powyższe wynika z rozumienia pojęcia wierzyciela i dłużnika jako stron stosunku zobowiązaniowego. Norma art. 533 k.c. nie wskazuje, że mienie musi dotyczyć tego z dłużników, który dokonał czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, a jedynie dłużnika – strony stosunku zobowiązaniowego. Wielość dłużników, jako specyficzna forma ukształtowania stosunku zobowiązaniowego, nie wpływa na pojawienie się nowych stron tego stosunku, a jedynie zwiększenie liczby podmiotów po jednej ze stron.

Uprawnienie alternatywne wynikające z treści art. 533 k.c. w postaci spełnienia świadczenia wobec wierzyciela powoduje skutek określony w art. 366 § 1 k.c., tj. ustanie solidarności dłużników, bowiem następuje spełnienie świadczenia. Bez większych wątpliwości można przyjąć, że osobie trzeciej przysługuje uprawnienie do spełnienia świadczenia, choć dalszego badania wymaga relacja między tą osobą a dłużnikami solidarnymi z uwzględnieniem wzajemnych rozliczeń opartych na instytucji regresu.

Skorzystanie przez osobę trzecią z uprawnienia alternatywnego w postaci spełnienia świadczenia nie budzi wątpliwości. Przesłanki do uwolnienia się od odpowiedzialności pozostają takie same dla obu rodzajów uprawnienia alternatywnego. Możliwa jest także sytuacja połączenia – częściowego – obu uprawnień alternatywnych. Stąd też – przy uwzględnieniu znikomego odniesienia się przez SN do badanego zagadnienia – uznać należy, że osoba trzecia może skutecznie skorzystać z uprawnienia przemiennego w postaci wskazania mienia innego dłużnika solidarnego pod warunkiem spełnienia wymogu, aby majątek ten wystarczył na zaspokojenie wierzyciela.

Zasadą prawa jest – od której wyjątek stanowi skutecznie wywiedziona skarga pauliańska – efektywność rozporządzeń w drodze czynności prawnych. Norma art. 533 k.c. w odniesieniu do obu alternatywnych możliwości uchylenia się od skutków tego wyjątku nie może być uzasadniona normą art. 366 § 1 k.c. i wynikającymi z niej uprawnieniami wierzyciela. Skoro wierzyciel taki musi wykazać wszystkie przesłanki warunkujące skuteczność skargi pauliańskiej, nie ma powodu do odmiennego kształtowania jego sytuacji w zakresie przesłanek warunkujących zwolnienie osoby trzeciej od odpowiedzialności względem wierzyciela.

---

dr Łukasz Kamiński, radca prawny (OIRP w Gdańsku); ORCID: 0000-0003-4986-1840

Piotr Kamiński, student piątego roku prawa na WPiA Uniwersytetu Gdańskiego

---

Literatura przedmiotu

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 1994.

Dubis W., *Wielość dłużników i wierzycieli* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, wyd. 7, Warszawa 2016.

Gutowski M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 450–1088*, t. 2, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2016.

Gutowski M., *Instytucje prawa prywatnego. Bezskuteczność czynności prawnej*, wyd. 2, Warszawa 2017.

Haładyj K., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część ogólna*, t. 3, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017.

- Janiak A., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, pod red. A. Kidyby, wyd. 2, Warszawa 2014.
- Jasińska M., *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, wyd. 3, Warszawa 2018.
- Kamiński Ł., *Solidarność dłużników i wierzycieli – problemy i rozważania*, Zeszyty Studenckie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013.
- Łętowska E., *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1, Wrocław 1981.
- Machnikowski P., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, wyd. 7, Warszawa 2016.
- Popiołek W., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 455–1088*, t. 2, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2018.
- Pyziak-Szafnicka M. [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, pod red. E. Łętowskiej, Warszawa 2013.
- Pyziak-Szafnicka M., *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] *System prawa prywatnego. Tom VI. Prawo zobowiązań – część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, wyd. 3, Warszawa 2018.
- Raczyński A. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 1–449¹¹*, t. 1, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2016.
- Sychowicz M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. G. Bieńka, Warszawa 2018.
- Zawada K., *Wielość dłużników albo wierzycieli* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 1–449¹¹*, t. 1, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2018.

Akty prawne

Ustawa Kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

Ustawa Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

Orzecznictwo

Wyrok SN z dnia 31 sierpnia 1966 r., III CR 226/64, OSN 1967/4/72.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 28 lutego 1992 r., I ACR 42/92, OSA 1993/4/23.

Wyrok SN z dnia 18 września 1998 r., III CKN 612/97, OSN 1999/3/56.

Wyrok SN z dnia 6 grudnia 2000 r., III CKN 1352/00, Legalis nr 108976.

Wyrok SN z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 806/04, Legalis nr 254342.

Wyrok SN z dnia 16 marca 2006 r., III CSK 8/06, OSN 2006/12/207.

Uchwała SN z dnia 15 maja 2011 r., III CZP 15/11, OSN 2012/1/1.

Wyrok SN z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11, Legalis nr 537801.

Uchwała SN z dnia 11 września 2013 r., III CZP 47/13, OSNC 2014/4/38.

Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 24 stycznia 2014 r., I C 347/13, Legalis nr 1575517.

Wyrok SO w Łodzi z dnia 7 marca 2014 r., I C 149/13, Legalis nr 1532725.

Wyrok SN z dnia 11 lipca 2014 r., III CSK 247/13, Legalis nr 1061850.

Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 24 lutego 2015 r., I C 360/14, Legalis nr 1213147.

Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 56/15, Legalis nr 731078.

Wyrok SA w Gdańsku z dnia 27 czerwca 2017 r., V ACa 551/16, niepubl.

Postanowienie SN z dnia 31 lipca 2018 r., I CSK 213/18, Legalis nr 1809274.

Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2018 r., V CSK 132/18, Legalis nr 1819151.

Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2019 r., II CSK 325/18, Legalis nr 1861229.

**STRESZCZENIE Pełnomocnictwo do doręczeń oraz
pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 88
i 91 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.**

W niniejszym opracowaniu omówiono kolejne przepisy Kodeksu postępowania cywilnego zmodyfikowane przez art. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. Na wstępie omówiono dodany przepis art. 88 § 2 k.p.c. regulujący expressis verbis pełnomocnictwo do doręczeń. Następnie przedstawiono problematykę zakresu pełnomocnictwa procesowego, a w szczególności dodanie w art. 91 pkt 1 k.p.c. wzmianki o skardze kasacyjnej.

Słowa kluczowe: *pełnomocnictwo w procesie, pełnomocnictwo do doręczeń, pełnomocnictwo procesowe*

SUMMARY Power of Attorney for Services and Power of Attorney in Court. Comment on Art. 88 and 91 of the Code of Civil Proceedings Amended with the Act of 9 March 2023

This study analyses consecutive provisions of the Code of Civil Proceedings modified with art. 1 of the Act of 9 March 2023. First, the added provision of art. 88 § 2 of the Code of Civil Proceedings has been discussed, regulating expressis verbis the power of attorney for services. Next, problems have been presented of the scope of court power of attorney, including but not limited to the addition in art. 91(1) of a note on a cassation appeal.

Keywords: *power of attorney in trial, power of attorney for services, court power of attorney*

Pełnomocnictwo do doręczeń oraz pełnomocnictwo procesowe.

Komentarz do art. 88 i 91 k.p.c.
zmodyfikowanych ustawą
z dnia 9 marca 2023 r.

Wprowadzenie

1. Odesłanie. Uwagi ogólne na temat ustawy z dnia 9 marca 2023 r.¹ zostały zamieszczone w pierwszym opracowaniu z cyklu komentarzy do tej ustawy, opublikowanym w numerze 6 „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” z 2023 r.² Dane dotyczące ustawy zmienionej przez komentowany obecnie art. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. (Kodeks postępowania cywilnego³) oraz zakres komentowania poszczególnych przepisów ustawy z dnia

---

¹ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

² I. Kunicki, *Właściwość rzeczowa sądu, wyłączenie sędziego. Wprowadzenie oraz komentarz do art. 17 i 49 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 6, s. 71–79.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.); dalej: k.p.c.

9 marca 2023 r. zostały wskazane w drugim z cyklu komentarzy do tej ustawy, opublikowanym w numerze 7 „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” z 2023 r.⁴ Autor nie powtarza zatem uwag tam zamieszczonych, odsyłając niniejszym do tych opracowań.

6) w art. 88 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych może obejmować wyłącznie upoważnienie do odbioru pism sądowych. Pełnomocnictwa takiego można udzielić każdej osobie fizycznej (pełnomocnik do doręczeń).”;

1. Treść i istota dodanego § 2. Mocą zdania 1 tego paragrafu określono *expressis verbis*, że upoważnienie do odbioru pism sądowych (pełnomocnictwo do doręczeń) jest pełnomocnictwem do niektórych tylko czynności procesowych, a tym samym jest pełnomocnictwem w procesie⁶. Natomiast w § 2 zd. 2 wskazano krąg podmiotów, które mogą być pełnomocnikiem do doręczeń.

2. Zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. Przepisy o pełnomocnictwie w procesie mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym (art. 13 § 2 k.p.c.). Również dodany przepis art. 88 § 2 k.p.c. ma zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym zarówno

⁴ I. Kunicki, *Wyłączenie sędziego, reprezentacja strony oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 531 k.p.c., 68 k.p.c. i 87 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 7, s. 69 i nast.

⁵ Terminy „osoba upoważniona do odbioru pism sądowych” i „pełnomocnik do doręczeń” autor traktuje w niniejszym opracowaniu, w ślad za treścią art. 88 § 2 k.p.c., jako synonimy. Do zagadnienia tego wypadnie powrócić.

⁶ Pojęciem tym autor obejmuje, zgodnie z art. 88 § 1 k.p.c., pełnomocnictwo procesowe i pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych. Terminologia ustawowa (pełnomocnictwo w procesie, pełnomocnictwo procesowe) nie jest doskonała i może wprowadzać w błąd. Sama treść obowiązującego art. 88 § 1 k.p.c. ma jednak długą historię, gdyż bardzo podobnie brzmiał art. 88 dawnego k.p.c. (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego, Dz.U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651). Brzmienie tego przepisu i jego numeracja została zachowana bez zmian do dnia 31 grudnia 1964 r., a zatem do chwili uchylecia dawnego k.p.c.

przez sąd, jak i przez komornika sądowego. W konsekwencji także w postępowaniu egzekucyjnym pełnomocnictwo do doręczeń jest pełnomocnictwem do niektórych tylko czynności procesowych, a tym samym jest jednym z rodzajów pełnomocnictwa w procesie.

Należy jednak pamiętać, że art. 91 pkt 2 k.p.c., który reguluje objęcie pełnomocnictwem udzielonym w procesie wszelkich czynności dotyczących egzekucji, dotyczy jedynie pełnomocnictwa procesowego. Nie dotyczy zatem pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych. W konsekwencji pełnomocnictwo do doręczeń udzielone w postępowaniu rozpoznawczym nie „rozciąga się” na postępowanie egzekucyjne, lecz obejmuje tylko to postępowanie rozpoznawcze, w którym zostało udzielone. Jeżeli uczestnik postępowania egzekucyjnego chce korzystać z zastępstwa przy odbiorze przesyłek sądowych (komorniczych), nawet przez tę samą osobę także w postępowaniu egzekucyjnym, powinien ponownie udzielić jej pełnomocnictwa do doręczeń.

3. Znaczenie i ogólna ocena dodanego § 2. Przed wejściem w życie art. 88 § 2 k.p.c. również można było ustanowić w postępowaniu cywilnym „pełnomocnika do doręczeń” (por. art. 610² § 1 k.p.c., art. 610³ k.p.c., art. 626¹² § 1 k.p.c. i art. 1135⁵ k.p.c.) albo „osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych” (por. art. 133 § 3 k.p.c. i art. 141 § 2 k.p.c.)⁷. Pełnomocnik

⁷ W art. 133 § 3 k.p.c. sformułowanie „osoba upoważniona do odbioru pism sądowych” zostało zmienione przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. na sformułowanie „pełnomocnik do doręczeń”. Natomiast w art. 141 § 2 k.p.c. jest mowa o osobie „uprawnionej” do odbioru pism sądowych. Wydaje się, że słowo „uprawnionej” jest synonimem słowa „upoważnionej”. Nie ma przy tym wątpliwości, że w wypadku określonym w art. 141 § 2 k.p.c. chodzi o pełnomocnika do doręczeń ustanowionego przez kilku współuczestników (por. E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–47716*, pod red. M. Manowskiej, Lex 2022, art. 141, teza 2).

W Kodeksie postępowania cywilnego były i pozostały nadal dwa terminy na oznaczenie, jak się wydaje, tego samego zjawiska. Jak już zaznaczono (por. wyżej przypis 5), w niniejszym opracowaniu autor uznaje, w ślad za treścią komentowanego art. 88 § 2 k.p.c., że są to terminy synonimiczne. Będzie jeszcze o tym mowa.

Należy natomiast uznać, że termin „pracownik upoważniony (osoba upoważniona) do odbioru pism” użyty w art. 133 § 2 i art. 138 § 2 k.p.c. ma inne znaczenie niż termin „pełnomocnik do doręczeń” i dotyczy osoby czynnej w lokalu przedsiębiorstwa (niekoniecznie nawet pracownika), w rozumieniu art. 97 k.c. (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.), która *de facto* odbiera korespondencję adresowaną do danego podmiotu. Ta osoba nie jest

ten (osoba upoważniona do odbioru pism sądowych) nie był jednak „wtłoczony” przez ustawodawcę w ramy określonej instytucji procesowej – pełnomocnictwa w procesie (pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych). Dawało to możliwość bardziej elastycznego potraktowania tego pełnomocnictwa. W szczególności bowiem wątpliwości budzi kwestia, czy odbiór pisma sądowego jest czynnością procesową⁸, a w konsekwencji czy dotychczas do pełnomocnictwa do doręczeń trzeba było stosować sformalizowane regulacje pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych, a tym samym pełnomocnictwa w procesie⁹. Ponadto

---

adresatem pism i organ postępowania cywilnego nie jest informowany o jej istnieniu. Na tle art. 133 § 2 i art. 138 § 2 k.p.c. kwestia sposobu odbioru pism sądowych jest wewnętrzną sprawą danego podmiotu.

W art. 139 § 1^k k.p.c. jest zaś użyty termin „pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych”. To pełnomocnictwo występuje w stosunku poczta – adresat pisma i może je ustanowić każdy adresat pisma, a zatem zarówno strona procesu, pełnomocnik procesowy, jak i pełnomocnik do doręczeń.

- ⁸ W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 9 marca 2023 r. nie ma o tym mowy. Przyjęto w nim jedynie, że pełnomocnik do doręczeń jest upoważniony do przyjmowania czynności procesowych sądu i strony przeciwnej adresowanych do mocodawcy (reprezentacja bierna) – por. tezę 6 (s. 5–6) uzasadnienia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2650, strona internetowa Sejmu RP: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4E1187E1F1916D16C12588CC0058D95A/%24File/2650.pdf> (dostęp: 19.07.2023). Obszerność i skomplikowanie tego zagadnienia wykracza poza ramy niniejszego komentarza. W szczególności jednak warto zaznaczyć, że czynność procesowa powinna zawierać w sobie oświadczenie woli albo oświadczenie wiedzy (W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 102).

Więcej na temat czynności procesowych zob.: W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, PiP 1951, nr 11, s. 696 i nast.; M. Piekarski, *Czynności materialnoprawne a czynności procesowe w sprawach cywilnych (wybrane zagadnienia)*, Studia Prawnicze 1973, nr 37, s. 110 i nast.; S. Dalka, *Czynności procesowe stron w procesie cywilnym*, Palestra 1975, nr 9, s. 47 i nast.; Z. Świeboda, *Czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1990, s. 5 i nast.

Nieco inny charakter ma zaś dokonanie doręczenia, a zatem zarządzenie doręczenia przez przewodniczącego, sąd albo wysłanie przesyłki przez zawodowego pełnomocnika, w sytuacji określonej w art. 132 k.p.c.

- ⁹ W takim wypadku regulacja zawarta w art. 88 § 2 k.p.c. byłaby w zasadzie zbędna, z wyjątkiem zdania 2 tego paragrafu, ograniczającego krąg podmiotów, które mogą być pełnomocnikami do doręczeń (na temat tego zdania – por. uwaga 8). Stanowisko, że dopiero po wejściu w życie art. 88 § 2 k.p.c. pełnomocnictwo do doręczeń stało się rodzajem pełnomocnictwa w procesie (pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych) zdaje się wynikać z uwag J. Gołaczyńskiego, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz/Linia orzecznicza*, Warszawa 2023, s. 31. W niniejszym opracowaniu autor nie zajmuje jednak własnego stanowiska w tej kwestii, gdyż komentarz nie jest miejscem do rozstrzygnięcia tego rodzaju zagadnień teoretycznych.

czynność odbioru pism sądowych ma specyficzny charakter, gdyż w przeciwieństwie do czynności procesowych, do których dokonania udzielane jest pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych, obejmuje wiele czynności odbioru pism. Zastosowanie (realizacja) pełnomocnictwa do doręczeń jest zatem rozciągnięte w czasie, nie ogranicza się zaś do odbioru jednej przesyłki sądowej.

Udzielane dawniej pełnomocnictwo do doręczeń (upoważnienie do odbioru pism sądowych) dotyczyło zatem ściśle określonych czynności (odbioru pism sądowych), jednakże nie rozważano, czy są to czynności procesowe, a tym samym nie zwracano uwagi na kwestię konieczności przestrzegania przepisów o pełnomocnictwie w procesie¹⁰.

W konsekwencji powyższych uwag należy uznać, że dodany przepis art. 88 § 2 k.p.c. jest co najmniej zbędny, a nawet szkodliwy. W szczególności dlatego, że kwestia pełnomocnictwa do doręczeń powinna pozostać uregulowana w taki sam sposób, jak była uregulowana do tej pory. Powinien zatem być pozostawiony dotychczasowy stan prawny, a więc w kolejnej „nowelizacji poprawkowej”¹¹ Kodeksu postępowania cywilnego powinno być przywrócone dotychczasowe brzmienie art. 88 k.p.c.¹² Zbyt szczegółowe uregulowanie (przeregulowanie) danej kwestii nie zawsze jest bowiem dobre (pożyteczne), gdyż wyjaśnienie pewnych zagadnień trzeba niekiedy pozostawić nauce i praktyce (orzecznictwu). Uniemożliwienie zaś tym

¹⁰ Wskazane wyżej okoliczności powodują, że problematyce pełnomocnictwa do doręczeń należy poświęcić, w ramach komentarza do ustawy z dnia 9 marca 2023 r., nieco więcej uwagi niż zmianom innych przepisów regulujących proces cywilny. Jest to istotne tym bardziej, że w nauce nie poświęcano dotychczas tej problematyce należytej uwagi, nawet w opracowaniach dotyczących doręczeń bądź pełnomocnictwa w procesie.

¹¹ Jak zaznaczono w pierwszym opracowaniu z niniejszego cyklu, ustawa z dnia 9 marca 2023 r., a zatem „ustawa naprawcza”, również będzie wymagała poprawek (I. Kunicki, *Właściwość...*, *op. cit.*, s. 73), co niniejszym znajduje potwierdzenie.

¹² Jednakże dotychczasowa terminologia dotycząca pełnomocnictwa w procesie również budzi pewne zastrzeżenia, gdyż nagłówek działu V, tytułu IV, księgi pierwszej, części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego brzmi: „Pełnomocnicy procesowi”, a przepisy art. 86–97 k.p.c. dotyczą nie tylko pełnomocnictwa procesowego, lecz także pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych, a zatem w nagłówku działu V jest mowa o pełnomocnikach procesowych *sensu largo* (por. Z. Resich [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego, Warszawa 1976, s. 193–194).

podmiotom dokonywania wykładni przepisów, przez zbyt szczegółową regulację, blokuje rozwój prawa (nadmiernie je formalizuje)¹³.

4. Terminologia. Jak już zaznaczono, w dodanym art. 88 § 2 k.p.c. potraktowano terminy „osoba upoważniona do odbioru pism” i „pełnomocnik do doręczeń” jako synonimy. W innych jednak przepisach Kodeksu postępowania cywilnego (por. uwaga 3) pozostawiono obydwie dotychczasowe terminy. Należy zatem uznać, że jeżeli wskazane terminy są rzeczywiście synonimami, to jeden z nich powinien być usunięty z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Na oznaczenie tego samego zjawiska nie można bowiem w jednym akcie prawnym używać różnych terminów (synonimów)¹⁴.

Ponadto, jak już zaznaczono (por. przypis 7), sam termin „osoba upoważniona do odbioru pism sądowych” ma – jak się wydaje – dwa znaczenia. Tylko część przepisów posługuje się tym pojęciem jako synonimem terminu „pełnomocnik do doręczeń” (por. art. 88 § 2 k.p.c. i art. 141 § 2 k.p.c.). Natomiast w przepisach art. 133 § 2 k.p.c. i art. 138 § 2 k.p.c. termin ten oznacza osobę odbierającą *de facto* pisma sądowe (przesyłki pocztowe) z mocy wewnętrznej decyzji danego podmiotu prawa (adresata, pracodawcy adresata)¹⁵.

5. Stosunek do innych rodzajów pełnomocnictwa w procesie. Należy uznać, że ustanowienie pełnomocnika procesowego, a zatem pełnomocnika do prowadzenia sprawy, wyłącza możliwość ustawienia pełnomocnika do doręczeń, gdyż wówczas doręczenia dla mocodawcy dokonywane są do rąk

¹³ Ponadto dodanie paragrafu 2 do art. 88 k.p.c. nie zostało dostatecznie umotywowane w uzasadnieniu projektu ustawy (por. tezę 6 uzasadnienia..., *op. cit.*, s. 5–6; por. także wyżej przypis 8).

¹⁴ Por. § 10 Zasad techniki prawodawczej – Załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 283; dalej: z.t.p.); J. Wróblewski, *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1989, s. 140. W procesie wykładni prawa różnym sformułowaniom użytym w ramach tego samego aktu prawnego nie powinno się bowiem nadawać jednakowego znaczenia (por. J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 132), co w wypadku użycia synonimów jest niemożliwe do uniknięcia.

¹⁵ Używanie w akcie prawnym terminów wieloznacznych (homonimów) narusza dyrektywy tworzenia prawa sformułowane przez J. Wróblewskiego (W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 432; J. Wróblewski, *Zasady...*, *op. cit.*, s. 140).

pełnomocnika procesowego (art. 133 § 3 zd. 1 k.p.c.¹⁶). Nie wchodzi zatem w grę ustanowienie pełnomocnika do doręczeń w wypadkach obligatoryjnego zastępstwa procesowego przez zawodowego pełnomocnika (np. art. 87¹ k.p.c. i 87² k.p.c.). Ustanowienie pełnomocnika do doręczeń po ustanowieniu pełnomocnika procesowego jest bezskuteczne, a zatem pisma sądowe podlegają doręczeniu pełnomocnikowi procesowemu.

Tym samym, jeżeli współuczestnik w sporze ustanowi innego współuczestnika pełnomocnikiem procesowym (art. 87 § k.p.c.), nie wchodzi w grę ustanowienie dla niego pełnomocnika do doręczeń. Natomiast ten współuczestnik – pełnomocnik procesowy może ustanowić dla siebie tego samego pełnomocnika do doręczeń co inni współuczestnicy (art. 141 § 2 k.p.c.), chyba że sam jest tym pełnomocnikiem do doręczeń.

Należy także uznać, że jeżeli najpierw zostanie ustanowiony pełnomocnik do doręczeń, a następnie pełnomocnik procesowy, to pełnomocnictwo do doręczeń traci moc, a zatem pisma sądowe podlegają doręczeniu pełnomocnikowi procesowemu.

Powyższe uwagi dotyczą także ustanowienia adwokata albo radcy prawnego z urzędu (art. 117–124 k.p.c.), ponieważ ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego (art. 118 § 1 k.p.c.).

Natomiast ustanowienie pełnomocnika do określonych czynności procesowych (innych niż odbiór pism sądowych) nie wyłącza ustanowienia pełnomocnika do doręczeń.

Należy jeszcze dodać, że pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa zawsze podlega doręczeniu bezpośrednio tej stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 113⁵ § 1 k.p.c. (art. 133 § 3 zd. 2 k.p.c.).

6. Zastosowanie przepisów o pełnomocnictwie w procesie. Jak już zaznaczono, wobec „wtłoczenia” pełnomocnictwa do doręczeń w ściśle sformalizowane ramy instytucji pełnomocnictwa w procesie należy rozważyć,

¹⁶ Przepis ten, pomimo zmiany mocą ustawy z dnia 9 marca 2023 r., nie rozwiązuje problemu, czy uczestnik postępowania może ustanowić równocześnie pełnomocnika procesowego i pełnomocnika do doręczeń. Zmiana tego przepisu stanowiła dobrą okazję do rozwiązania tego problemu.

które przepisy o pełnomocnictwie w procesie mają zastosowanie do pełnomocnictwa do doręczeń.

Wstępnie można przyjąć, że do pełnomocnictwa do doręczeń będą miały zastosowanie w zasadzie wszystkie przepisy o pełnomocnictwie do niektórych tylko czynności procesowych, a tym samym większość przepisów o pełnomocnictwie w procesie. Pełnomocnictwo do doręczeń niespełniające warunków określonych w tych przepisach nie będzie tym pełnomocnictwem.

7. Krąg mocodawców. Pełnomocnika do doręczeń może ustanowić każdy podmiot wymieniony w art. 86 k.p.c., a zatem strony, ich organy lub przedstawiciele ustawowi. Przy czym przez pojęcie „strona” w rozumieniu tego przepisu należy rozumieć także innego uczestnika postępowania np. w procesie – interwenienta ubocznego, w postępowaniu egzekucyjnym – uczestników z mocy samego prawa określonych w art. 922 k.p.c.

8. Krąg pełnomocników do doręczeń. W dodanym do art. 88 k.p.c. przepisie § 2 (zdanie 2) określono *expressis verbis*, że pełnomocnictwa do doręczeń można udzielić „każdej osobie fizycznej”. Oznacza to, że nie mają zastosowania przepisy określające krąg podmiotów, które mogą być pełnomocnikami w procesie (np. art. 87 k.p.c., art. 465 k.p.c.), w tym pełnomocnikami do niektórych tylko czynności procesowych. Z jednej zatem strony pełnomocnik do doręczeń nie musi być powiązany z mocodawcą w sposób określony w tych przepisach, a z drugiej strony nie może być ustanowiony pełnomocnikiem do doręczeń podmiot inny niż osoba fizyczna.

Pełnomocnikiem do doręczeń może zatem być osoba zupełnie obca dla mocodawcy, a powiązana z nim jedynie umową o odbiór pism sądowych. Pełnomocnictwo do doręczeń, tak samo jak pozostałe rodzaje pełnomocnictwa w procesie, jedynie upoważnia pełnomocnika do dokonywania określonych czynności. Natomiast aby pełnomocnik był zobowiązany do ich dokonywania, powinna być zawarta umowa pomiędzy nim a mocodawcą, określająca warunki odbioru pism sądowych, w tym warunki finansowe, czas i sposób przekazywania mocodawcy odebranej korespondencji itp.

Nie ma przeszkód, aby pełnomocnikiem do doręczeń był zawodowy pełnomocnik (np. adwokat). Należy uznać, że wówczas nie ma zastosowania

art. 132 § 1 k.p.c., który nakazuje bezpośrednie doręczanie niektórych pism procesowych pomiędzy zawodowymi pełnomocnikami.

W wypadku pełnomocnictwa w procesie nie ma ograniczenia liczby pełnomocników dla danego mocodawcy. Dotyczy to zarówno pełnomocnictwa procesowego, jak i pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych, w tym pełnomocnictwa do doręczeń. Jeżeli jeden podmiot ustanowi w danym postępowaniu kilku pełnomocników do doręczeń, pisma doręcza się jednemu z nich (art. 141 § 3 k.p.c.). Pełnomocnik do doręczeń, któremu należy doręczać pisma, powinien być wskazany przez mocodawcę, w przeciwnym razie decyduje o tym organ postępowania zarządzający doręczenie¹⁷.

9. Ograniczenie kręgu pełnomocników do osób fizycznych. Ze względu na wyraźne zastrzeżenie w dodanym art. 88 § 2 zd. 2 k.p.c. pełnomocnictwo do doręczeń może być udzielone jedynie osobie fizycznej. Ograniczenie to jest niezrozumiałe. Zarówno bowiem pełnomocnictwo procesowe, jak i pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych może być udzielone każdemu podmiotowi prawa, spełniającemu warunki określone np. w art. 87 k.p.c., czy art. 465 k.p.c., a zatem zarówno osobie fizycznej, jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, oraz osobie prawnej¹⁸. Doręczenie dokonane każdemu skutecznie ustanowionemu pełnomocnikowi do doręczeń powinno wywołać skutki prawne, a rzeczą mocodawcy winno być określenie, do kogo ma zaufanie pozwalające na ustanowienie go pełnomocnikiem do doręczeń.

Pełnomocnictwo do doręczeń do dnia 30 czerwca 2023 r. mogło być udzielone każdemu podmiotowi prawa. Należy uznać, że ustanowienie

¹⁷ Tak na tle doręczeń dokonywanych w razie ustanowienia kilku pełnomocników procesowych: postanowienie SN z dnia 30 stycznia 1973 r., I CZ 163/72, OSNCP 1973/11/202; wyrok SN z dnia 22 września 1982 r., II CR 177/82, Lex nr 5163; postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 856/97, OSNC 1991/1/4; postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2016 r., ICZ 36/16, Lex nr 2086372; postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2017 r., IV CZ 89/17, Lex nr 2449294; postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2019 r., IV CZ 112/19, Lex nr 2763425; E. Stefańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 141, teza 3; J. Gołaczyński, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 33.

¹⁸ Por. K. Knoppek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 433–434.

przed dniem 1 lipca 2023 r. pełnomocnikiem do doręczeń innego podmiotu prawa niż osoba fizyczna zachowuje skuteczność po tym dniu z mocy art. 20 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. (por. także niżej uwagę 13 do art. 88 k.p.c.), a zatem podmiot ten może nadal być pełnomocnikiem do doręczeń.

10. Zdolność do czynności prawnych pełnomocnika do doręczeń. Zgodnie z art. 92 k.p.c. umocowanie do poszczególnych czynności procesowych ocenia się według treści pełnomocnictwa oraz przepisów prawa cywilnego. Należy zatem uznać, że do pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych ma zastosowanie art. 100 k.c., zgodnie z którym okoliczność, że pełnomocnik jest ograniczony w zdolności do czynności prawnych, nie ma wpływu na ważność czynności dokonanej przez niego w imieniu mocodawcy. W konsekwencji pełnomocnik do doręczeń, tak samo jak każdy inny pełnomocnik do niektórych tylko czynności procesowych powinien posiadać co najmniej ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Pełnomocnikiem do doręczeń może być zatem osoba, która ukończyła 13. rok życia i nie została ubezwłasnowolniona całkowicie albo osoba pełnoletnia i ubezwłasnowolniona częściowo (art. 15 k.c.).

Natomiast sformułowanie „każdej”¹⁹ osobie fizycznej nie oznacza, że może to być osoba pozbawiona zdolności do czynności prawnych.

11. Indywidualność pełnomocnictwa do doręczeń. Pełnomocnictwo do doręczeń powinno być udzielone odrębnie dla konkretnej sprawy sądowej albo egzekucyjnej (tj. w ściśle oznaczonej sprawie), tak samo jak każde inne pełnomocnictwo do dokonania określonych czynności procesowych (do innych czynności procesowych). Nie można zaś udzielić jednego pełnomocnictwa do poszczególnych czynności procesowych w ogóle, a do konkretnych spraw składać jego odpisów.

Z drugiej jednak strony pełnomocnictwo to może być udzielone do odbioru wszelkich pism sądowych, a zatem w całej sprawie²⁰. Nie trzeba

¹⁹ Na marginesie należy wskazać, że słowo „każdej” użyte przed słowami „osobie fizycznej” narusza § 144 ust. 3 z.t.p.

²⁰ Jak już zaznaczono (por. uwaga 2), do pełnomocnictwa do doręczeń nie ma zastosowania art. 91 pkt 2 k.p.c. Obejmuje ono zatem tylko postępowanie rozpoznawcze, nie obejmuje zaś postępowania egzekucyjnego.

zaś udzielać tego pełnomocnictwa do odbioru określonej przesyłki, mimo że pełnomocnictwo do niektórych czynności procesowych dotyczy ściśle oznaczonej czynności procesowej.

12. Udzielenie i wykazanie pełnomocnictwa do doręczeń. Co do zasady pełnomocnictwo do doręczeń powinno być udzielone na piśmie (art. 89 § 1 k.p.c.). Należy jednak uznać, że tak samo jak pozostałe rodzaje pełnomocnictwa w procesie, pełnomocnictwo do doręczeń może być udzielone w toku sprawy ustnie na posiedzeniu sądu przez oświadczenie złożone przez stronę i wciągnięte do protokołu (art. 89 § 2 k.p.c.).

Wykazanie ustanowienia pełnomocnika do doręczeń wobec organu postępowania należy do mocodawcy, nie zaś do pełnomocnika (odmienne w art. 89 § 1 k.p.c. co do wykazania innych rodzajów pełnomocnictwa w procesie). Pełnomocnik do doręczeń może bowiem tylko odbierać korespondencję pochodzącą od organów postępowania, nie może zaś dokonywać żadnych czynności wobec tych organów, nie może zatem również wykazać swego umocowania.

13. Wejście w życie i zastosowanie. Dodany art. 88 § 2 k.p.c. wszedł w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i ma zastosowanie także w postępowaniach będących w toku w tym dniu (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.). W konsekwencji dotychczasowe pełnomocnictwa do doręczeń „stały się” pełnomocnictwami w procesie, a zatem trzeba stosować do nich przepisy art. 86 i nast. k.p.c.

Jak już zaznaczono (por. uwaga 9), jeżeli pełnomocnik do doręczeń ustanowiony przed dniem 1 lipca 2023 r. nie jest osobą fizyczną, zastosowanie ma art. 20 ustawy z dnia 9 marca 2023 r., zgodnie z którym w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym. Pomimo modyfikacji art. 88 k.p.c. nie występują więc negatywne skutki ograniczenia kręgu podmiotów mogących być pełnomocnikiem do doręczeń, inny zatem podmiot niż osoba fizyczna może być nadal pełnomocnikiem do doręczeń.

7) w art. 91 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, nie wyłączając powództwa wzajemnego, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i postępowania wywołanego ich wniesieniem, jak też wniesieniem interwencji głównej przeciwko mocodawcy”;

1. Istota art. 91 k.p.c. i zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym.

W przepisie tym uregulowany został zakres pełnomocnictwa procesowego zarówno ogólnego, jak i szczególnego (do poszczególniej sprawy). Artykuł ten ma zastosowanie we wszystkich postępowaniach cywilnych, a zatem także w postępowaniu egzekucyjnym. Ma przy tym zastosowanie, niezależnie od tego, czy pełnomocnictwo zostało udzielone w postępowaniu egzekucyjnym, czy też w postępowaniu rozpoznawczym i z mocy art. 91 pkt 2 k.p.c. obejmuje umocowanie do wszystkich czynności związanych z przeprowadzeniem egzekucji. W postępowaniu egzekucyjnym jednak nie wszystkie punkty art. 91 k.p.c. znajdują zastosowanie (np. pkt 4).

2. Treść i istota zmiany punktu 1. W art. 91 pkt 1 k.p.c. między słowami „powództwa wzajemnego” a słowami „skargi o wznowienie postępowania” dodano słowa „skargi kasacyjnej”. Wymieniono zatem *expressis verbis* w tym przepisie postępowanie ze skargi kasacyjnej jako objęte pełnomocnictwem procesowym udzielonym we wcześniejszych etapach postępowania w danej sprawie (przed sądem powszechnym).

Z czysto legislacyjnego punktu widzenia analizowana zmiana art. 91 pkt 1 k.p.c. jest zbędna, ponieważ postępowanie ze skargi kasacyjnej jest objęte sformułowaniem „wszelkie łączące się ze sprawą czynności procesowe”²¹. Zmiana ta jest jednak reakcją ustawodawcy na błędną uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r., gdzie przyjęto, że pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje z samego prawa umocowania

²¹ Por. postanowienie SN z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 19/16, Lex nr 2109476; postanowienie SN z dnia 13 lutego 2018 r., II PZ 32/17, Lex nr 2455721; postanowienie SN z dnia 26 maja 2022 r., III CZ 86/22, Lex nr 3448162; zarządzenie SN z dnia 9 lutego 2023 r., II USK 26/23, Lex nr 3537912.

do wniesienia skargi kasacyjnej i udziału w postępowaniu kasacyjnym²². Ze względu na konieczność usunięcia w praktyce skutków tego błędnego orzeczenia, komentowaną zmianę należy uznać za w pełni uzasadnioną i oczekiwaną²³. Dla nauki natomiast ma to o wiele mniejsze znaczenie, ponieważ wskazana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r. nie może być potraktowana inaczej niż niedopuszczalna wypowiedź *contra legem* wobec dotychczasowej treści art. 91 pkt 1 k.p.c.

Należy zauważyć, że wyliczenie dokonane w art. 91 pkt 1 k.p.c. przed jego obecną nowelizacją, a obejmujące „powództwo wzajemne, skargę o wznowienie postępowania i postępowania wywołane ich wniesieniem, jak też wniesienie interwencji głównej przeciwko mocodawcy” ma charakter jedynie przykładowy, o czym świadczy użyte przed tym wyliczeniem sformułowanie „nie wyłączając”. Oznacza ono bowiem, że wskazane powództwa są włączone w pojęcie „wszelkich łączących się ze sprawą czynności procesowych”. Wyliczenie to wprowadzono jedynie dla usunięcia wątpliwości, bowiem obejmuje ono inne postępowania niż to, w którym udzielono pełnomocnictwa procesowego, ale prowadzone łącznie z tym postępowaniem. W szczególności zaś do skargi o wznowienie stosuje się przepisy o pozwie (art. 409 k.p.c.), a tym samym o powództwie (por. także art. 406 k.p.c.). Nie ma natomiast wątpliwości, że powództwo wzajemne i interwencja główna są powództwami wszczynającymi postępowanie w innej sprawie, a ustawa „jedynie” zezwala na ich łączne rozpoznanie z powództwem głównym.

Dodanie obecnie do tego wyliczenia skargi kasacyjnej wywołuje pewien dysonans, gdyż jest to środek zaskarżenia orzeczeń wydanych w sprawie

²² Uchwała SN(7) z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, OSNC 2008/11/122. Sąd Najwyższy wydał później jeszcze wiele orzeczeń potwierdzających zasadność tej uchwały (por. np. postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2009 r., I UZ 5/09, OSNP 2010/23–24/300; postanowienie SN z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 5/15, Lex nr 1677163; postanowienie SN z dnia 30 września 2016 r., I CZ 52/16, Lex nr 2139242; postanowienie SN z dnia 24 lutego 2017 r., IV CZ 121/16, Lex nr 2288100). Tak też A. Olaś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, Legalis 2022, art. 91 nb 32 i 33; M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Szancitły, Legalis 2023, art. 91, nb 6; J. Gołaczyński, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 38–39.

²³ Por. także S. Kotas-Turoboyska, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023, s. 24.

i nie ma miejsca na wątpliwości, że wniesienie skargi kasacyjnej jest czynnością procesową łączącą się ze sprawą. Przy wniesieniu i rozstrzygnięciu skargi kasacyjnej nadal bowiem chodzi o sprawę w postaci rozstrzygnięcia żądania powoda zgłoszonego w pozwie i przeciwnego żądania pozwanego.

4. Inne skargi do Sądu Najwyższego. Bardziej uzasadnione, z punktu widzenia usuwania wątpliwości, byłoby wyliczenie w art. 91 pkt 1 k.p.c. skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz skargi nadzwyczajnej. Postępowania wywołane tymi skargami są bowiem znacznie bardziej „odległe” od postępowań w sprawie przed sądami powszechnymi niż postępowanie ze skargi kasacyjnej.

Pierwsza z nich jest jednak specyficzna, gdyż w następstwie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia tylko wyjątkowo może dojść do uchylenia zaskarżonego orzeczenia (art. 424²⁴ § 3 k.p.c.), na ogół zaś chodzi o uzyskanie prejudykatu, a zatem orzeczenia stwierdzającego niezgodność z prawem zaskarżonego orzeczenia (art. 424²⁴ § 2 k.p.c.), na użytek kolejnego postępowania o odszkodowanie. Skarga ta zatem bardziej spełnia funkcje powództwa o ustalenie, a mniej środka zaskarżenia. Nie może być jednak wątpliwości, że wniesienie tej skargi, tak samo jak skargi kasacyjnej przed omawianą zmianą art. 91 k.p.c., mieści się w pojęciu „wszelkie czynności procesowe łączące się ze sprawą”²⁴.

Natomiast co do skargi nadzwyczajnej to trzeba zwrócić uwagę, że jej pierwowzór, a zatem rewizja nadzwyczajna²⁵, był wymieniony w art. 91 pkt 1 k.p.c., w brzmieniu do dnia 1 lipca 1996 r.²⁶ Przy czym skargę nadzwyczajną mogą wnieść tylko uprawnione podmioty (art. 89 § 2 u.SN²⁷),

²⁴ Odmienne postanowienie SN z dnia 30 września 2016 r., I CZ 52/16, Lex nr 2139242; postanowienie SN z dnia 29 listopada 2016 r., I CZ 90/16, Lex nr 2186052; postanowienie SN z dnia 24 lutego 2017 r., IV CZ 121/16, Lex nr 2288100; M. Łochowski, *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 91, nb 6.

²⁵ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 366.

²⁶ W okresie od dnia 1 stycznia 1965 r. do dnia 1 lipca 1996 r. przepis art. 91 pkt 1 k.p.c. brzmiał: „Wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, nie wyłączając powództwa wzajemnego, skargi o wznowienie postępowania, podania o złożenie rewizji nadzwyczajnej i postępowania wywołanego ich wniesieniem, jako też wniesieniem interwencji głównej przeciwko mocodawcy”.

²⁷ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1093 ze zm.); dalej: u.SN.

nie zaś sama strona. W konsekwencji pełnomocnictwo procesowe udzielone w sprawie, w postępowaniu przed sądem powszechnym albo Sądem Najwyższym, upoważnia tylko do złożenia wniosku o wniesienie skargi nadzwyczajnej i występowania przed Sądem Najwyższym rozpoznającym skargę.

Należy ponadto zaznaczyć, że w kwestiach nieuregulowanych w sposób szczególny do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹² k.p.c.) oraz do skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN) mają zastosowanie przepisy o skardze kasacyjnej, co obecnie usuwa wątpliwości dotyczące objęcia pełnomocnictwem procesowym udzielonym przed sądem powszechnym postępowania z tych skarg²⁸.

5. Specyficzny charakter zmiany. Zmiana komentowanego przepisu art. 91 pkt 1 k.p.c. ma specyficzny charakter, gdyż w swej istocie pozbawia znaczenia (jest to jedyny cel tej zmiany) wskazaną wyżej uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r.²⁹

6. Skutki zmiany dla praktyki sądowej. W następstwie analizowanej zmiany art. 91 pkt 1 k.p.c. praktyka powinna powrócić do stanu sprzed wskazanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r. Pełnomocnictwo procesowe udzielone w postępowaniu przed sądem pierwszej albo drugiej instancji i niezawierające w swej treści ograniczenia np. do pierwszej albo drugiej instancji, do postępowania przed sądami powszechnymi albo

²⁸ Odmienne S. Kotas-Turoboyska, *Nowelizacja...*, *op. cit.*, s. 24, zdaniem której w postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nadal trzeba będzie legitymować się pełnomocnictwem precyzyjnie wskazującym na możliwość działania za stronę w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

²⁹ Na marginesie warto wskazać, że praktyka prawnicza nie potrafiła poradzić sobie przez 13 lat ze skutkami tej uchwały, niekorzystnymi dla uczestników postępowania cywilnego. Może zatem warto rozważyć wprowadzenie mechanizmu uchylania rażąco błędnych uchwał Sądu Najwyższego przez Parlament (albo inny podmiot), aby nie trzeba było regulować w ustawach dwukrotnie tego samego zagadnienia (raz w sposób ogólny, a następnie w sposób szczegółowy), co ma miejsce w wypadku omawianej zmiany art. 91 pkt 1 k.p.c. W pewnych bowiem wypadkach nie można liczyć na podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały o treści przeciwnej, a przy tym w liczniejszym składzie (art. 86–88 u.SN). Por. jednak orzeczenia SN wskazane w przypisie 21. Funkcji pozbawienia znaczenia prawnego uchwał Sądu Najwyższego korzystnych dla sędziów, a niekorzystnych dla uczestników postępowania, a przy tym rażąco sprzecznych w prawem, nie spełnia także wprowadzona kilka lat temu do prawa polskiego skarga nadzwyczajna (art. 89–95 u.SN).

przed sądami wszystkich instancji, upoważnia do reprezentowania uczestnika w postępowaniu kasacyjnym toczącym się zarówno przed sądem drugiej instancji, jak i przed Sądem Najwyższym³⁰.

7. Zakres pojęcia „pełnomocnictwo procesowe”. W przepisach art. 91 k.p.c. uregulowano zakres pełnomocnictwa procesowego. Pojęcie to obejmuje zarówno pełnomocnictwo ogólne, jak i szczególne (do prowadzenia danej sprawy). Nie obejmuje natomiast pełnomocnictwa do niektórych tylko czynności procesowych. Co do zasady jest to zrozumiałe, gdyż pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych dotyczy ściśle określonej, dokonywanej jednorazowo, czynności procesowej. Jednakże od momentu wejścia w życie art. 88 § 2 k.p.c., tj. od dnia 1 lipca 2023 r., pełnomocnictwo do doręczeń „stało się”³¹ pełnomocnictwem do niektórych tylko czynności procesowych. Pełnomocnictwo do doręczeń, mimo że jego oddziaływanie jest rozciągnięte w czasie, nie jest więc objęte treścią art. 91 k.p.c., a zatem nie ma do niego zastosowania także pkt 1 tego artykułu (por. także wyżej uwagę 2 do art. 88 § 2 k.p.c.).

8. Zastosowanie art. 91 pkt 1 k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym. Zmieniony przepis ma zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym w wypadkach, gdy przysługuje skarga kasacyjna (por. np. art. 1149 k.p.c.)³².

³⁰ Więcej na temat przebiegu postępowania kasacyjnego zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 354–356.

³¹ Jak już zaznaczono, w niniejszym opracowaniu autor nie zajmuje stanowiska, czy wprowadzenie art. 88 § 2 k.p.c. oznacza rewolucyjną zmianę charakteru prawnego pełnomocnictwa do doręczeń, czy raczej usunięcie wątpliwości w kwestii jego charakteru prawnego. Z powodu skomplikowania i obszerności problematyka ta wymaga odrębnego opracowania. Niewątpliwie jednak, ze względu na treść tego przepisu, pełnomocnictwo do doręczeń jest obecnie pełnomocnictwem w procesie.

³² Na marginesie zasadniczych uwag należy zaznaczyć, że zagadnienie dopuszczalności skargi kasacyjnej we właściwym postępowaniu egzekucyjnym ujmowane jest w nauce w sposób zbyt uproszczony. Mianowicie przyjmuje się, że skarga kasacyjna w tym postępowaniu jest, co do zasady, niedopuszczalna. W nauce, mimo przytaczania treści art. 767⁴ § 2 k.p.c., wywodzi się niedopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu egzekucyjnym w ogóle, bez uwzględnienia treści tego przepisu (por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 243, 255; I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis 2023, art. 767⁴, nb 8). Jednakże art. 767⁴ § 2 k.p.c. wyłącza dopuszczalność skargi kasacyjnej tylko od postanowienia sądu drugiej instancji wydanego po rozpoznaniu zażalenia. Nie wyłącza zatem w szczególności skargi kasacyjnej od postanowienia sądu drugiej instancji wydanego po rozpoznaniu skargi na orzeczenie referendarza

9. Wejście w życie i zastosowanie. Komentowana zmiana art. 91 pkt 1 k.p.c. weszła w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i ma zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.). Należy przy tym uznać, że o jego zastosowaniu decyduje data złożenia pełnomocnictwa procesowego do akt sprawy.

---

dr hab. Ireneusz Kunicki, prof. UŁ, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego; ORCID: 0000-0001-9824-7789

Literatura przedmiotu

- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.
- Dalka S., *Czynności procesowe stron w procesie cywilnym*, Palestra 1975, nr 9.
- Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis 2023.
- Gołaczyński J., *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz/Linia orzecznicza*, Warszawa 2023.
- Knoppek K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.
- Kotas-Turoboyska S., *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023.
- Kunicki I., *Właściwość rzeczowa sądu, wyłączenie sędziego. Wprowadzenie oraz komentarz do art. 17 i 49 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 6.
- Kunicki I., *Wyłączenie sędziego, reprezentacja strony oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 531 k.p.c., 68 k.p.c. i 87 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 7.
- Łochowski M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Szanciły, Legalis 2023.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Olaś A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Rylskiego, Legalis 2022.
- Piekarski M., *Czynności materialnoprawne a czynności procesowe w sprawach cywilnych (wybrane zagadnienia)*, Studia Prawnicze 1973, nr 37.
- Resich Z. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976.
- Siedlecki W., *Czynności procesowe*, PiP 1951, nr 11.
- Stefańska E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–477¹⁶*, pod red. M. Manowskiej, Lex 2022.

---

sądowego. W konsekwencji nie można poprzestać na zbyt uproszczonych wypowiedziach, że we właściwym postępowaniu egzekucyjnym nie ma skargi kasacyjnej. Jest to kolejne zagadnienie, które ze względu na swoją obszerność i skomplikowanie wymaga odrębnego opracowania. Artykuł 1149 k.p.c. dotyczy zaś postępowania o nadanie klauzuli wykonalności zagranicznemu tytułowi egzekucyjnemu.

- Świeboda Z., *Czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1990.
Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988.
Wróblewski J., *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1989.
Wróblewski J. [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986.

Akty prawne

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1930 r. Nr 83, poz. 651).
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.).
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.).
Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1093 ze zm.).
Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).
Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2650, strona internetowa Sejmu RP: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/o/4E1187E1F1916D16C12588CC0058D95A/%24File/2650.pdf> (dostęp: 19.07.2023 r.).
Zasady techniki prawodawczej – Załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 283).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 1973 r., I CZ 163/72, OSNCP 1973/11/202.
Wyrok SN z dnia 22 września 1982 r., II CR 177/82, Lex nr 5163.
Postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 856/97, OSNC 1991/1/4.
Uchwała SN(7) z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, OSNC 2008/11/122.
Postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2009 r., I UZ 5/09, OSNP 2010/23–24/300.
Postanowienie SN z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 5/15, Lex nr 1677163.
Postanowienie SN z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 19/16, Lex nr 2109476.
Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2016 r., I CZ 36/16, Lex nr 2086372.
Postanowienie SN z dnia 30 września 2016 r., I CZ 52/16, Lex nr 2139242.
Postanowienie SN z dnia 29 listopada 2016 r., I CZ 90/16, Lex nr 2186052.
Postanowienie SN z dnia 24 lutego 2017 r., IV CZ 121/16, Lex nr 2288100.
Postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2017 r., IV CZ 89/17, Lex nr 2449294.
Postanowienie SN z dnia 13 lutego 2018 r., II PZ 32/17, Lex nr 2455721.
Postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2019 r., IV CZ 112/19, Lex nr 2763425.
Postanowienie SN z dnia 26 maja 2022 r., III CZ 86/22, Lex nr 3448162.
Zarządzenie SN z dnia 9 lutego 2023 r., II USK 26/23, Lex nr 3537912.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej

Łukasz Dubiński
Przemysław Zdyb

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Już w sklepie Currenda!
www.sklep.currenda.pl

Prawna ochrona rolnictwa w egzekucji świadczeń pieniężnych

Martyna Komarowska-Horosz

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

PRZ
EKUCYJNEGO
PRZEGLĄD
PRAWA
GZEKUCYJNEGO
PR
EGZE
PR

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA SP. Z O.O.

---

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel.: +48 664 962 310

e-mail: ppe@currenda.pl

www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl

EGZFK